

ПЛАТОН АТАНАЦКОВИЋ,

ВЛАДИКА БАЧКИ.

Владика бачки Платон, који је био вредан књижевник и велики добротвор народни, бавио се до смрти своје радо и са филологијом и често се са својим пријатељима при ручку и иначе препирао о законима нашега језика и правписа. Познато је, да је г. 1841. „Матица српска“ препоручила своме потпредседнику — а то је онда био Платон Атанацковић, који је у оно време био владика будимски — да у договору са неколико чланова „Матице“ састави и одреди српску буквицу и правопис. Платон се онда обрати на Вука Караџића и Саву Текелију, те их је питао како они о томе мисле. И они су му одговорили. Наравно Вук за јоту, а Сава против. Оба та писма са још неким додацима штампао је Вук г. 1845. у Бечу у засебној књижици. Но Платон је до смрти своје мрзио на *јоту*. Тако је штампана у епископској штампарији (Платоновој) године 1866. (Платон је умро 1867.) књижица једна од 14 страна под натписом: „Повторный запѣвъ надъ Азбукомъ, сложенъ старцемъ Миркомъ.“

„Старац Мирко“ био је Платон сам. Он је и чешће давао штампати у својој штампарији књижице од неколико листова у врло мало егземплара, намењених за

најужи круг његових пријатеља. У овом „Запћву“ натпис је унутри „Сједоком и плакахом“, писан је у стиховима и има местимице и коментара. Стихови почињу:

У старо доба
 Старац Мирко проба,
 Да л' му се пјевати,
 И у гусле свирати, .
 Може у старости
 Кано у младости? —

Ми смо ово преписали новим правописом а Платон је писао својим. Ево сад шта вели о главном „камену претиканија“, о *јоти*:

Узмимо тек *јоту*
 Ту и ноћу слоту,
 Колико ли јада
 И неслоге смрада,
 Почини нам она
 Као нос у слона,
 Чим се *јота* више
 Било шта напише,
 Тим то буде слабе
 У поштењу с' набе.
 Том удицом младеж
 Као зрном пиљеж
 Жмурећки се хвата
 Жељно ју прогута.
 Заиста је чудо
 Како се *јот* лудо
 Тако омилило
 А *і* огадило и т. д.

Платон је наилазио више пута по повременим листовима онога доба на чланке архимандрита Ниџифора Дучића, који беху сви *јото.м* писани. То му беше неправо и чудно, да *архимандрит* пише *немачко.м* јотом, те спрам Дучића није неговао велике симпатије. Говорио би често своје старом пријатељу Ружићу: „Хајд’

што ова *омладина* пише јотом, али кад видим да *архимандрит* јоту напише, чисто осетим како ме реп њен по носу удари! Нема ништа, мој Ружићу, пропало је све!“ Ово би Платон више у шали говорио, да Ружића секира, јер је и овај био заклети непријатељ јоте. Једном приликом дође Дучић у Нови Сад, па се пријави и код Платона. Кад му пријавише Дучића Платон се некако узнемири, као да му није баш по вољи било, али кад Дучић уђе у собу, не онако језуитски и „колениприклоно“, као што обично чине калуђери, него одважним кораком и стаде пред Платона, а старац Платон видећи га онако млада, здрава, висока и једра, рећи ће умиљато: „Хо, синко, да сам *такви*, па ма *јотом* писао!“

(Јавор за г. 1883.)

Платон Атанацковић и митрополит Стратимировић. Владика Платон био је пређе свештеник, звао се Павле, а био је напослетку професор препарандије у Сомбору. Био је у младости веселе нарави и није марио калуђере, шта више, још у оно доба писао је против њих. То је било познато митрополиту Стратимировићу. Кад је поп Павле остао удов, а он зажели, да се и сам закалуђери. Митрополит Стратимировић прими га и пошље га архимандриту Крестићу у Крушедол на искушење. У оно време био је Крестић најстрожији калуђер и љубимац митрополитов. Крестић је Павла врло строго држао. Али и поп Павле био је момак, који је знао од куд ветар дува, па кад му архимандрит каже, да устане у пет сахата, а он устане у четир; кад му каже да оволико уради, а наш поп Павле уради још једаред толико. Овако је приповедао сам владика Платон. Кад је митрополит Стратимировић једаред дошао у

Крушедол, запита он архимандрита, како је задовољан са искушеником. „Врло добро. Управо сам ја искушеник а не он.“ Митрополиту се то допадне, те заповеди, да поп Павле дође у Карловце. Поп Павле то учини. Кад га је примио митрополит, он се усправи, стане достојанствено пред поп Павла, разрогачи очи, па га запита строгим тоном: „Је ли, како си ти смео да пишеш против калуђера? Какав ћеш ти бити калуђер?“ Поп Павле дође у неприлику, али се на брзо прибере и одговори митрополиту: „Ваша екселенција, онда сам јео учитељски хлеб, а сад једем калуђерски. У томе лежи разлика.“ — „Добро синко. Ми се разумемо. Ти ћеш бити добар калуђер“, одговори митрополит и отпусти у милости поп Павла. Митрополиту се допало, јер је видео, да је потоњи Платон мудар човек.

(Глас Истине 1885. по „С. К.“)

Кад је Платон био још капелан у Сомбору, једног хладног јесењег дана рупи код њега један Циганин и замоли га, да опоје и испрати његову матер. „Био сам“, вели, „и код нашега попе и код осталих, па и код господина проте, али нико неће ни да ме чује, но хајте ви, *Бога ради*, да је не сахранимо непојану. Капелан је био танкога стања, погледа своју јединицу мантију и оно блато на улици, али не мога одбити Циганина, који га онако замоли и Бога га сети, те пође с њим.

„После погребџа“, тако причаше Платон, „дођем кући, узмем четку у руке да очистим мантију, колико се могло, ал’ ето ти мога Циганина. Захваљиваше ми Бог зна како, тури ми један замотуљак у руке и ишчезе. Кад отворих замотуљак имам шта и видети: засјаше из њега

десет нових новцатих крсташа талира! Пуче глас по Сомбору о циганинову дару, а мој прота и остала браћа у Христу да искоче из коже, кад то чуше.“

Владика Платон је умео да ласка људима и да им, што-но реч, подилази са слабе им стране, само да би их задобио за своје смерове. Нарочито је богате људе гледао да придобије за себе, те да би могао на њих утицати, кад је требало што приложити на какву добротворну цель.

Тако је и једна имућна старица, која је иначе била велика тврдица, увек давала прилоге, кадгод би је Платон позвао, и ако је сваког другог умела одбити, па ма у ком положају он био.

Ево како је њу Платон умео да задобије.

Једном у друштву, у којем је била и та старица, којој се са лица на први поглед могло прочитати, да јој је бар шездесет, поведе се реч о годинама. Платон знајући да она крије године и прави се млађом но што је, окрете се њој и рече:

„Ви не можете имати више од четрдесет година!“

„И две, и две, ваше високопреосвештенство“, рече старица успијајући, и та концесија владике Платона тако је освоји, да му више ништа није могла одбити.

Владика Платон је врло радо јео куваних кукуруза. Обично је говорио своме доктору, пок. Светозару Максимовићу:

— Одржи ти мене само до кукуруза, а после ћу се ја и сам одржати!

И последње године свога живота заиста није дочекао кукурузе. Умрио је на Цвети (1867.).

Кад је умрло Јован Берић у Будиму, онда га је Платон владика до гроба отпратио. Враћајући се с гробља Платон позове у своја кола и старога грађанина једног будимског, некога књиговесца.

Овај старац ће жалећи за Берићем рећи Платону:

— Сиромах Берић! Хе, ал' шта ћемо, сви ћемо редом тако!

— Каквим *редом!* одговори Платон, да то иде *редом*, сад би Берић седео ту крај мене, а *ти* би остао тамо на гробљу!

Покојни Платон Атанацковић, владика бачки, као сваки смртни човек, хтео је, али и умео, да се по кашто нашали.

Тако се прича, да је неком згодом позвао своје пријатеље и поштоваоце на част. Кад су се гости искупили, рећи ће домаћин:

— Е, сад реците ми, господо моја, како желите да вас угостим. Хоћете ли *свињски* или *волујски*?

— Нека буде твоја воља, свети владико, одазваше се гости сложно, по чему се одмах могло познати да су Срби.

— Аја! Нема ту моја воља никаква посла! рече владика. — Бирајте!

Гостима се некако то учинило зазорно, па се почеше згледати. Најпосле доконаше, да ће бити свакако боље и учтивије, ако му кажу *волујски*, па како им буде. Тако и учинише. Но кад је било око половине ручка почеше се један по један обзирати; све им некако заостају залобаји у грлу. Ручак је био прекрасан, а послужитељи непрестано вуку јела, да им већ ни имена не можеш утувити; јест, али вина ни од корова! (јер, као што је познато, *волови* и подобне животиње

никад не пију за време јела). Владика је спазио, да су се гости нашли у запари, али је ћутао и смешио се. Но кад братија поштено загореше од оних масних јела, а од вина ни абера нема, досети се нека шалвивчина, па возопи гласом очајничким:

— Вели јеси господи и чудна јесу (д)јела твоја! па онда продужи: „Јадите, али и *шите*, јако то јест тјело и кров моја!“ Прости, свети владико, али ја мислим, да би сад већ могли почети мало — *свињски*. (Јер као што и сами знате, — т. ј. ако се у „скотоводству“ разумете — свинче и човек, да не би дангубили, у једно исто време и једу и пију.)

Наравно да не треба да вам причам, како се свршило; бар не вама, који сте имали прилике, да искусите сва добра и рђава својства српског гостољубља.

(„Стармали“ за 1888.)

Платон је радо приповедао, како је једном као будимски владика погађао куварицу. Ова је искала 15 фор., но владика јој рече:

— То је скупо, доста ће бити и 12 фор.

— Не могу, код вас је велики посао, гости су, те је много труда и трчкања.

— Па добро, ја ћу Вам олакшати посао; могу Вам то учинити, да не морате ићи на пијацу, него ће ићи момак да пазари...

— Шта? Да не идем на пијацу. Хе, онда нећу ни за 20 фор. служити!

(Наравно, кад им се неда новац у шаке, да оне пазаре на пијаци, онда оне не хватају свога рачуна.)

Платон владика имао је једнога брата, који се радо картао, па је често остајао без новца, те га Платон морао да испомаже.

Једнога дана дође опет брат Платону и иште новаца.
— Опет си ваљда на кецу изгубио! рећи ће Платон пребацујући.

На то ће Васа, син Платонов, приметити:

— Није он изгубио на *кецу*, јер да је имао кеца, он би *добрио*, него је морао изгубити на *седмици*!

Змајев отац, новосадски сенатор Павле пл. Јовановић, био је радо виђен у дому Платона Атанацковића, владике бачког и често је к њему одлазио.

Владика је знао и за сина Павловог, као младог песника, и кад се једном повела реч о њему, рећи ће Платон:

— Море Павле, за што не кажете Вашем сину, да изабере онако што лепо из библије, пак то да пева, као што раде песници у других народа.

Отац Змајев причаше сину, како му је владика препоручио, да обради коју тему из библије.

Змај изабере предмет из библије и то Нојев потоп, те напише подужи спев (који је после штампан у „Седмици“ за 1858. бр. 9).

Кад је спев био готов, узе га Змајев отац, па хајд' Платону.

— Дакле ево написао је Јоца нешто из старога завета. Ово је песма о потопу.

— Дед' да чујем је ли умео схватити.

И Платон се посади и стаде слушати, а Павле је читао. Читач дође и прочита и ове врсте:

„Пљусак пљушти из неба, из земље,
Не престаје пуних десет дана!“

Платон скочи срдито са столице:

— Ето видиш да не зна! Што није мене питао!?
Каквих десет дана! Четрдесет, четрдесет дана је падао

дажд! Уф, човече, ето видиш како та младеж ништа не зна, и ма шта уради!

— Ал' чекајте, Ваше високопреосвештенство, није још готово. Доћи ће већ све као што треба; и Павле читаше даље:

„Сипа киша других десет дана,“

па онда дође и:

„Лије киша трећих десет дана“

и на послетку:

„То потраја још за десет дана,

Док се страшних четр'ест наврши“ и т. д.

На то се Платон једва умирио, и саслушао спев до краја одобравајући.

ЈОВАН БЕРИЋ,

КЊИЖЕВНИК СРПСКИ.

Јован Берић, некадањи адвокат у Будиму, окружни управитељ основних српских школа у будимској епархији и актуар код школског фонда у Пешти, био је велика шалџивчина и имао је једног свог колегу и кућевног пријатеља, такође адвоката, али римокатолика или „Шокца“, с којим је он скоро сваки дан заједно седео, пушио и пио каву, па су којешта преклапали, т. ј. један другом пркосили и један другог заједали, ал' све у шали. — Једаред дође Берићу један солдат, каже му да је из Бачке и да је ислужео солдачину, ал' никако не може да добије „спшит“ (отпуст) и замоли га, да он (Берић) као свом земљаку изради код регименте, да га што скорије солдачине ослободе. Берић му то обећа, а је ли што за тог солдата радио или није, то се не зна, ал' тек солдат ускоро добије отпуст, па дође Берићу да му захвали на труду. У то доба десио се баш и онај Берићев колега Шокац ту. Добро, добро, рекне Берић солдату, иди с богом кући, ал' да сам пре знао оно, што сад знам, не бих ни коракнуо због тебе. — А чиме сам вас увредио, господине? запита солдат. — Ни у чему, само иди кући с богом, рекне Берић. — Ал' господине, ја се нећу одавде

маћи, док ми не кажете зашто се на мене срдите, кад не знам у чему сам вас увредио, рекне солдат. — Берић: „Да сам знао да си Шокац, не бих ни коракнуо због тебе никуд“. Солдат: „Нисам ја, господине, Шокац.“ Берић: „Шта ниси, кад јеси. Знаш ја већ!“ Солдат: „Ал', бога ми, господине, нисам Шокац, волео бих бити св... него Шокац!“ — Добро, добро, рекне Берић. Иди с богом кући и поздрави све наше Бачване. — Од тога доба је тек Берић свога колегу Шокца у шали једио и ругао му се.

(Јавор за 1887.)

Берићеве кирије. Пок. књижевник наш Ђорђе Рајковић забележио је у „Јавору“ и ове две занимљивости о Јовану Берићу:

Јован Берић пређе једном из Будима у Пешту, а иде један Бачванин, те ће га запитати: „Господару, еда што кирије?“ — „Имам, мој брајко, и то таке кирије, да је твоја враница не би повукла“. — „На част теби та кирија; ја тражим еспапа.“ — „Дакле моја кирија“, рече Берић, „да остане опет на мом врату?“ — „Нек ти остане“, одговори Бачванин, „кад си је сам тражио!“

Ад восет „кирија.“ Познато ће бити читалачком свету, да је негда у Новом Саду Ђорђе Кирјаковић ревнотно у нас ширио књижевност. Чим испред свога дућана опази каква намастирска кола, а он управо те пред коње: „О-о-ш! Молим, оче игумане“ (овај се достојанствено укипио остраг у колима) „да вас пре-
нумерирам на „Летопис“, на „Свеславије“, на „Родолупца!“ Игуман нема куда, већ вели; „Драге воље, драге воље!“ А Кирјаковић онда пита, колико је братије у игумановом намастиру, те и њих упише. Еле томе Кирјаковићу пошље Берић једном приликом у комисију своје „Притче, либо сравнителне бесједи“, те

кад иза дужег времена не доби на то изравнана рачуна, а он му пише: „За то, што се зовете *Киријаковић*, *немојте*, молим вас, да имам и с вама *кирије!*“ *)

(Јавор за 1880.)

Јован Берић, позната шаливчина и хумориста, тражио је често прилике да се састане с паорима и да се наслуша њихових хитрих умотвора.

Једном приликом дође он у Пешти ка једном Бачванину киријашу и запита га:

— Хоћеш, море, возити у Сегедин?

— Хоћу.

— А пошто ћеш?

Бачванин га измери од главе до пете па ће рећи:

— 32 воринта, господару.

— Ао, море, то је скупо. А пошто носиш робу?

— Два воринта од маже, одговори Бачванин.

— Е па нема ни у мени више од две маже, па ћу ти толико платити од маже.

На то ће Бачванин пљуцнути и онако подмукло рећи:

— Јест' тако! Ал ја кад носим робу, ја хоћу да је метнем у цак, па да је вежем и да седнем на њу! Већ мани се тог дивана; хајд да се ми љуцки погодимо, да један другом на путу којешта не записивамо!“

(„Комарац“ за 1863.)

Јован Берић, као школски надзорник десио се једнога дана под Варадином на такозваном „Кантару“, да погоди таљигаша, да га до Карловаца одвезе.

*) На издању Доситијевих „Буквица“ у Бечу г. 1830. о трошку Конст. Каулице књижара у Н. Саду стоји на наслову књиге: „Буквице Доситија Обрадовића на *сохраненију* бивше до данас код *господина Георгија Киријаковића кулца новосадскога и особитог родољубца.*“

Таљигаша је у оно време било и сувише, па за то се сви нудише и опколише човека, да се једва могао на ногама држати: онај хоће за цванцик, онај за петнаест грошића, један опет за ценер, али још холбу вина и тако даље.

Берић уочи једнога, што хоће за петнаест грошића и тога позове да га вози — али не за петнаест грошића, него да ће му платити три цванцика до Карловаца, али под тим условом, да му мора име запамтити до Карловаца, ако не, онда му неће ништа платити, шта више имаће право да га и *ћуши*.

Сремац пристане на ту погодбу, извали се мрко погледавши га и рече:

— Но, па какво је то име?

— Еугениус Артаксерксес! одговори Берић.

Сремац је имао добра коња и летео је по калдрми, а по глави му се једнако врзло, ксерксес, перзес, жертес, и то тако, да је већ име заборавио, те се окрене господину и замоли га, да му још једаред каже своје име. Овај пристане на то и каже му оно исто име још једанпут.

Сремац опет тераше и читаше име као Оченаш, али би залуду, када је до карловачке чесме дошао заборави опет, те заустави таљиге.

— Шта си стао, пита га Берић.

Сељак му срдито одговори:

— А шта ме питаш! Силази доле с таљига па ћуши — и ко ти је име наденуо!

(„Стармали“ за 1881.)

Јован Берић је године 1813. у додатку Давидовићевих новина штампао две песме, једну на *дебело јер* (џ), а другу на *таико јер* (џ). Ове две сатиричне и кро-

ничне песмице забележио је др. Јован Хаџић-Светић по своје сећању у своје „Огледалу“ овако:

Дебелом јеру њ:

Већ и на те подигла се хајка,
 Јер дебело жалосна ти мајка.
 Стари наши тебе поштоваше...
 Тепаше ти и дебело јерет и т. д.
 А сада те тако прогањају,
 Младој деци тебе отимају,
 Скочи на те Стојковић и Сава *)
 Та мудра је обојице глава;
 И гони те Дурић и Катанчић,
 Иноверци сковаће ти ланчић и т. д.
 Већ се тепи, и како знаш гуди,
 Да се с тобом не ругају људи и т. д.

Танком јеру њ:

Већ и тебе на миндрос узеше,
 Јеру танко на штап те попеше,
 Баш као шијак кад јабуке носи
 За њих жита у такмице проси и т. д.
 Да се знаде, да је на одметак
 Кано женска преслица у петак и т. д.
Тера бацише к'о вугине птиће,
 Место њега тебе спопадоше
 И тврдо ти (тџ) с добром (дџ) додадоше,
Твердо тврдо, а *добро* је добро,
 Ти јер *танко* зло ћеш проћи, побро,
 Покрај тврда и добра добара
 Богме. брајко, танки си ребара и т. д.

(„Огледало србско“ за 1864.)

*) Атанасије Стојковић је још 1801. назвао *јер* петим точком у коли, а Сава Текелија га је у својој књизи „Римљани у Шпанији“ (1807.) сасвим изоставио.

МИЛОВАЊ ВИДАКОВИЋ.

Госпођа Перка, кћи кнеза Милоша, онога који беша јаше онако необично богат и гласом, и руком, и кесом, удата у земљу туђу, запала у друштво коме језика не зна, туговаше као пренесена садница. Прочитала би што да се забави, да се поучи, да се задовољи, али шта да чита? Шилер и Гете писали су лепо, слатко, дивно, божански: али за њу они беху *Немци*, као сваки *немаџи*. Није се, дакле, могла забавити ни књигом немачком, нити књигом мађарском!

У то време дође јој некако у руке нека књига **Милована Видаковића**. Српкиња је прочита, управо прогута; забави се, наслади се, пренесе се у крајеве своје, међу људе своје, у мисли своје, у душу народа својега.

И гле! Кнежева кћи, госпођа богата, седи и пише смерну молбеницу сирوماху књижевнику, да јој учини радост: да јој пошље *све* своје књиге!

Онај, који је извршио ову поруку, нашао је 1840. Видаковића у Пешти на пијаци, где сам своје књиге продаје!

На таком месту, у таком свом стању, смерни Неменикућанин рекао је реч, која је оној, која све друго има, била велика срећа, рекао је:

— Послаћу, што год имам!

Јадни паћеници, књижевници, ви гладни и жедни, ви понекад усређавате сите и напите!

(„Поменик“ М. Ђ. Милићевића.)

Јаков Игњатовић прича из живота **Милована Видаковића**, којем је он ћаком у Пешти одлазио, овај догађај:

„Будући су Видаковићу различите сорте људи долазили, стари, млади, велики и мали ђаци, списатељи, путници, то је мени повода дало, да начиним једну „комедију“, т. ј. шаљиво драматско делце, у којем су биле представљене све маркирате личности, које су к њему долазиле, и то у форми карикатуре. Сам Видаковић је био ту главна персона, са свима својим учитељским педантеријама, које су нама као смешне изгледале. Ја сам то читао међу мојим парњацима; овима се то допадне, па почну учити на изуст, па онда се начини читав театар. Кад смо сами били представљали смо то дело. Нашао се неки издајица међу нама, те потајно достави то Видаковићу. Он нас изненади баш у самом представљању. Ја сам био највећи кривац. Почео ме псовати; рекао ми је: „Ти си врло немиран и квариш ми осталу децу; ако се усудиш још једанпут то чинити, видиш ову палицу, па ћеш извући горку лекцију.“ Место да се забуним, почнем се смешити, јер су се и други смејали, па без икакве зле намере одговорим кроз смеј, *да палица има два краја*. Ја сам држао, да је то најприроднији одговор на питање био, и да се друкчије није ни могло рећи, а нисам ни мислио на прави смисао тих речи. Сви се почну смејати, а Видаковић онда љутит седне па поче писати, нити шта више говори. Ја одем, и сутра дан све заборавивши опет дођем, али Видаковић ништа не говори, па ни сутра,

ни прекосутра. Тако сам преко два месеца онамо одлазио, а он мени ни речи да је кадгод прословио. Ја га молим, он ћути. Кад на послетку цела депутација мојих другова поче за мене мољакати, онда се једва помирио са мном. Говорио ми је после, како му је тешко пало од свог љубазног ученика тако што чути. Казао сам му, да се сам себи у томе чудим, и опростио ми је.“

(„Даница“ за г. 1860.)

Милован Видаковић је био професор на новосадској гимназији у исто доба, кад и славни научењак Павле Ј. Шафарик. Поред школских послова Шафарик је доспевао да ради на пословима, још у Јени и Пожуну намишљеним. Све је своје слободно време посвећивао науци. Немајући доста слободна времена преко дана, Шафарик је и ноћу радио при светлости двеју свећа.

Из задубљености у његове студије често пута би га тргло у поноћи куцање на прозору. Чуо је глас „веселого“ Милована Видаковића: „Еј, Шафариче, ти дух појиш, а ја — тело!“

(„Летопис“ књ. 186.)

ЈОАКИМ ВУЈИЋ.

М. Ђ. Милићевић пише о Јоакиму: Колико се сећам, Вујић је носио на глави качкету, спљоскану као лепиња; браду и брке бријао је; од старости био је малко погурен; на леђима је имао дугачко јапунце, а у руци штап.

Живећи тако оскудно Вујић је често говорио својим пријатељима, професорима:

— Карисиме! Да ми хоће дати да будем цензор новина; ту нема много посла, јер већ и ја нисам за велики рад; плаће има 250 талира: мени би то било доста, па бих само прочитао и написао „*позвољајетсја*“ или „*не позвољајетсја!*“

И ту, тако смерну жељу, старац је однео у гроб.

Јоаким Вујић и његова жена. Покојни Максим Лудајић изнео је у „Јавору“ за г. 1892. једно занимљиво писмо Јоакима Вујића од 1. авг. 1835., што га је писао сент-андрејском пароху Владимиру Ракићу и у којем писму он поздравља своју „добру и предрагу жену Пелагију“, те из којег се писма види, да је он њу волео и поштовао. Но Јоаким није живео са својом женом у Сент-андрији, него док се она ту бавила он је путовао и

иначе живео од ње одељен и удаљен. У календару „Орлу“ од г. 1888. стоји да је Јоаким Вујић био *несретно* ожењен и да је то повод био, што се одао скиталачком животу. — Занимаће наше читаоце, да им изнесемо овде шта сам Јоаким вели о својој женидби. У његовој автобиографији, што је г. 1833. (дакле пре онога горенаведеног писма) изишла потпором прве списатељице српске Евстахије Арсићке рођ. Цинцићеве под натписом „*Јоакима Вујића славеносербскога списатеља животоописаније и чрезвичајна негова прикљученија*“ пише Јоаким у заглављу: „Моје учитељство и женидба у Сент-Андрији“ међу осталим и ово: „Када сам овамо у Сент-Андрију био дошао, то сутрадан примим школу и почнем јуност учити. Обаче абије при први моји дана познадо ја људе, да су они отличнији (друкчији) са свим од Пештанаца и прочи други Сербља. Тако ја овде бавећи се за пол године дана пред вакацију откажем моју службу: и у намјеренију био сам из Сент-Андрије отилазити. Обаче ово видећи Сент-Андрејци измежду којих њеки моји лицемјерни и маскирати пријатељи, за измамити од мене који новац све околу мене и једне удовице именованом Пелагије рођене Манојловић дотле шуроваше, докле нас не упознаше, и ја се после с њом када ми је она најпре судејски сважена движима и недвижима добра била преписала, у Пешти у цркви свјатаго великомученика Георгија оне исте године, то јест 1810. септемврија 29. венча. *Обаче да сам седио с миром, те би боље за мене било; него што сам туђу жену то јест удовицу узео био.*“ За тим Јоаким Вујић доле под звездицом примећује ово: „Овде госпоже удовице покорњејше молим, да не би су ми што за зло примили, јербо ја ово не кажем за све удовице: понеже да има и добри, људски, благообразни,

милостиви, учтиви и кротки удовица, од којих прва јест ова, којој моја ова књига посвјашчена стоји.“ Ово је дакле Вујић додао, да се његова добротворка Евстахија Арсићка не би нашла увређена. Даље не спомиње Јоаким ништа више о својој жени. Писмо његово, у којем поздравља своју „добру Пегушу“ писано је на две године доцније после ове књиге „Животоописанија“, те како је дакле Пелагија онда још била жива, то је и она могла читати оно место у тој књизи, где Јоаким вели, да би боље било, да је „седио с миром“, него што је „туђу жену то јест удовицу узео“, и где се Јоаким такве жене цабајише и где вели да има и „добри, благообразни, учтиви и кротки удовица“, из чега би као следовало, да „Пегуша“ није таква била. Шта је прави узрок њиховој брачној неслози не знамо. Да ли нису какогод криви томе они „лицемјерни и маскирати пријатељи?“

(„Јавор“ за 1892.)

САВА ВУКОВИЋ,

ПРВИ ОСНИВАЧ ГИМНАЗИЈЕ НОВОСАДСКЕ.

Неумрли добротвор народни, оснивач српске гимназије новосадске Сава Вуковић пл. од Берексова, становао је у Новом Саду у лебарској улици бр. 12. (стари број 1415.), која је доцније била кућа честитог старине нашег Стевана Брановачког, а сада је његових наследника. У првој деценији овога столећа постигла је Саву Вуковића голема несрећа. Беше баш дан Ваведенија једне године — биће око 1806. — кад су се ђаци причешћивали на јутрењу. И Сава је имао сина *Максу*, који је такођер био ђак, па после јутрења пошто се причестио са друговима у саборној цркви, отиде са још једним другом својим на бару, која беше у оно доба баш иза цркве, иза данашње рибње пијаце, јер онда још не беше насипа дунавских, те је вода увек дспирала до испод саме вароши. Беше рана зима, те на бари се беше већ лед ухватио и Макса се хтеде са другом својим да тоциља. Но несрећом не беше лед доста јак, те се другу Максином лед испод ногу провали и он упаде у воду и стаде викати у помоћ. Макса брзо отпаса свој кајиш, те га пружи утопљенику, но овај тргнув за кајиш повуче и Вуковића к себи, те се још ухвати и за хаљине му, одвуче га за собом и обо-

јица се — *удаве*. — У тај пар не беше никога око баре, који би им помоћи могао, но је све то видела слушкиња из једне оближње куће са ходника и повика својој госпођи, да се на бари нека деца даве. Госпођа јој осорно одговори: „Па нека се даве; моји се неће давити, јер их немам!“ То је све доцније слушкиња та приповедала. У Савиној кући чудили се, што им после јутрења нема Максе да дође на доручак, а кад већ прође неколико сахата, а оно се сви узнемирише и јавише чиновнику варошком и пријатељу своме Томи Николићу, те се овај даде на тражење, јер мишљаху, да се дечко није упутио за „фрајкорцима“, који су у оно време кроз варош пролазили, и према Земуну уз свирку и попевку одилазили. Најпосле по казивању оне слушкиње наиђоше људи на два млада утопљеника у бари иза вароши. Макса лежаше озго на своме другу. У то доба не беше Сава Вуковић код куће, него на своме добру у Берексову (код Темишвара), па ће тога дана доћи кући. Путуюћи кући на колима, у којима беху четир коња ухваћена, стиже до оближње чарде, познатог „Зрнићевог бирцуза“ близу барутане новосадске, а оно један коњ паде и на месту крепа. Сава је ово тумачио као неко рђаво знамење и у слутњи својој рече кочијашу: „Видићеш, да је госпоја умрла!“ Савина је супруга била болешљива и Сава је полазећи на пут оставио у доста рђавоме здрављу, те кад се сад десило на путу, да му је коњ мртав пао, обузе га слутња нека, да ће то нешто рђаво значити и прво је помислио на своју жену. Ушав кроз темеринску капију у варош застаде код свога мајура, а то је садања кућа 2401. (нови број 79. у темеринској улици), она кућа близу темеринске капије, на којој од памтивека имају роде своје гнездо, и ту запита Сава своје одације шта има ново

у вароши. Кад му ови одговорише да не знају ништа ново — јер још не чуше ништа о несрећи што се догодила — Сава их на ново запита шта ради госпођа, да ли је жива. Кад му они рекоше да јесте, он као не верујући одмахне главом и заповеди кочијашу да тера кући. — Ту је сад дознао за црну несрећу, што га је задесила смрћу милога му сина Максе. Од тога је доба Сава Вуковић о великим празницима, Божићу, Ускрсу и т. д. у дућану, што је био доле у његовој кући, дочекивао сиротињу и сиромашне грађане, те их је обилато даривао у спомен свога сина Максе и тим приликама издавао је стотине и хиљаде форината. — Осим овога сина Максе имао је пок. Сава Вуковић још једнога сина по имену *Вуку*, који је био ожењен из грчке породице Панајота. Из овога брака родише се двоје деце Јанчика (Јован) и Софија, но за ове се чудно причало у оно доба, да су се обоје својевољно отровали а са чуднијех узрока, у који им је мати умешана била. Ово можда и није баш тако било, као што је свет у оно доба говорио, али доста да се тако онда говорило. — Све ове податке о несрећи, што се догодила у Савиној кући смрћу сина му Максе, причала ми је сама унука Савина, сада већ блаженочивша госпођа *Софија Поповићка*, као старица од 85 година. Отац Јефта Јовановић и муж ове одличне госпође Коста Поповић беху познати књижевници српски.

(„Јавор“ за г. 1890.)

ЈОВАЊ ГАВРИЛОВИЋ,

БИВШИ НАМЕСНИК КНЕЖЕВОГ ДОСТОЈАНСТВА
У СРБИЈИ.

Кад је Јован Гавриловић био школски саветник у Аустрији, дође једном обилазећи школе, и у своје родно место Вуковар и походи школу, у којој је још његов стари учитељ учитељевао.

Кад је већ испитао децу и видео успех дечији, запитаће још старога учитеља:

— А молим вас, господине, знају ли деца што немачки?

— Да богме да знају, одговори домин и показујући прутом на немачку штицу, заповеди деци да читају.

— Б—р —и бри—це—ка—е—ке, бри—ке, одсричу деца у глас.

— Шта то значи? упита учитељ.

— Молим, господине, ја знам, повиче једно дете.

— Шта је?

— *Бритва*, беше одговор.

— Каква?

— Бријаћа.

— Добро, даље! рече учитељ.

— В—а—л—д, валд.

— Шта је то?

— Молим, господине!

- Но!
- *Валов*, беше другог детета одговор.
- Какав?
- Крмећи.
- Врло добро, одговори уча.
- На то ће Гавриловић рећи:
- Молим, господине, ваљда неће бити тако?
- На то одговори стари учитељ:
- Ђути ти м е, ето и тебе сам тако учио,
па шта ти фали!?

(„Стармали“ за г. 1880.)

НИКАНОР ГРУЈИЋ,
ВЛАДИКА ПАКРАЧКИ, ПЕСНИК.

За што се Никанор Грујић потписивао *Срб-Милутин*?

Владика Никанор потписивао се, као што је познато, под својим песмама по разним српским листовима најрадије „*Срб-Милутин*“. И то ево за што. Он је крштен био *Милутин*, а не *Михаило*, него како професори Маћари у Печуху не знаћаху какво је то име „Милутин“, него мишљаху да је то „*Mihály*“ (Михаило), те га тако и зваху. Међутим он се све до г. 1840. потписивао под својим књижевним радовима „*Милутин*“.

Но у 33. броју г. 1840. Павловићевог „*Српског народног листа*“, што је у Пешти излазило, потписао се под песмом „*На апологију сербијанског пјевца*“ (ово је неки одзив на песму Ђорђа Малетића у 29. броју истог листа) први пут „*Срб-Милутин*“. А за што? На то нам сам песник одговара под звездицом код те песме ево овако: „Да не би читатељи „Српског народног листа“ и илирске „Данице“ мене с *Милутином*, који се у Даници од скора појавио, помешали и моје производе за његове, или његове за моје примали, принуђен сам од његове стране, а од моје својевољно и радосно *од сад* прилагати досадашњем имену „*Милутин*“ и мило ми народно име „*Срб*“ с тим опомињањем,

да ако би се и под овим именом какво дјело у Даници од сад читајућем свету соопштило, то неће опет бити моје.“

(„Српски народни лист“ 1840.)

Никанор Грујић и народ. Никанор Грујић је врло волео свој народ и није никада допуштао, да се над њим размећу звани и незвани. Тако су се једном приликом неки вајни родољуби разметали по народу: како му је попустила народна свест, како је покварен, како пропада и т. д. На то ће Никанор узвишеним гласом: „Оканите се тога посла, јер Србинова свест је као прикривена жеравица, данас нека што пирне а свест ће планути у огањ живи; иначе је Србин као врба, што га више крешу он више тера, запамтите то, господо!“

(Кикиндска „Србадија“ за 1898.)

Никанор Грујић у Печуху. Мој пријатељ др. Милан Савић приповедао ми је још онда, године 1864. у Печуху, а сад ми је и поновио, овај случај:

Због неких „неспоразумљења“ са школским законима у печујској гимназији морадох два четвртка остати у „најужем“ кругу гимназијског здања. Кад сам се тога ради са својим „истосудбеним“ другом Иваном Рогулићем, сад физикусом сремске жупаније, пријавио фамулусу, старом и доброћудном Јошки, он нас, ваљда утехе ради, потапше по раменима и рече: „Још пре двадесет и пет, а можда и више година био је већ један Србин такав исти гост мој, као ви сад. А то беше неки Грујић, најпаметнији ал’ и најраскалашнији ћак овога лицаја. Он је једном приликом поздравио новог бискупа на латинском језику, који се на тај говор тако раздрагао, да га је загрлио пред целим светом и по-

клонио му златан сат и ланац, а после сваке недеље га звао на ручак. Само што тај не хтеде примити католичку веру — а штета!“

За владикау Никанора Грујића знало се све то, само не, да је ручавао и код — фамулуса.

Омиљена анегдота владике **Никанора Грујића**. —

Митроносни песник Никанор веома је радо причао ову анегдоту:

Ухвате једном неког православног Србина у разбојништву и осуде га на смрт. Пошто му је пресуда била већ изречена, дође к њему католички свештеник обећавајући му, да ће га спасти од смрти, ако пређе у католичку веру. Овај је знао да то не може бити, али ипак пристане, да види, шта ће тај католички свештеник учинити. Дође и дан вешања. Био је ту и католички свештеник, да му да последњу утеху. Кад су осуђенику метнули већ конопац на врат, окрете се он силном народу, који се ту искупио, па рече: „Браћо, ево видите каква је правда на овој земљи: Влах харао, а Шокца вешају!“

ДИМИТРИЈЕ ДАВИДОВИЋ,
НОВИНАР И ИСТОРИЧАР СРПСКИ.

Димитрије Давидовић био је без сваке сумње један од најзнаменитијих Срба у своје доба. Ради његове карактеристике доноси „Даница“ (1864) ове црте из његове младости:

Карловачки славни професор *Волнија* предаваше једанпут (беше баш јулије месец и несносна врућина) у школи: како треба научити тело на сваку тегобу, на глад и на жеђ, на зиму и на врућину и т. д. Сутра дан ето Давидовића у школу, огрнуо неку грдну опаклију. Пита га Волнија, зашто је дошао у опаклији? *Да научим тело на врућину*, одговори му Давидовић.

Једанпут заспи Давидовић на скамији баш кад је био час професора Хранислава (касније епископа бачког). Хранислав га по свом начину укори: Ја да сам као ти донео бих бар и јастук кад бих хтео спавати. Сутра дан дође Давидовић са великачким јастуком у школу. Шта је то? запита га зачуђени Хранислав. „Чиним, кларисиме, по вашем јучерањем савету“, би одговор Давидовићев. (Наравно да су сви ови разговори били на латинском језику, који је тада свуда искључиво владао).

Професор Хранислав био је учитељ појања у цркви и једанпут нареди, који су у цркви били појци, да *кобу*

у тај и у тај дан и час у школу ради појања, а који нису били појци, тима најстрожије запрети, да се не усуде доћи. Наш Давидовић, ако и није био певац, дође и баш на прво место седне. Кад Хранислав дође, опази га и запита шта ће ту? „Дошао сам у школу!“ одговори Давидовић. „А нисам ли ја тако и тако запретио?“ — „Мене неће из школе нико истерати!“ Ту се стане прети са Храниславом, који га је напоље терао, а Давидовић неће. Кошкање то трајаше већ подуже, кад ће Давидовићу рећи његов најбољи пријатељ Паја Атанацковић (потоњи владика бачки Платон): „Та изиђи, Димитрије, ви'ш да губимо време!“ — „Е, Пајо брате, на твоју реч идем“, рече Давидовић и одмах устаде и пође напоље. Хранислав не може да за њим не рекне: Да ти није то казао твој пријатељ Атанацковић ти не би ни отишао! — Дабогме да не бих! одговори Давидовић окренувши се на самим вратима.

„Даница“ 1864.)

Димитрије Давидовић свршавао је на пештанском универзитету своје науке за времена владике будимскога Дионисија. Дионисије је био прави рођени Грк и затекао се као београдски митрополит, кад је аустријска војска Београд и комад Србије од Турака била отела. Кад је Београд наскоро за тим опет пао Турцима у руке, Дионисије се отуд уклони и касније постане владика будимски. Био је чудан човек. Ма да је српски мало натуцао радо је и често предикавао у цркви. Приповеда се да су људи с њим шалу збијали, пак да је Давидовић, као млад човек, желео и владици и слушаоцима показати, како се предикuje. Једанпут се Давидовић у обично време службе изненада појави на предикаоници и почне проповедати без благослова вла-

дичиног. Како је говорио — говорио, али владици је то криво било и кажу да га је касније некако домамио и за то му се осветио, као што једни кажу тим, што га је изгрдио, а као што су други разнели и *тукао га је*.

Касније је Давидовић дошао у Србију за секретара код кнеза Милоша и био је заслужан тога звања. Кнез Милош имао је ту нарав, да збија шале и у најозбиљније доба и у најозбиљнијем послу. Тако је он чуо поменути приповетку о Давидовићу са владиком Дионисијем. Дозове некога Гашпаровића, који је био вешт у цртању и заповеди му, да му нацрта, како је владика Дионисије дао Давидовића обалити, како га један калуђер држи за главу, други за ноге, а како је владика на њега камцију подигао. Кнез му онда рекне, да испод тога цртежа напише: „*Истинити догађај 1813. године у Будиму.*“ Кад је то тако готово било учини наредбу, да се то у Пешту пошље и на камену печата у неколико стотина комада, а кад буде готово да се пошље на кнежеву канцеларију. Разуме се, да они, који су у том заповест кнежеву вршили, нису ником о том прозборити смели. — Давидовић је био глава канцеларије и само је он отварао и писма и пакете, који на кнеза или на канцеларију кнежеву долазе. У једанпут дође и тај пакет. Кад га Давидовић отвори има шта и видети: познао је одмах, да се њега тиче, сетио се и тога, да је то ћаволство његова господара, насмеје се и сам, и некима од познатих својих поклони од ових својих слика, које је кнез већ био платио. До скора су се повлачили ови образи по кнежевој канцеларији (ово се пише г. 1857.).
(Седмица 1857.)

У Арнотовом „Магазину за художество“ изишло је г. 1839. „Краткоје животоописаније Димитрија Давидовића“, које је написао Милован Видаковић, и у којем се и

многа занимљива ситница из живота Давидовићева спомиње. Тако се ту прича, како је Давидовић Миловану Видаковићу казао: „Хоћу да се женим — знаш коју узимам? Диомандину кћер Савку. Ако достанем сина од ње, даћу му, Видаче, име *Светозар*, буде ли кћи, *Драгиња*, мила су ми та српска из твојих романа имена.“ (Давидовић се доиста оженио Савком Диомандином из Пеште и ова му је родила сина Светозара, па после порођаја умрла, а Давидовић се 1819. оженио другом). Видаковић у том „животоописанију“ прича и ово: „На римску велику суботу стао је Давидовић на једну клупу пред школом, те гледао параду, при којој су сви били гологлави, а сам Давидовић под шеширем. Кад су му повикали да скине шешир доле, он није хтео, него је софистички резонирао, да је богу свеједно и да он не гледи на шешир, него на срце. На то се један пандур прогуроа кроз народ „па мога Давидовића пуф по шеширу, одлети му шешир људима под ноге, и људи повичу: *hinunter mit ihm!* (доле с њим!); даље — вели Видаковић — пандур замлата штапом и т. д.“

Све ово што Видаковић пише о Давидовићу, управо цело ово „животоописаније“ обара Вукашин Радишић, учитељ грчкога језика у Земуну и у Крагујевцу и књижевник српски, и жестоко напада Видаковића, и назива га „лакоумним дететом“, и да ће се онда „опаметити, кад од смрти већи нарасте.“ Све његово приповедање назива лажним. — Из овога се целога полемисања види, да су се наши писци и пре 60 година умели цифрасто грдити и свађати, баш као и ми данас, а нема сумње, да ће и наши потомци после 60 година такође умети заподевати кавгу, „да око шта, веће ни око шта.“

КОНСТАНТИН ГРИГОРИЈЕВИЋ ДАНИЛ,

СРПСКИ СЛИКАР.

У двадесетим годинама био је Данил путујући портретарски сликар и путовао је од села до села и радио је портрета по дукат, онда пет форината. Такав један портре од Данилове кичице плаћао би се данас најмање по 200 фор., а и више. Најлепша му је и класична израда портре некадањег капетана граничарског у Алибунару Кљуновића и његове жене. Те слике су ремек посла, достојан највећих и најславнијих сликара. Нарочито капа капетаничина од самог „блонда“ и богатих финих чипака, као што су онда носиле госпође, тако је фрапантно израђена, да изближе изгледа као сасвим природна, чисто би је руком ухватити могао. Те две слике видео је у капетана Кљуновића панчевачки прота Арсеновић (који је и сам сликар био) у Алибунару, где је код истога путујући у Темишвар, ручао, па су га тако занеле, да је одмах запитао, ко је те портрете израдио. А кад му рече капетан, да их је израдио неко „молерче“ по имену Данил, за чије име прота нигда чуо није и да исти сад ради неке трговце и попове у Селеушу и Ст. Михаљу близу Алибунара, замоли прота одмах капетана да пошље одмах по Данила да га види, додавши да пре ручати неће. Капетан пошље одмах кола по њега, и капетаница једва намоли проту да седне за ручак.

Данил дође после ручка а кад га види прота запита га, да ли је он ове портрете радио. Данил смирено и стидљиво одговори да јесте. На то му прота пружи руку и рече: „Но, ви ћете нашу велику цркву у Панчеву радити. Кажите само „хоћу“, па готов посао“. А Данил чисто поплашено примети: „Ах, не смем ја на то ни мислити, а камо ли се одважити да такву цркву радим, — ја сам почетник и никад нисам моловао иконе и то у величини онаквој. Ја нисам историјски молер, но само обичан портретиста.“ Прота му одговори: „Ја ћу бити с вама и ићи ћу вам на руку и набавити вам потребне најодабраније бакрорезе од најзнатнијих мајстора, ви ћете по њима и вашем дивном укусу израдити цркву. За вас није да идете по селима за лебом и убијате тако необичан таленат свој“. И тако једва нагони прота Данила, да се тога посла прими, па како онда није било автономне управе, а у Панчеву сви бољи грађани поштоваху проту као човека искрена и у молерају као стручњака, то одмах приме предлог протин и Данил пошље на позив као пробу своју слику „Жртва Аврамова“, посао, који је доцније купио честити родољуб панчевачки Ђ. Тамбурић, који је данас својина његове кћери госпође мајорице Милице Ј. Стефановић-Виловске. „Жртва Аврамова“ бијаше повећаслика, дивно израђена, па се наравно свима допала. За часак се скупи општина, погодба се сврши, и Данил се досели у Панчево. Данил је радио цркву ову четири године и тај посао га је као сликара прославио. После је и друге иконостасе моловао и оставио после себе лепо име у културној историји нашег народа.

(„Српски сликари“) написали
ЛАЗАР и др. Владимир Ниџолић.

ЂУРА ДАНИЧИЋ.

О пореклу презимена пок. Ђуре Даничића. О томе, како се „Даничић“ прозвао тим презименом беше некад разних нагађања. Како је Даничић узео то презиме види се из писма, што га је добило београдско „Видело“ год. 1882. од Милана Ђ. Милићевића. Писмо гласи:

Године 1872. августа 21. у вече седох у лађу на Сави и кренух се уз Дунав, путујући за Москву. У тој лађи беху са мном: гроф Медо Пуцић, Ђ. Даничић и др. Н. Крстић. Гроф Пуцић се враћао у Дубровник; Даничић је ишао у Иванку, у гости кнегињи Јулији, а др. Н. Крстић у Пешту. На дужем путу, у многим разговорима, ми упитасмо Даничића за презиме, које је тако славно чувено, а није му од оца остало, кад га је узео и којом приликом? — Са свим случајно одговори он. Године 1847. бивши у Бечу, написао сам састав у обрану српског језика и новог правописа. Тај састав потписао сам именом „Југовић“, јер ми се допадало то презиме по косовским јунацима. Бечка цензура забрани тај састав, те сам морао на другом месту тражећи начина, да га штампам. То се могло учинити у Пешти, као у средини Мађарске, друге поле монархије; али и ту тек пошто би се преденуло име саставу, пошто би се дало друго име писцу и још што шта предругојачило, јер оно што је у једном крају ца-

ревине било забрањено, није се смело, без неких измена, ни у другом штампати. И тако тај свој састав назovem после: „*Рат за српски језик и правопис*“. И потпишем се први пут на њему „Даничић“, јер сам после браће Југовића из песама заволео браћу Даничиће. Од тога доба све сам своје радове потписивао тако, док ми, најпосле, то и не оста једино презиме.

Ми сви бесмо радосни што чусмо од самог Даничића како је постало име, које данас тако много значи.

Ово сам ја, господине уредниче, штампао у 24. броју „Школе“ 10. октобра 1872.

20. децембра 1882. у Београду.

с особитим поштовањем Ваш

М. Ђ. МИЛИЋЕВИЋ.

(Видело за г. 1882.)

Даничићев отац, поп Јован Поповић, становао је у Новом Саду у Златној Греди стари број 1925, а нови број куће 33., у којој се Ђура Даничић и родио. Оца Ђуриног звали су у Новом Саду „*поп из песака*“, а то је отуд дошло, што је он запопљен *на дунавској ади* према Каменици. У двадесетим годинама овога столећа долазио је цар Франц I. у ове наше крајеве, у Тителу је прегледао Шајкаше на маневрима са шајкама, а кад се бавио у Новом Саду, владика Гедеон Петровић служио је службу на дунавској ади и том приликом је запопио Даничићева оца. Још и после смрти његове спомињали су Новосађани дуго „*попа из песака*“.

(Даничићев хумор.) После страшне земљетресне катастрофе у Загребу, кад се страхота та већ утишала, и кад се опет повратио мир и ред, те и људи добоше

у веселији расположеја, догодило се у једноме друштву у Загребу, да је једна госпа закупила Ђуру Даничића, да јој протумачи узрок ужаснога земљетреса. Наш славни филолог уверавао је госпу, да он није природослов, него да би јој когод други боље умео растумачити новију теорију те природне појаве, но кад му не поможе никакво изговарање, рећи ће он на послетку: „Ја се опомињем да сам о том предмету некад и сам писао, и то ћете наћи у мом преводу св. писма. Ако имате ту књигу, изволите потражити у причама Солумуновим главу 30. стихове 21. 22. и 23.“ — У католичкој кући, где се то друштво нашло, не беше св. писма, него одмах послаше слуге на све стране, да нађу Даничићев превод библије, јер су госпе желеле, да из св. писма виде шта је узрок земљетресу. Најзад дође момак и донесе дебелу књигу, коју Ђура узе у руке, те својом познатом мирноћом прочита из прича Солумунових ова места: Глава 30. Стих 21. „Од трога се *потреса земља*, и четвртога не може поднети“. Ст. 22. „Од слуге, кад постане цар, од безумника, кад се наједе хлеба“. Ст. 23. „Од пуштенице, кад се уда, од слушкиње, кад наследи госпођу своју“. — „Ето вам дакле правих узрока земљетресу“ — настави Ђура — „потражите по граду и међу женама, па морате на прави узрок наићи“. Међутим госпе нису могле да отрпе на себи кривицу, него ће му једна приметити, да је земљетрес дошао отуд од „Максимира“, добра *арцибискуповог*.

(Јавор за г. 1883.)

Даничићу се догодила једанпут ова непријатност:
Спремајући изодавна грађу за велики Речник, Даничић је оне хартијице, на којима су биле написане

поједине речи, држао у соби, али му те хартијице нису свакад биле све везане.

Једнога дана, док је он био у школи, мати његова нареди да се у соби опере патос, па тога ради се отворе врата и прозори. Нека кокош, нашавши отворена врата, уђе у собу и малко се прошета по Ђуриним књигама и хартијама. И то не би било ништа. Али Даничић, долазећи из школе, рупи на врата из убаха, кокош од њега прне и утече кроз прозор, а његове се хартијице од речника разлете куд која по соби. Помисливши да је која могла напоље излетети и загубити се, Даничић се престрави и, блед као крпа, спусти се у столицу, па само рекне:

— *Мати, за бога?*...

Сирота мајка једва га утиша и увери да су хартијице све у соби и да ни једна није изгубљена, само су мало поремећене....

(„Коло“ г. 1889).

Неко помену пред Даничићем како је неки наш филолог објаснио да „погача“ није српска реч него туђа.

Даничић се малко зарумени, осмехну се па одговори:

— Имао је много пречега посла, а да остави погачу на миру. Ако се већ за коју реч мора казати да је туђа, то се може учинити и кад се сврше сви други пречи послови!...

(„Коло“ г. 1889.)

Кад је Ђура Даничић студирао у Бечу беше онде међу осталим његовим пријатељима и *Стџа Величковић*, правник. Кад је овај положио граничарски адвокатски испит онда је по обичају ћачком сазвао другове своје, те их прочастіо. Беше у друштву и Теодор Мандић и Ђура Даничић. После части врате се они

преко шотске гласије ноћу у своје станове. Ђура Даничић је ишао напред са дигнутим више чела шеширем и корачао по стази, а мало и покрај стазе на гласији. Наједанпут коракне у страну и упаде у неку кречану, која беше крај стазе, и упаде прилично дубоко, тако да су га другови једва извадили. Хаљине му беху све пропале, те је сутра дан ишао Ђура, те купио друге хаљине на — *тандлмарку*.

Тако нам је причао један велеуважени господин, који је био онда у друштву, кад се то догађало.

ЈАКОВ ЖИВАНОВИЋ.

Био је најпре професор у карловачкој гимназији, а после је прешао у Србију, где га је кнез Милош поставио за директора своје канцеларије.

Сам је Живановић причао, да је у Крагујевац стигао баш у очи Сретења и сутра дан отишао је у цркву на службу. Кад дође време да се чита апостол, устумараше се, вели, по цркви и попови и учитељи и ђаци.

Кнез Милош, стојећи у свом столу, већ опажа ту забуну и тек што не запита:

— Море, шта је то?

А ево шта је било: ђак неки узео из цркве апостол, да се спреми да га чита на Сретење, па нити га је научио, нити је књигу вратио цркви, нити је сам дошао на службу.

Видећи ту забуну Живановић, који је црквено правило знао врло добро, изађе пред кнеза и упита:

— Је ли слободно, Господару, да ја прочитам апостол без књиге?

— Слободно, сине, како не би било слободно; само ако умеш, одговори кнез.

Живановић изиђе на амвон и прочита апостол на изуст, као и из књиге.

— Аферим, игумане! викну кнез, радостан што се из забуне тако лако изишло.

Од тога доба кнез је Живановића готово свакад звао *игуманом*.

(„Поменик“ М. Ђ. Милићевића.)

ЛАЗА ЗУБАЊ,
КЊИЖЕВНИК СРПСКИ.

Зубанова оцаклија. У 19. броју „Подунавке“ од год. 1843. има на првој страни подужа песма Симе Милутиновића Сарајлије под натписом: „О лицу и духу Кара-Ђорђа“, код које стоји да је то „Одривак из Оцаклије Зубанове 1840. г.“ Ту Сима под звездicom казује: „Под назвањем Оцаклија Зубанова имадем у послу једно епическо твореније, које сам почео у београдском граду, кад сам од своји у инородца бежати и спасенија тражити морао и нашао.“ У самој песми, што је у „Подунавци“ штампана, имају међу осталим и ови стихови:

Карађорђа ј' образ истоветни
Међ двојцом, међ јединствениц'ма
Међ Франклином и међ Доситијем
У Зубана дивној Оцаклији.

Ту сад Сима Сарајлија под звездicom тумачи шта је то „Зубанова Оцаклија“, и ево од речи до речи шта Сима ту говори: „Зубана Лазе Оцаклија јесте, ко жели јасно знати, соба, у којој је на место фуруне огњиште, на коме се ватра ложи и гледа у истој соби, а унаоколо по турски прострт је диваан (седница), на коме се седи угодно; *ту се у вече обично скупиљало друштво љубитељи српске певаније* и ту им је исти Зубан уз

гусле, као учени Србин, први засвирао народски, но и запевао је уз њи Краљевића Марка, Карађорђа уздиг на Дахије, како и сами пјевун и Омир српски Филип Вишњић. То ми је дело повод и подстрек истоименоме сочиненију, у коме ја описујем Оџаклију најпре, у којој о зиду међу неколика облика редом стоји онако исто, како је овди напомењен, и самога Карађорђа облик. Иста се Зубанова Оџаклија у Крагујевцу још за књаза Милоша отпочела, пак у Београд премештена и ту довршена, те и за то измолована“.

(Лаза Зубан је био члан „совјета књажества Србије“ и члан „Друштва српске словесности“. Превео је Ле Сажевог „Жил Плаза Сангиланца“ и иначе је још радио на књижевности).

(„Подунавка“ за г. 1843.)

ВОЈИСЛАВ ИЛИЋ.

У часовима беспослице пок. Војислав Илић, као чиновник полицајског одељења у министарству унутрашњих послова, писао је више пута песмице, пуне духа и враголије, да су се при читању покидали од смеха, његови другови. Писао је те стихове брзо, лако и течно, онако као кад разговара. То нису биле ствари за штампу, али исто тако откривале су великога генија и једну племениту душу.Беше тако написао, као једну наредбу од стране министрове, у којој се бајаги каже: како је министар дознао, да чиновници морају тачно да долазе у канцеларију, да их начеоник држи дуго у звању, да им благајник не даје аконто плате и т. д. ...па наређује: да у будуће престане такво поступање. Нека, вели, долази када који хоће и нека излази када је коме воља. Благајник нека држи касу отворену, да сваки узме колико му треба. Министар, вели, неће да трпи тиранију и благајничка цепидлачења... На крају те песме беше претња, ко противу ове наредбе погреша:

„Нек се знаде, за погрешку сваку
Преступника — убићу к’о свраку“.

У другој једној песми: *„Један дан у министарству“* беше тако враголасто описао све послове и раднике у министарству; све оне доласке и одласке; *разне*

физиономије и разноврсне тражбине и жалбе — тако да се није знало чему више човек да се диви: да ли лепим стиховима или још лепшим мислима, или оној вештини и моћи, да се са што мање речи каже што више. (Има изгледа да ће се и ове песме моћи купити и штампати).

(„Тасин Дневник“).

ЂУРА ЈАКШИЋ.

Познати писац београдски Таса, бивши полицајски чиновник, у своме „Дневнику“ прича, како га је песник Војислав Илић молио једнога дана, да му прича што о његовом тасту Ђури Јакшићу, са којим се Таса лепо пазио, и он му је причао ово:

Био сам онда — вели Таса — 1874. године писар у кварту. Јакшић беше дуговао неку стотину динара некоме зеленашу. Овај потегне код суда, те стави забрану на ствари Ђурине. На моју велику жалост, ја добијем ту забрану да извршим. Када је било у вече узем судски акат у џеп, и кренем се, да тражим Јакшића. Нађем га у пивари код „Руског Цара“. Онде до келнераја, у првој соби, седео је обично са Спиром Спирићем, Наумом Наумовићем (којем је после смрти испевао помен на гробном споменику), Проком, газдом од каване и Радошем, великошколцем, кога су звали комунцем. За столом туна често се седело и веселило. Ђура је био увек пун вицева. Волео је да се шали, па у тој шали направи тек по какав стих...

Када ударих на врата и приђох њиховом столу, Ђура поче неку шалу са Радошем да га задиркује... Јадна ти шала — рекох ја — ево ти забране у моме џепу, да ти ствари напишем... — Седи море... Каква забрана — рече Ђура — и додаде нешто за поверљивоца.

Није шале --- наставих — ево ти решења судскога да прочиташ... И дадох му хартије...

Али Ђура тера и даље шалу. Како га бог дао био у оваким приликама прави Енглез. Онда окренуше и они други у шалу. Онако у ћеретању, Ђура, и негледајући на хартију пред собом, дохвати решење и на њему поче резати пршту за мезе уз пиво... Ја то одмах нисам приметио, али доцне већ видех — акат беше подеран. Онда се отвори још већа шала. Ђура обећа о том причу написати. И седели смо тако дуго.

Сутра дан сам ишао у суд те копирао решење, а Спирић и Наумовић јамчили повериоцу, те тако до извршења забране није ни дошло.

Таса прича и ово о Јакшићу:

Јакшић је имао као књижевник бесплатно место у позоришту. Седео је у другој клупи с леве стране у партеру. Али је ретко остајао до краја преставе. Врло често није ни улазио у дворану. Него за све време преставе седео је у кавани, у сутерену позоришном. А опет је знао садржину комада... На позорници је тада радно као дечак Ђура Бабић, данашњи комичар.

Између чинова Бабић уграби прилику и стрчи доле у сутерен. Ту исприча укратко садржину чина Јакшићу, па опет отрчи горе на позорницу.

Ја нисам био горе — рећи ће Јакшић — а видиш представљено је ово и ово...

Јакшић је волео Бабића, а овај је још онда као дечак био велики обешечањак. Често му је доле у сутерену продуцирао Бачванског, Гошчу, Рајковића, Цве-

тића и друге. Јакшић је уживао у том, а волео је после да дира глумце.

(„Тасин Дневник“.)

Професор Пера Кречаревић у Пожаревцу прича у пријатељским круговима о пок. Ђури Јакшићу и ове две истине:

— Кум Ђурин хтеде једном при крштењу Ђуриног новорођенога сина, да даде детету име *Душан*, но Ђура не хтеде то ни пошто да допусти говорећи: „Ко зна какав ће бити, па зашто можда на срамоту да носи то славно име!“

— Једном ће Ђура рећи проф. Кречаревићу: „Јеси л' чуо, Перо, вади ти сина твог из моје школе, неће он од мене ништа научити, јер ни ја сам не знам ништа. Шта ти ту све нема у четвртој разреду: и десетични разломци и шта ти још ја знам, о чему ја ни појма немам!“ —

И збиља је проф. Кречаревић извадио свог сина и дао га учити приватно.

Покојни Свет. Вуловић, бивши професор на Великој Школи у Београду, духовити животописац Ђуре Јакшића и генијални критичар Јакшићевих дела, приповеда, како се 16. новембра 1878. искупио силан свет у једној онајсиромашнијој београдској улици, да покојнога песника спроведу до вечнога му стана. Ту бијаше високих државника, професора и учењака, војника, ћака, трговаца, занатлија и радника сва сила.

Становници ове улице чуђаху се необичној пратњи и почастима, те ће неко да упита: „Зар овај наш сусед беше тако велики господин?“

„Јест, велики“ рече неко, „тако велики, да од њега не беше већег у свој овој пратњи!“

У тој пратњи не бијаху само сродници, пријатељи и штоватељи Јакшићеви, већ и они, који га за живота нису љубили ни штовали; они који га вређаху, и које он вређаше... А многи су тек на Јакшићеву погребу дознали, ко и што бијаше тај Ђура Јакшић.

(„Vienac“ за год. 1885.)

МАНОЈЛО ЈАНКОВИЋ,

КЊИЖЕВНИК И ПРВИ ПОКРЕТАЧ СРПСКЕ ШТАМПАРИЈЕ
У НОВОМ САДУ.

Јанковић је био веома добра срца. Многу је сиротињу помагао, многу сузу убрисао. Кад му се приближио час самртни, дозвоа је свог рођеног брата к постељи, и рекао: „Јово брате! Теби је познато, да имам у зајам издата новца, како овде у вароши, тако и у околини. Остављам ти аманет, да по облигацијама у мом орману не дираш оне дужнике, што су од мене по 100, 200 и 300 фор. у зајам узели. Који су те маленкости позајмљивали, те је горка невоља натерала, — то је сиромаш. Него ти све оне облигације које не премашају суму од 300 фор. скупи у једно, па ми их метни под главу у мој мртвачки сандук, нека их бог на оном свету исплати“. То су му биле последње речи.

Ово је приповедао Ђорђу Рајковићу пок. грађанин и трговац новосадски Пера Јовановић, у потоње доба управитељ штампарије Јанковићеве, који је био и рођак Манојла Јанковића и оних Јанковића, што су имали штампарију у Новом Саду.

(„Летопис“ књ. 126.)

Др. ПЕТАР ЈОВАНОВИЋ,

ШКОЛСКИ УПРАВИТЕЉ И УРЕДНИК „БАЧКЕ ВИЛЕ“.

Покојни директор др. Петар Јовановић обилазећи школе по Срему дође у малено село Шуљам, где ће такођер држати испит. Директору се особито допало, како једно ћаче на све оштроумно одговара, те га још запита: „Каж ми, синко, колико ти имаш зуба?“ Дечак онај час одговори: „31“. На то ће директор: „Размисли се мало и број као што ваља: у свакоме реду по 16, то чини више него што си казао. Колико дакле имаш зуба?“ „31“, одговори опет дечак. „Али дијете, ти...“ „Мати ми је јуче један зуб извадила, ја имам само 31“.

(„Јавор“ за 1880.)

ВУК СТЕФАЊОВИЋ КАРАЦИЋ.

Година рођења Вука Караџића. Месеца јуна 1856. био је Вук Караџић у Новом Саду и том је приликом походио свога старог пријатеља Платона Атанацковића, тадашњег владика новосадског. Платон је волео шалу и забаву за ручком, а врло је често било разговора о томе, колико је година овоме или оном његовом госту. Како је у току разговора било примећено, да су патријарх Рајачић и лорд Палмерстон вршњаци (рођени обојица 1784. г.), рећи ће владика за себе, да је он три године млађи од патријарха и запитаће Вука Караџића, колико је њему година? На то Вук Платону одговори овим речима: *„то сам ја од Вас годину дана старији, јер ја сам се родио године 1786“*.

До сад је година 1787. важила као година рођења Вукова, јер тако стоји и у Милићевићевој „Кнежевини Србији“, (и у „Поменику“ прим. И. О.), и у Суботићевој много ранијој „Читанци“, за коју су подаци црпени из уста — самога Вука Караџића. Сад које је тачније (1786. или 1887.) тешко је пресудити, пошто обе ове цифре потичу од самога Вука, а само једна од њих може бити истинита. Шат се то у будуће покаже, а засад нека буде само наговештено. (Ову белешку је написао професор и бивши министар Јован Ђорђевић).

(„Авала“ за 1884.)

Владика Раде (Петар II.) бавио се године 1846. у Бечу и ту је сваки дан писао свој славни спев „Горски вијенац“. Што би дању написао, то би у вече читао Вуку Караџићу, и још неким Србима, који су к њему долазили.

Једно вече рећи ће владика Вуку:

— Баш, господине Вуче, ови је наш језик веома сиромашан. Он нема ријечи за „идеју“, нема за „еру“, и за толике друге појмове.

— Господару, одговори Вук: — кад је народ могао наћи име за сваки дио, сваки дјелић, свако парче и сваку чивију на колима, нашао би и за то ријечи, да му је требало. Кад устреба — наћи ће!...

(„Коло“ за 1889.)

— Идите, ја вас не
и државу према правни
и државу према правни
и државу према правни
и државу према правни
и државу према правни

материја подрасумена. Отварање
каде предавањем преко радио
јавних о лековитом билу, акаде
ије на којима би мали стручња
и — широм Југославије — упо
нивали трудбенике о значају и
оријетима које нам лековите др
е доноси; семинари и кратки кур
сни где би и „стари“ бањари об
новили и допунили своје познава
е а ново применом сабраних у
озвешти основна правила тог посла;
искусније, питања и одговори на
вним тим саопшенима у току те
одеље; сугестије и предлози с об
вром да дојаконља искуства на
ројекатних кампања; слободне ме
ронамерне критике рада откупних
маница, руководилаца сабраних
кција и извођења пропуста и гре
јака; изласи сабраних колек
нива и група на терен војених
стручњацима и инструкторима; об
ласи сушара, раднихница за кре
вду дрога фармацеутских фабри
а и изложбених збирки произве
ених лекова од нашег домаћег ле
ковитог биља — све би то у току
едеље лековитог биља изазвало
ште интересовање нашег народа
домрачело народне власти близи

КЕНЂЕЛАН

гори, текли су да се устале и
устоје. Онај прави, народни Бело
град увек је хтео да руши оно је
за рушење и да зида ново. У њему
се корале побуне, припремиле бор
бе за слободу и ослобођење. Када
су управљачи хтели нешто што на
род није желео, Београд је изла
зно да објави вољу народа. Он је
пун дана стичних 27 марта; тај дан
је само најкрупнији вољом и ре
шетошћу и значајем по последни
цама.

Данас, по завршеној револуцијој,
борби, у револуцији која међају
ни производне односе све месе
Београд живи, пулси, систоније
темпом преображавања и стварања
Он је сад глава државе аложних
једнакоправниг народа, који ин
скуна одлучно, сасица, с љубави,
изграђују социјализам. У њему бу
ја на свима подучајима, у свима
облићима живота.

БЕОГРАЂАНИ

* Од кдућег броја „Република
ће у рубрици Београдски в
писи доносити све што је зна
чајније из живота Београда.

denken“ („Ево Вам, господине колега, мој мач за спо
мен!“) А за тим од првог јункера узме мач и себи
га припаше.

У инвентару манастира Сенђурђа у Банату забележен
је и тај мач. („Един Дегн“).

(Рајковић у „Летопис“-у књ. 124.)

Пре сто и више година, а то беше 30. децембра
1798. разаслао је Павле Кенђелац на свештенике те

мишварске епархије једну конзисторијску окружницу, коју Рајковићев и Петровићев „Глас истине“ од год. 1885. у целости доноси, а у којој се налаже протама, да својим подручним свештеницима забране давати новорођеној деци разна имена, којих нема у књигама, него су заостала „из старих идолопоклонических“ времена, као што су имена мушка: Живан, Трајило, Јоргован, Урсул, Букур и тима подобна, а тако исто и женска имена: Флора, Брндуша, Санда, Манда, Јованка, Опра, Петра, Миљана, Ружа и др., него налаже свештеницима, да деци дају *хришћанска* имена, која се у свештеним књигама налазе, а особито имена светитеља, који се слави онога дана, кад се дете родило. „Јеже Вам за вједомост и опширноје народствованије со сим објављајетсја“, тако се завршује та окружница.

(„Глас истине“ за 1885.)

СТЕВАН КНИЋАНИН,

ЂЕНЕРАЛ СРПСКИ.

Наш уважени Србин и јунак *Јован Стефановић Виловски*, ц. и кр. мајор у миру, који је стекао лепога имена и одликовања са учествовања свога у бурним временима 1848—49. г., има у рукопису готову „*Споменницу*“ из онога доба, која ће се временом и штампати. У тој споменици има и ова цртица о племенитости српскога јунака **Стевана Книћанина**:

Кад оно бејаш године 1853. — прича г. Стефановић — при свом званичном путовању у Крагујевцу, причаће ми наш хероја Стеван Книћанин ову црту своје племенитости:

После рата г. 1849. беше Кошут у Шумли, онда Турској. Жена му и дечица буду по налогу Баховом ухапшени и као таоци држани, да не би он поново дигао буну.

Једно вече, синовче, у зиму од 1849. на 1850. при најљућој међави ево мени у Београду униће у собу *стран човек*, и замоли ме *танким женским гласом*, да га штитим. „Ја сам жена *Кошутова*“, рече, „и утекла сам кришом испод надзора стражарских — своме мужу. Вама се, Ђенералу, овде издајем да сам женско, и молим Вас за заштиту, и за могућност, да продужим пут мужу своме!“

„Сестро! сматрај овај дом као твој рођени. У њему те неће глава заболети!“

Сутра дан одвезу је моји коњи и кола у Ниш, и паша ондашњи да ју одвести до у Шумлу, мужу њеном.

Она приспе 3. (15.) јануара 1850. к своме другу и мало за тим дођу и деца им, која беху пуштена, кад се видело, да им је мајке нестало.

Кошут је тада, дана 15. фебруара 1850. отпутовао са својом у Киутахију у Малој Азији.

(„Јавор“ за 1892.)

СТЕВАЊ МИТРОВ ЉУБИША.

Наш уважени књижевник Марко Цар прича по приповедању једног старог саборлије врло занимљив доживљај српскога књижевника и политичара **Стевана Митрова Љубише**, а под натписом „**Како се Љубиша упознао са Ђуром Јакшићем**“, и тај доживљај Љубишин доносимо овде укратко по причању Марка Цара:

Под јесен године 1875. за време устанка у Херцеговини образоваху се дуж целога Приморја одбори за подупирање устанка, па тако и у Задру, а ту беше у одбору и Стеван М. Љубиша. Овуда пролажаху готово сви добровољци, који се преко Клека и Суторине кретаху за Херцеговину.

Једнога јутра седи Љубиша у својој соби на земаљском одбору и спрема за штампу своје „Приповјести Црногорске и Приморске“, а послужитељ му пријави некога странца.

— Нека улезе!

Слуга изиде напоље и скоро уведе у собу једног омаленог, још свежег човуљка, којему црне очи севаху под густим обрвама, као два угљена. Чело тога човека беше закриљено меким клобуком широка обода, налик на оне талијанских калабреза; брада, већ прилично прогрушана, беше плитко подстрижена, а брци, оштри и големи, подсећаху на брчине Страхињ-бана. Мршаве његове плећи биле су огрнуте шареним пледом доста сумњиве

боје, а у руци држаше бамбусов штап са металном ручицом, на којој беше урезана глава Гарибалдова.

Љубиша се диже са стола и понуди странца да седне.

— Ваше часно име? — упита ће га својим хуњкавим гласом, а премеравајући га преко наочари.

— Ја сам, господине, Ђура Јакшић.

— Јакшић?... Зар песник?...

— Песник — одговори странац испратив му реч лганим осмехом у повлад, и извади своју посетницу, на којој беху штампане ове речи: „*Ђура Јакшић, српски песник*“. Премда Љубиша беше човек окретан и вичан да са одличним људима опћи, он у први мах остаде малко збуњен. Није шала! Он, књижевни новајлија, па да се одједном нађе очи у очи са онаким великаном, са најбољим српским песником после Владике, Бранка и Змаја! Пред њим стајаше својом рођеном главом чувени аутор популарне даворије „*Црногорац Црногорци*“, гњевни песник српске муке и српског витештва!

Љубиша не знајући како да му боље исказе своју радост и поштовање поче пред својим гостом да декламује стихове из „Барјактаровића“ Јакшићевих, а овај одмах прихвати и стаде исту песму даље декламовати; Љубиша не даде песнику да своју песму сâм доврши, него је он дотера до краја.

За тим су наставили и даље о песмама Јакшићевим, па ту дођоше на ред и песме, што их српски бард намераваше да изда под натписом: „Осветници“.

— Тако ти је, мој Стеване — рећи ће у неко доба сасвим фамилијарно песник — жалосне прилике натераше бедног *Теорина* (ово је стари псеудоним Ђуре Јакшића) да тражи прибежишта у приморске браће!

Власничка самовоља неда у Србији слободна маха и ја морам да бегам испред домаће тираније. . .

— Та није могуће! Ви, који сте толико за славу Србије и Српство урадили.

— На жалост, ово је историја! — настави песник и обори сетно главу. — Кнезу Милану не беху по ћуди моји ратни поклич, те је песник прогнан преко Дунава и Саве. . . Грозно, заиста! Ал' опет нећу да се у овај мах ни на што жалим, кад сам срећу имао да упознам такога Србина, таког дичног побратима. . .

Љубиша беше чисто пренеражен; песникове га речи довођаху у неприлику.

— Побратима! упаде; — па реците просто ученика.

— Није тако брате Стево, јер се твој *Попа Андрић* нема рашта стидети мога *Попа Тихомира*; као што се твоја *Скочићеволка* не боји моје *Неверне Тужане*. Ал да си и ученик, зар би то била срамота? Ко је у прошла времена тако красно друговао, као учитељи и ћаци? Сетимо се само Копитара и Вука, па тек Вука и Даничића!

После још нешто разговора, рећи ће Љубиша:

— Ал ви ми мајсторе не казасте још, што вас је довело к мени, вашем оданом ћаку и искреном поштоватељу.

— Казаћу ти све потанко, али ако бога знаш не казуј ми више „ви“, јер то није ни српски ни пријатељски. Еле слушај.

И сад стаде Јакшић да приповеда, како је прешав Дунав и Саву зауставио се у Новом Саду и ту са једном великом српском књијаром уговорио, да му ова плати 2000 динара за његов рукопис „Осветници“. Погодба је била, да Јакшић остане у Новом Саду, док се књига штампа, но једнога вечера добије од полиције

налог да иде одмах из вароши. С књижаром уговори да му ова пошље новаца у Трст, а он ће после даље у Приморје. Чекао је у Трсту на новац, но дође телеграм, да је она новосадска књижара банкротирала.

Него — вели Јакшић — ако бога знаш, да ми се у невољи наћеш, ево само ми је још ово остало и истресе бућелар — беше двадесет и седам новчића.

Љубиши беше тешко гледати ову муку свога славног друга, те нађе осам дуката, даде их Ђури и рече: То је све моје имање, док месец не сазре; сума није велика, ама колика је да је, нудим ти од срца.

— Стево по богу брате, како ћу да ти се достојно одужим! Чим до новаца дођем, прва ће ми брига бити...

— Остави, молим ти се, Ђуро, то су трице, о којима не вреди говорити. А коме бих се у невољи нашао, кад не бих пријатељу и Србину!

Ђура се тронуто опрости са Љубишом и оде.

Тога дана састане се Љубиша у „Народној читаоници“ са окружним поглаварем Тодоровићем и запита га:

— Је ли колико усташа данас прошло?

— Само један — вели Тодоровић — ал ни тај није *прошао*, јер сам га по захтеву Ријечке полиције морао зауставити и предати у криминални затвор. Некакав „швиндлер“, који се скита и свет вара под именом „Ђуре Јакшића“: на Ријечи је проти Шорку искамчио сто форината...

— Ђура Јакшић?... рекосте.

— Па да; Ђура Јакшић, по правом имену Ђука, некакав пропали новинар из Војводине.

— Омален стасом?

— Омален.

— Просед?

— Просед.

— У мекану сивасту шеширу?

— Да, управ тако.

Онда је Љубиша видео како је насео, те је тек после много времена поверљиво причао то својим приснијим пријатељима.

(„Србобран“, календар за 1898.)

ВАСИЛИЈЕ ЛАЗИЋ.

Ово је онај В. Лазич, што му је Ђура Даничић године 1848. у два маха одговарао на његово писање против Вука и „Новога Завета“ му. В. Лазич се родио у Срему у селу Сусеку, па је на позив митрополита Петра отишао у Србију, те је био секретар у државном савету и у конзисторији. Уз то је био и цензор књига и новина.

М. Ђ. Милићевић пише о њему и ово:

„И, на хвалу његову, може се рећи, да се у том послу (т. ј. у цензурисању) није одликовао особитом ревношћу и оштрином! Ево томе једнога сведочанства:

Једном је хтео ићи у село Сусек по своме послу, па је молио архимандрита Саву Јовшића, да га за неко време одмени у цензорству.

— Не могу вам то учинити, рекне Јовшић — ко ће, врагу, читати толике новине?

— Не треба то све читати, одговори Лазич.

— Е, па како ћу цензурисати?

— Врло ласно: узмите у руке новине, па прелећите очима преко врста, и само мотрите нема ли где која од ових речи: „Кнез“ „правителство“, „митрополит“, „црква“, и ако тих речи нема, пуштајте слободно; а нађете ли где коју од тих речи, уставите се, и видите шта се о њој вели.“

(„Поменик“ М. Ђ. Милићевића.)

Љуба П. Ненадовић прича у једном писму пок. Свет. Вуловићу о Бранку Радичевићу међу осталим и ово:

Бранко је 1849. године лепо и пријатно провео у Београду међу својим пријатељима. Али је и овај пут било мало и горчине:

„Ја сам био с њиме — прича Ненадовић — кад се он у београдском читалишту поздравио и пољубио са неким познаницима, па онда корачи староме **Василију Лазиху**, да се и са њиме поздрави; а он му љутито рече: Ја се не љубим са оним човеком, који је све нас, што смо овамо прешли и који смо заиста донели просвјешченије, назвао магарцима. — Бранко није ни једне речи на то одговорио, само му је ударио црвен пламен уз његово свагда бледо лице.

(„Глас“ срп. краљ. академије XIII.)

В. Лазих и **Сима Паштрмац-Амица** били једном на вечери код **Симе Милутиновића-Сарајлије**.

Сима је поставио **В. Лазиха** у горње чело, а **Амицу** до њега. Но то **Амици** не беше право, те ће опороме запитати домаћина **Симу Милутиновића**, од куда је то, да **Лазих** долази у горње чело, а не он **Паштрмац**.

— Ко је он, и шта је он? запита **Амица** срдито.

— Он је секретар државног савета! одговори **Сима**.

— Какав секретар! Не бих ја њега узео ни за *говедара!* рече **Паштрмац** осорно.

На то ће **В. Лазих** њему:

— Богме ја бих Вас за говедара узео, „јер сва квалитета једног таквога притјажавате!“

Др. ВУК МАРИЊКОВИЋ.

Покојни др. Вук Маринковић, кад се бавио у Новом Саду, био је кућевни лекар у уваженој породици Политовој. Једном су лежала деца, данас већ људи, у мрасама. Мати запита Вука, шта деца смеју јести. Вук ће на то: „Подајте им све штогод ишту: колача, торте, шећера, смокава, печења и т. д.“ То је лекар у соби пред децом рекао, но чим га је мати дечија испратила у предсобље, рећи ће доктор озбиљно: „Ни пошто да нисте ништа дали осим малко чорбице и млека!“ — „Па за Бога, господине, што сте онда пред њима рекли, да могу свашта јести?“ — „*Хе ја нећу да деца мене омрзну*, него ви као мати расправљајте с њима, вас ће они опет зато волети!“

_____ („Браник“ за 1898.)

Вук Маринковић био је добар лечник, а радо се шалио (не вређајући никога). Једаред му рече једна стара болесна госпођа: „Докторе, ја ћу умрети“. — „И ја ћу“, одговори Вук. — „Али ја нећу дочекати ни пролећа“. — Вук: „А ко мени добар стоји, да ћу сутрашњи дан дочекати?“ — Госпођа: „Ал ви сте доктор, па знате шта треба радити“. — „Е, па кад знам, а ви ме слушајте“.

_____ („Невен“ за 1899.)

Дра Вука Маринковића упита неки реконвалесцент:
 — Господине, а бих ли смео сад већ јести мало супице?
 — Какве супице? *Супетине*, па ако хоћете шафољем!
 одговори му Маринковић.

Вук Маринковић отишао је у буну 1848. г. у Београд, где је постао професором физике, те је као професор у Београду и умро. Др. Михаило Полит-Десанчић прича у „Бранику“ (1899.): Кад сам га једном у Београду као јуриста посетио, запитао ме је у коју школу идем, а ја му речем да слушам права у Бечу, на што он плесне рукама: „Шта наопако! та онда сам ја већ старкеља!“ (јер је био лекар у политовој кући, док је др. Полит-Десанчић био још мало дете).

Кад би Вуку у Београду говорили, како се Нови Сад после буне полепшао, он би рекао: „Постао би још лепши, да још једаред изгори!“

Вуков рецепт за салату од краставаца. Неке госпе биле у друштву са доктором Вуком Маринковићем. Дође некако разговор на салату од краставаца.

— Па реците нам, господине докторе, како је најбоље да се прави салата од краставаца?

— Најпре треба — одговори Вук — краставце ољуштити и ситно исећи или изрибати...

— Па тако и ми радимо.

— За тим ваља добро посолити...

— То и ми радимо.

— Па онда добро исцедити ону воду...

— Исто тако и ми чинимо...

- Онда се узме измрвљена хлеба и бела лука...
- Сасвим као што и ми готовимо.
- Кад је тако све готово, онда ваља узети чинију са салатом том и — *просути на ђубре*.
- (Табло. Ово је последње Вук са здравственог гледишта говорио.)

(„Стармали“ за г. 1882.)

Мати дра Јована Хаџића-Светића беше у старости својој веома бојажљива, кад би се што поболела, те је одмах захтевала доктора.

Тако једном нешто окашљави и пошље одмах по доктора Вука Маринковића.

— Но, шта је? запитаће је Вук.

— Окашљавила сам, те вас молим да ме лечите, рећи ће старица.

— Па кашљите, и онако немате друга посла. А да ко ће да кашље? Господин Јован Хаџић има посла, мора да пише и ради, госпођа му такође мора да наређује и ради по кући и спрема, а ви немате никаква посла, па сџдите и кашљите! рећи ће јој Вук онако по његовом начину.

КОСТА МАРИНКОВИЋ,

ПАРОХ НОВОСАДСКИ И КЊИЖЕВНИК СРПСКИ.

Он је био отац дра Вука Маринковића. Писао је „Плач Рахили“, „Откровеније Америке“ и „Толкованије евангелија“.

Био је човек даровит и досетљив. Милићевић прича о њему међу осталим и ово:

Неки младић, који је о себи много мислио, представи се једном попу Кости с овим речма:

— Ја сам тај и тај, „совершени богослов!“

— „Богослов“, и још „совершени“, рећи ће поп Коста, слава богу! Досад смо имали: Григорија Богослова, Василија Великог и Јована Златоуста, и — како рекосте да вам је име?

Младић поцрвени до ушију и више му није пало на ум, да се зове „савршени богослов.“

У владичину двору налазио се је у оно време неки писар врло кратке памети а врло велике жеље да се закалуђери. Владика га је дуго одбијао, али најпослед, пристане да га покалуђери. Пун радости писар излети из владичине собе и сретнувши се у ходнику с поп Костом, врло охоло рекне:

— Збогом, пречесњејши, ја одох у владике!

— Слава богу, одговори поп Коста, а ко ће клепати? Толико Милићевић.

* * *

Поп Коста Маринковић имао је осим дра Вука Маринковића још једнога сина — ципелара, Миту.

Овај је имао обичај да каже: Вука је старији, а ја сам млађи, али да сам ја старији, ја бих био доктор, а Вука шустер.

Као што је поп Коста био досетљив, тако су му и синови били. О дру Вуку смо прибележили по нешто под његовим именом, а овде ћемо и о брату му ципелару нешто да испричамо:

Ципелар је имао једном неки стан за издавање. Дође неки чиновник да види тај стан. У оно време су чиновници носили униформе са звездицама. Овај чиновник, што је дошао да гледа стан био је од најнижих, те је имао само *једну* звезду на огрлици. Кад је видео стан он се намргоди и рече багателишући: „Ово није стан за мене, то је за мању господу!“ — „Молићу“ рећи ће ципелар, „а зар има господе и са *пд* звезде?“

Исти поп Костин син, Мита ципелар, после неке теревенке ишао је једнога јутра кући рано пред свануће, а баш је звонило на јутрење. Кад је био близу куће а он сретне свога оца, поп Косту, где иде на јутрење. Кад поп Коста опази свога сина, где у зору иде кући, рећи ће срдито: „*Несрећо* једна, зар се сад долази кући!?“ — „А како ћу бити *срећан*, одговори син, „кад сам ето пре зоре сусрео *поца*?!“

СИМА МИЛУТИНОВИЋ, САРАЈЛИЈА.

У „Подунавци“ од године 1843, у другоме броју одмах на првој страни после песме долази чланак „Повраћени живот купањем ладне воде“, а то је причање једнога трговачког калфе Николе Пејновића, како је боловао од муке и главобоље, па како доктори Мушицки и Јован Стејић нису могли да га излече и умрљо би био, да га нису парох Вујић и болесников „отлични пријатељ“ **Сима Милутиновић Сарајлија** излечили хладном водом. Ево како прича о Сими:

„Болујући тако имао сам срећу и чест, да ме је између прочи отлични пријатеља моји и господин Сима Милутиновић Сарајлија посетио, пријатељски ободравао, отечески миловао, и человјекољубиво срце своје мени јавно показивао. Он ме је између купања и сам собом у мокру кошуљу облачио, и многе ми спроћу његовог званија угодности чинио, за које му довољно благодарити не могу, још ми је препоручивао, да купање ладно једнако употребљавам јутро и вече, а између тог, да у вече к спавању мокру кошуљу и гаће облачим, а свр^т тога суви фланерски шлофјанкел (копоран) и унтерциг (сукнене чакшире), које сам по налогу његовом точно и с ползом употребљавао; при том ми је јако препоручивао да пијем, колико више могу, чисту и тазе воду, а друго никакво пиће ни пошто и т. д.“

Тако је дакле наш дични песник Сима Милутиновић био и лекар са хладном водом.

(„Подунавка“ за 1843.)

* * *

Но морам и то овде навести, да је Сима заиста имао намеру да учи лекарске науке. У писму једном на Вука Караџића (г. 1826) пише он међу осталим и ово: „Почео сам учит' Хомеопатију т. ј. науку лекарствену по новој методи Ханемана; не знам ваљат' ли, разбери и јави ми твоју о том мис'о. Мени се чини да је што добро, а могу скорије постићи.“ На ово му Вук одговара (20. фебр. 1826.): „Омеопатија би добра била, али се то тако одма не може научити, морао би човјек управо знати анатомију, физиологију и патологију. Ја сам ту почињао учити медицину, па ми се дуго учинило, а особито на анатомију нијесам могао да се навикнем.“ Сима је за време бављења свог у Липисци одлазио у Гrefенберг Присницу, да студира његово лечење хладном водом. Занимљиво је што пише пок. Васа Живковић о успеху Симиног лечења код свога рођеног сина: „Чини ми се 1843. године посетисмо га (т. ј. Симу) директор Јова Пантелић, др. Радуловић и ја у Београду, где је Сима сахранио свога првога сина, кога је à la Priesnitz лечио сâм као лајик хладном водом, те је дете умрло у купки још; а Сима се тешаше оном пословицом: „Једна репа усред лета, и та црвљива.“

(„Сима Милутиновић“ од Ђ. С. Ђорђевића)

Јаков Игњатовић прича, да је Сима за боравка свог у Лајпцигу изумео неки особити плуг, који се допадао и вештацима самим. Прича даље и анегдоту једну: Сима

се нашао у некој галерији слика а кипова, а у друштву књижевника неких; дошавши пред кипове Гете-а и Шилера Сима пољуби Гете-а у чело, а Шилера у уста. Књижевници се згледаше, па запитају: Зашто је то учинио? А на то Сима: код Гете-а ми се допада бистрина ума, а код Шилера силни, ватрени израз. И та оцена задовољи јако ове књижевнике.

Сима Милутиновић је био ђак и у Карловцима. Но ту је рђаво прошао. *Истераше га из школе.* Ђорђе С. Ђорђевић пише о томе: „Крута дисциплина онога времена у школи није годила Сими ну духу; он се огрешо о њу, учини грешку, ради које професори Григорије Гершић и Гаврило Хранислав, доцнији Ђорђе епископ пакрачки и бачки, потпомогнути митрополитом Стратимировићем, навалише на доброга директора Андрију Волни-а, те истераше из класе појезије (пете класе) Симу с још неколико другова, међу којима беше и Димитрије Давидовић, доцнији први наш новинар. И ова је осуда била оштра, како вели Шафарик, а камо ли још што се тадашње моралисте не задовољише њоме само, већ га *и из самога града прогнају*, давши му место сведоџбе као напојницу *десет штапова!*“ Сими на жена „Пунктаторка“ пише у „*Lumir*-у“ г. 1853. да је Сима изгнан из Карловаца и *због састављања песама слободоумних.* Јаков Игњатовић вели да је истеран због неке пасквиле; у „*Лумиру*“ стоји: због читања забрањених књига и писања слободоумних песама; Шафарик каже: „учини неколико грешака младиковаг несташтва, те за то.“

(„Сима Милутиновић“ од Ђ. С. Ђорђевића)

Женидба Симе Милутиновића. Пок. прота Васа Живковић пише биографу Симином Ђорђу С. Ђорђевићу међу осталим :

Гласовити словачки проповедник *Ј. Колар*, сачинитељ познате изврсне певаније *Slavi dcega*, позове Симу на ручак са још неколико Срба. Али тога дана Сима у јутру рано потражио је тада само по имену познату му Пунктаторку — потоњу жену Марију, која је живела у Будиму и затекао је где пере кошуље и запита је: А би ли, селе, погодила, ко сам ја? А она одмах: Та ти си Чубра, а он њу махом загрли и чубровски цмокне један пут и други пут. Понуди га у собу — и ту обоје у слатком појетичном разговору провели до четири сахата после подне; а сирота мајка пунктаторкина остаде и без фруштука и без ручка. Марија изгуби готово цели дан, а Сима заборави на Коларев ручак. Но фини Колар, чувши за узрок недоласка Сима на ручак, позове га и за сутра а Сима оде опет к Марији, али ова брзо прекиде посету, приметив Сими, да не може толико као јуче с њиме диванити. На ово Сима ни пет ни девет већ одповједну Пунктаторци: Знаш шта, дико моја, ја хоћу да се женим и морам, али само тако ћу се женити, ако ти хоћеш за ме да поћеш! А она брже боље: па хоћу, Чубро! и он је капариса ватреним пољупцем. Тога је дана ручао код Колара.

Јаков Игњатовић приповеда, да се Сима после венчања свог још месец — два дана бавио у Будиму, па се онда преселио у Београд.

САВА МРКАЉ,
СРПСКИ КЊИЖЕВНИК.

Кад је оно несретни Венедикт Краљевић био далматински владика и радио око тога, да поунијати све Србе у Далмацији, дошао је у Шибеник познати писац „Сала дебелого јера“ **Сава Мркаљ** из Дубровника, где је неко време био учитељ, те се у Шибенику пријави владици и заиште од њега какво „ухљебљеније“ и владика га узме у своју канцеларију, даде му плату и храну.

Но како је у оно време народ омрзнуо на владикау због унијатства, то су почеле по народу летети неке песме о владици, пуне поруге и претње и у којима се изјавила мржња на унијатство.

Претор шибенички добије тако једну дугачку песму, но како није знао српски, то дозове писара Лазића да му прочита и на талијански разјасни ту песму. Кад је саслушао садржај мало што га није грозница ухватила, те узме песму и однесе је владици да ју прочита, и замоли владикау да ју даде превести на талијански и да му је врати, како би ју он гувернеру послао.

Владика дозове **Саву Мркаља** и наложи му, да речену песму на талијански језик преведе, али никоме за живу главу да не каже. Кад Мркаљ исту песму прочита, он рече владици, да ју он неће превести.

Владика га запита за што неће, а Мркаљ му одговори : Та за Бога, господине, зар не видите како је то страшно да се кожа жежи, пак не бих рад био, да ко помисли, који не зна српски, да сам ја што преиначио.

Владика: Не бој се, ја ти за то добар стојим, само је ти по смислу преведи, а наћи ће се когод, који знаде и српски, па ће видети да је као што и оригинал гласи.

И тако Мркаљ преведе песму ту, али је кријући и препише, те је тајно показивао и читао пријатељима православне вере и веома се радовао што је та песма изишла и благосиљао је писца“.

Још је била једна песма, која се почињала :

„Венедикте, жалосна ти мајка,
Не дочекфо Ђурђева данка“ и т. д. //

Сава Мркаљ се упознао с неким унијатима, те је к њима одлазио и препирао се с њима о догмама. Најпосле носио им и „Глас народољупца“ од Лукијана Мушицког и читао га њима. Они су га питали, ко је допустио, да се та књижица штампа? Он им одговорио: цензура. Пријатељи су опомињали Мркаља, да се с њима толико не упушта, јер би га могла каква беда снаћи, но он је одговарао: Хоћу да бих знао неznam што претрпети, доказујући им заблуду римске цркве... Бранићу мој закон и цркву колико више узмогу и учићу свакога, што боље будем умео, да постојан и тврд у вери буде и своју част и завичај, који се ни за какво благо купити не може, да чува и брани.

И тако је Сава Мркаљ, и ако је био у служби несретног владике и издајнице, ипак остао тврд у својој вери и бранио српски образ.

(„В. Автобиографија протосинђела
КИРИЛА ЦВЈЕТКОВИЋА“.)

Сава Мркаљ се на своју велику несрећу покалуђерио и добио име *Јулијан*, па је као ћакон оправљен био у манастир Гомирје, међу оне калуђере, о којима пише архимандрит Рајачић владици Мијоковићу: „...при мојему вступленију у ову жалостну обитељ *ни комада хљеба нисам нашао*, но *неслогу, палеж*, да и само *разбојничество* међу мојом братијом терпјети морам“. — Сава Мркаљ, писац „Сала дебелог јера“, и прави творац новог српског правописа, без којег писца не би никад било ни Вука Караџића (што рече Ђ. Рајковић), беше веома гоњен од калуђера. Приповедају међу осталим, да је један трбушат дворски калуђер запитао Мркаља у Карловцима, видећи га у његовом јадном стању, зашто обућу своју није *намазао*, кад је имао *сала* дебелог јера? Сава је године 1827. померио памећу услед патње и гладовања. Кад су га хтели послати владици Мушицком Сава је рекао: „Недам се ни једноме попу жив у шаке!“ — Умрљо је у једној бечкој лудници године 1835.

(„Јавор“ за г. 1877.)

Ђ. Рајковић пише: Тако је свршио Сава Мркаљ, у таквој је ужасној несрећи склопио очи своје за вечни санак! Значајно је да је у једно доба с њим у Пешти ћаковао Стефан Станковић, потоњи митрополит наш, с којим је Мркаљ тада склопио побратимство. Веле да је једном у шали прорекао Мркаљ Станковићу: „Ти ћеш, Стево, постати временом владика, доцније и митрополит, а ја целог мога века нећу ни до чега дотерати; него ми обећај, да ме онда нећеш заборавити“. Станковић му то обећа, постаде за живота Мркаљева владика, али не одржа реч.

(„Јавор“ за 1877.)

ЛУКИЈАН МУШИЦКИ,
ВЛАДИКА ГОРЊО-КАРЛОВАЧКИ.

Пок. Љуба П. Ненадовић, омиљени песник српски, послао је г. 1891. „Јавору“ ову белешку о владици Мушицком:

Владику Мушицког позову да освешта једну нову цркву. С њиме пођу још неки официри као гости. Због врлети није се могло до те цркве доћи на колима, него су сви на коњима ишли. Кад су били на једној равници владика разигра коња и пусти га у трк тако, да му се мантија лепршала за њим. Стигне га један свештеник и рекне му: „Молим вас, господине, немојте с коњем тако трчати, смејаће вам се они немачки официри.“ Владика се осмене и одговори: „Знаш, драги, ја сам Бачванин, па кад сам на коњу, не могу срцу одолети да не потрчим. Гледај, овако!“ па опет пусти коња преко равнице.

Та је црква била посвећена светоме Николи, и на служби при возгласима, свечано се спомињало име оца Николаја. После неког времена дође владици један стран пуковник, пореклом Талијан, и изјави му да долази као царев комесар да испита владика, како је смео у цркви спомињати рускога цара Николаја. Владика се зачуди и у томе чуду, место одговора, оштро изговори неколико стихова из Хорација. Пуковник, који је био, тако

рећи, заљубљен у латинске појете и у њима највеће задовољство налазио, изговори десетак стихова из Вергилија. Владика му одмах одговори са сходним, за своју одбрану, стиховима из Овидија. Разговор се почне о латинским појетама, и Мушицки отвори читаво предавање о њима, тако да је пуковник, у својој радости, повикао: „Ви сте први, кога сам у мом животу нашао, да разуме Хорација боље од мене!“ За тим отворе књиге, пуковник је питао и свако владичино тумачење пажљиво бележио. Кад је прошло време ручку, владичин слуга уђе полагао у собу, па кад види да га они нису ни погледали опет изађе, и онима, што су на пољу чекали, рекне: „Ови не мисле данас ручати, зло ће бити по нашега господина; жестоко се свађају на латинском језику, а пуковник све пише што владика говори“.

Тако је тај пуковник неколико дана испитивао владика о латинским појетама, и као какав добар ученик, све записао што му је владика говорио и објашњавао. Кад га је владика запитао: „Кад ћете почети посао због кога сте дошли?“ пуковник му одговори: „Ах, ја сам већ јавио у Беч да је све оно пакосна клевета, што је о вама достављено, и да таквога владике, као што сте ви, нема у читавој царевини“.

Љуба П. Ненадовић, који је ову белешку написао, додаје на крају: „Ово ми је причао покојни Јаков Димшић, члан касације, који је онда био секретар код владике Мушицког“.

(Јавор за г. 1891.)

Како је владика Лукијан Мушицки био велики родољуб види се и по томе, што је не само радио на књижевности српској, него је и потпомагао трговину књига растурајући корисне књиге и листове у својој

дијецези и продавао их у своме двору као у књижари каквој. Ево како пише једном приликом Теодору Павловићу, уреднику „Српског народног листа“:

„Кад сам на себе узео 150 егземплара („Срп. нар. листа“) за благо дијецезе, кад сте ми 150 први нумера послали, да сте ми толико и од свију прочи числа оставили и т. д. Ја би вам 150 свезака и у оном случају, кад не би све парохије узеле, *у мојем дому као у књигопродавници распродао*. Ја сам требао ово средство: да с целом свеском „Срп. нар. листа“ удивим и пљеним сав клир тако, *да га свака парохија узме, да књига дође у fundum instructum парохије!*

Тако су онда владике радиле!

(Српски народни лист за 1837.)

Милорад Поповић Шапчанин пише у књизи петој својих „Приповедака“ на стр. 46. ово:

„У Гргетегу је био некад протосинђел Јустин, високоучен али врло бесан настојатељ, прави „человјекомрзац“! То је онај исти, који је доцније постао епископ, па кад пође „горе на поклоненије“ паде с кола код пештанског моста и скрха врат. Бесан Јустин, али је митрополит Стратимировић још гори и црњи кад је требало „воздати мзду“ непослушном клиру. Не знам шта су скривила два професора богословије, па их митрополит са сред литургије отерао на епитимију у манастир Гргетег. Једно беше Мутибарић, који је као далматински епископ умрљо у Карловцима, друго Сава Поповић, који одмах после тога оде у Србију на позив господар-Јевремов. Ту се ова двојица имала неколико месеца гложити с тиранином, богомрским Јустином. Најзад се измирише, па би по вечери заједно читали. *Једном дубоко у ноћ, после свршеног читања, седели*

су и говорили о синоду, који тада заседаваше у патријаршији и бираше епископе „вдовим“ епархијама. У манастиру мртва тишина; велика врата забрављена; на пољу изванредна хладноћа и помрчина. У једанпут се зачу лупа на манастирској капији. Дуго се понављала лупа, док се вратар пробудио и отишао да види ко је. Кад је Јустину било достављено, да је дошао неки калуђер на таљигама, он се намршти, па рече хладно: пустите га! После неколико тренутака уђе калуђер, помодрео од зиме, поздрави одмерено оба професора, а Јустина једва погледа. „Молим вас, високопречесњејши, за једну ћелију; само да преноћим. Сутра рано оставићу вашу обитељ“, рече озебли калуђер, распочавајући своју горњу хаљину. Кад се распочао опазише професори крст: то беше гоњени и понижени архимандрит шишатовачки, главом Лукијан Мушички. Није се Мушички добро ни одгрејао, ни вратара санак ухватио, а већ загрмеше тешка каруца на калдрми пред манастирском капијом. Страховита, осiona лупа! А кад отворише капију, ужурба се од страха цео манастир и самом се Јустину ноге скратише, усне скупеше, а грло осуши. Лед у срце и епитимисаним професорима. На четир поамна зеленка дојурио архимандрит Крестић из Крушедола. Корача силни архимандрит, а бат му се чује тишином ходничком. Отворише се врата и сува, висока, поносита људина, архимандрит Крестић, јурну унутра као олуј с планине. Сви се престравише, — а Крестић? Као муња полете Мушичком, и помислите само, као оно најпослушније ћаче манастирско, скромно и „раболепно“, паде на колена и плачући завапи: Опростите, ваше високопреосвештенство; согреших на небо и пред тобоју, опростите! Мушички га погледа смешећи се, погледа га још једном горко, па онда, опет смешећи

се, дотаче му се његових сувих руку: Устаните, високопречесњејши: епископ вам прашта све невоље, које сте нанели шишатовачком архимандриту! — Два дана пре тога беше Мушицки и против воље Стратимировићеве изабран синодом за владика Горњокарловачког.

X

Наш велики песник, владика **Мушицки**, плакао је, кад је први пут видео море; тако је јако плакао, да га је један свештеник почео вући за хаљину и питати га: шта му је? После неколико тренутака, владика, показујући на море, одговори му: „Драги мој, нигда нисам видео величанственијег олтара, него што је оно море, и нигда у мом срцу нисам осећао пријатнију и лепшу молитву, него што су ове сузе“.

(„Књиге Љуб. П. Ненадовића“ IV.)

Године 1819. пише архимандрит **Лукијан Мушицки** свом најприснијем пријатељу Михаилу Витковићу, адвокату у Будиму и књижевнику српском и мађарском, па му се жали на митрополита Стратимировића, да му се попео на душу због манастирских рачуна. Мушицки прилаже у оригиналу митрополитово писмо и богоради Мишу, да му пошаље одмах 10.000 фор., да би пре комисионог прегледа његових манастирских рачуна попунио касу.

Миша Витковић пошље свом побратиму Луци првом поштом тражених 10.000 форината.

После пријама пошље Лукијан Миши признаницу, која овако почиње: „Сверху десјат тисјашч фиоренов, као суми, која ме је од моралнија погибели спасла...“.

Тако се онда радило, тако се помагало пријатељима.

(„Летопис“ књ. 158. стр. 43.)

ЈОВАН ПЛ. НАКО,

ВЕЛИКО-С. МИКЛУШКИ, МЕЦЕНАТ СРПСКИ.

Кад је наш добротвор народни 9. марта 1889. године у Бечу преминуо донеле су бечке новине о њему ове занимљиве податке:

Овде је преминуо велепоседник и таст херцога од Сан Марко г. Јован Нако од С. Миклуша у 78. години живота. Са господином Наком је нестало човека, који је својим добротворствима и оригиналношћу стекао себи имена на далеко, а особито је у аустријском позоришном свету био на лепоме гласу. Покојник, који је имао дневно око 1800 фор. дохотка пропутовао је у својим млађим годинама скоро цели свет и умео је да ужива радости овога света у највећој мери. А кад је већ почео старити и кад му се по коси и по бради обасу иње, он се повуче у свој дворца у Комлошу, селу једном у Банату, чији су становници већином Румуни и ода се онде *јединој* страсти, коју је још и пре увек имао, — *позоришту*. Господин пл. Нако имао је у свом дворцу сасвим уређену позорницу, држао је ту преко целе године оркестарско особље у униформи и дао је преко својих агената саставити у Бечу потпуно особље за шаљиве игре, оперете и драму. Као управитељ ове позоришне дружине фунгирао је глумац А. Цербони, који је доцније умр'о у Америци, и који је познат са

своје љубави са певачицом Аном Сајцовом, која се због њега отровала. Ту беху стално ангажовани као јуначки љубавник Дифенбах, интригант Валденберг, који је имао више жучи и једа него дара за глумовање; ту беше за љубавне женске улоге госпођица Марија Форстер, која је доцније полудела и умрла. Као надзорник беше код Наке неки Швајцарац, који је доцније постао фотограф у Финфхаузу код Беча и познат био са своје оригиналности. Кад му се ко потужио на рђава времена, а он му пружи грумен цијанкалија, којега је увек у шпагу имао, те га тутне онемо у шаку с речима: „Ево брата, ово је доста за дванаест коња; кад ти зло пође, а ти прогутај то у име божје!“ Ово глумачко особље морало је код Наке свако вече играти, и дешавало се — као код Лудвика II. — да се каква трагедија од пет чинова играла пред самим Наком, кад друге публице није било. Карте за представе се нису продавале, него су се распоклањале отменима из околине и чиновницима. Ово је све Наку стајало грдних новаца, али он није ништа марио, имао је он новаца доста! Позоришна опера набављала се које из Париза, које из Лондона, и скоро све декорације беху на кожи молчане; тако је нарочито дивна једна дворана по узору красне једне дворане у Лувру паришком. Нако је јако пазио, да представе добро испадају, и веома се љутио, кад који глумац застане или се забуни. „Ја ћу демонстровати, ако се то још једанпут догоди“, претнио би Нако озбиљно и високим ситним гласом, али међутим није „демонстровао“ никад. Покојник је и иначе имао особина, које су га чиниле *grand seigneur*-ем. Тако на прилику сваког месеца је и против воље коморникове морао долазити из Будимпеште у Комлош дворски фризер, а то је читав дан хода на

жељезници. Осим тога имао је Нако пасију, да нате-рује Комлошане да се купају у купатилу, што га је он подигао, па их је и силом на то гонио. Пре неколико година преселио се Нако у Беч и ту се настанио у својој дивној палати. У дрворедима око реке Вине шетао се Нако често са својим домаћим „хофмајстором“, који му је држао сунцобран над главом. Хуманитарни заводи у Бечу изгубили су много смрћу Накином, а тако исто и бечка позоришта, у којима је већином држао претплаћену ложу, па и онда, кад је на дуже време Беч оставио. Он је био од оних ретких меце-ната, који уметност не само да „љубе“, него воде ра-чуна и о оном принципу, да је уметништву нуждан хлеб насушни“.

(„Neues Wiener Tagblatt“ за 1889. март.)

Д-р ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ БАБА.

Пок. Ђорђе Натошевић био је при крају педесетих година (1857.) намештен за управника свију школа у Војводини и становао је онда у Темишвару. Године 1859. обрати се на њега Ђока Поповић-Даничар из Новог Сада са молбом, да му изради концесију онде у Темишвару за издавање књижевног листа „*Данице*“, што га је рад да покрене од нове године 1860. у Новом Саду. Дошла већ и нова година, а концесија никако да стигне. Ђока Поповић телеграфира у Темишвар Натошевићу пожурницу: „Јавите ми одмах шта је са *Даницом*“.

Кад је телеграм тај стигао у Темишвар Натошевић није био код куће него негде на страни. Госпођа његова отвори депешу и прочита. Госпођи није ништа познато било о листу „Даница“, него је она имала детенце *Даницу*, садању велеуважену госпођу адвоката Павла Гостовића, те је прочитавши телеграм мислила, да Ђока Поповић за малену ћерку јој Даницу пита, па одговори одмах телеграфски: „*Даница је хвала богу здрава и весела!*“

Др. Ђ. Натошевић инспицирајући школе дође у неку сеоску школу. Ма да је био школски дан учитељ беше

баш на неколико тренутака пре доласка Натошевићевог отишао у лов. Жена учитељева, надајући се да ће можда у брзо стићи, пошље потеру за њим, а Натошевић се међутим упути у школу, из које се чула ужасна дечија вика. Натошевић отвори врата и хтеде ући у школу, али не могаше ући унутра: чим отвори врата, а пред њега искочи из школе грдан белов, који је из свег гласа лајао. Натошевић је остао на пољу, а међутим се и учитељ вратио. Пошто се учитељ извињавао, поче Натошевић да прегледа школу и испитује децу и беше са успехом доста задовољан.

При поласку рећи ће учитељу надзорник:

— Све је лепо и красно, господине, само други пут кад вам дођем, немојте да у школи затечем *онаквог „суалента“*.

Године 1849. хтеде Натошевић путујући у Карловце да пређе варадинску ћуприју. Војници, који су били на стражи, беху Срби, па пошто су Натошевића држали за Чивутина, не хтедоше га пустити да пређе, него му рекоше:

— Натраг! да си Србин прешао би, али Чивутин не сме преко!

— Та Србин сам, браћо, рече Натошевић, ево ћу се прекрстити и очитати „Оче наш“, и он учини што је рекао.

— Е веру вам чивутску, сад сте погодили и да се српски богу молити! Хајд' иди за то, што си то научио! — рече један од војника и пропусти Натошевића, који се једва од смеха уздржао.

ЉУБОМИР П. НЕНАДОВИЋ,

СРПСКИ КЊИЖЕВНИК.

Наш вредни приповедач Милан Ђ. Милићевић доноси у „Бранковом Колу“ за г. 1895. и о чика Љуби Ненадовићу неколико занимљивих прича, од којих ћемо и ми овде неке да препишемо.

Бенијалност и уредност. Љуб. П. Ненадовић причаше једном како је у своје младо доба мислио да човек, који своје ствари не држи у реду, него разбацане куд коју, тиме показује своју особиту бенијалност.

— Исто тако велаше он даље: држао сам да бенијалан човек не треба да има рукопис чист, читак, разговетан, него напротив надрљан, замрчен, тек како му драго.

Према таком свом мишљењу ја сам се и управљао. У мојој соби све моје ствари, а особито књиге, биле су разбацане куд која, а лежале су неке и по патосу, па кад ми која затреба, сустанем мучећи се докле је нађем.

То ме најпосле натера, те своје књиге како тако уредих.

А од бенијалног рукописа прилично ме заварчи попечитељ Јеремија Станојевић, зет мој.

Написао ја концепт мојски, а Јеремија узео да га прочита, па не може: гледа га, гледа, гледа; па га окрете наопачке — и опет не може да му нађе краја. Најпосле га баци и рече:

— Е, ружим га, ко му први даде перо у руке!

Мени је први дао перо у руке отац мој прота Матија Ненадовић. Би ми врло жао да се с мене ружи отац мој. Зато од тога доба мој рукопис није сасвим бенијалан.

Несрећна година 1868. Маја 29. године 1868., кад је погинуо Кнез Михајло, Милићевић се десио у Неготину.

Милићевић прича: Кад сам стигао у Београд, кривци су били већ похватани. Међу њима био је и Светозар, рођени брат Љубе Ненадовића.

Љуба је ишао као човек отрован; само је хукао и уздисао на голему несрећу, која је снашла целу Србију и на по се његову породицу.

Једно јутро дошавши у канцеларију застадох Ненадовића да плаче. На моје машинално питање зашто плаче, он одговори:

— Плачем од своје грдне несреће. Шта учини мој несрећни брат и од себе и од мене...

Ја узех блажити га, да Светозарева кривица пада на њега, а не на његова брата. У том говору дође ми некако те рекох:

— А да је постао владика, би ли људи тебе љубили у руку?

Љубино се лице разведри; он се мало као осмехну и рече:

— Бога ми право кажеш! Баш ти хвала...

И бејаше му, чини ми се, многу лакше.

Љубомир П. Ненадовић и учитељица без службе. Једном Ненадовић причаше, што му се догодило сасвим изненада.

Кад је кнез Милош ишао у Брестовачку бању, нека млада и весела учитељка из једне вароши на путу,

користи се приликом те заједнички седе у кола са неком господом из кнежеве свите, и тако јефтиније оде у бању.

Али општина јави министру, да је учитељка оставила своју дужност.

Министар пошље у школу другу учитељку.

Оставши на тај начин без службе, сирота дође у Београд и пожали се Ненадовићу, како нема од чега да живи.

— Ја је видим младу и лепушкасту, прича Љуба, па је узем световати да се уда, па тако да стече од чега ће живети.

— Није лако данас удати се, господине, одговори она.

— Ви сте девојка лепа и млада, сладим јој ја, вама то неће бити тешко...

— Па лепо, ето узмите ме ви! потеже она.

— Е, госпођице, мој се отац као прота женио два пута; зато сам се ја зарекао да се не женим ни један пут.

Тако се једва искобелах из тескобе, у коју бејех лакомислено упао.

Зашто се не жени. Док је још било времена и за женидбу, пријатељи су Ненадовића питали: Зашто се не жени? Што пропушта време да му пролази узалуд.

— Нека, нека! одговорио би он: много је боље да се човек ожени у старије године, како ће децу таман изродити, па умрети. Ако му деца буду рђава, људи ће рећи: „Није ни чудо, расла су без оца, за то су рђава! Ако ли му деца буду добра, свет ће казати: „Е, брате, а ко им је отац?! Зар ивер може далеко од класе?“

(„Бранково Коло“ за 1895.)

ПРОТА МАТИЈА НЕНАДОВИЋ.

Прота Матија Ненадовић, велики родољуб српски, остао је удовац, па се онда *као прота* оженио по други пут. А како је то било ево како о томе прича наш заслужни књижевник М. Ђ. Милићевић:

Кнез Милош путујући једном из Шапца ка Крагујевцу сврати у Бранковину проти Ненадовићу на конак, с намером да га други дан поведе са собом зарад неких народних послова.

Други дан све спремно за пут а не може да се пође, јер сиромах прота трчи из вајата у вајат вичући:

— Та, врага, камо моја чарапа?

— Шта је за бога, прото? пита кнез Милош.

— Ништа, господару. Нема ми једне чарапе, а ваља ми да понесем на пут!

Ужурбале се снахе и сва чељад; али нигде протине чарапе.

— О, прото, рећи ће кнез Милош: — Море виђу ја шта теби треба. Али, ако само жив будем, оженићу ја тебе, па ће твоја обућа свако јутро бити скалупљена, а нећеш ти тако трчати из вајата у вајат да је тражиш.

— Не, господару, по богу; зар не видиш браду.

— Добро, прото, добро! Упамти што ти рече Милош. Пођу, и дођу у село Раниловић, кући неких Милићевића на конак.

У тој је кући једна млада скоро остала удовица с двоје деце, здрава, млада и лепа.

Кнез Милош упита свекра њенога, хоће ли је дати за проту.

— А може л' то бити по закону? рећи ће свекар.

— Па ево проте Жујовића, одговори Милош; видећемо може ли их венчати.

Свекар измени неколике речи са својом бабом; ова са снахом; још буде мало разговора и договора, па рано у јутру тек људи видеше, да је прота Матија стао с младом пред јеванђеље и крст, а пред њима прота Жујовић, обучен, готов да их венча. И венчање се поче. Кад би да се обилази око совре прота Матија божем чудећи се томе послу онако уз певање „Исаије ликуј“ вајка се:

— Ала шта учини човек од мене!

— Ала да хоће то исто и од мене, прихвати прота Жујовић, који је такође био удовац.

После венчања кнез заповеди проти, те даде свога коња и момка, а свекру опет да спреми девера, тако да пошље младу у Бранковину. Проту пак одведе са собом и задржа шест недеља у Крагујевцу, докле се у Бранковини људи сити начуде како се прота оженио.

После тога времена пусти кнез проту кући, рекавши му да гледа како ће стићи у Бранковину у вече, па да у јутру осване, као да никуд није ни ишао од куће.

Прота и учини тако.

Из овога другог брака, рођен је појета Љубомир П. Ненадовић, а старица Јока, мајка му, умрла је у својој 81. години 1875. у Београду.

(„Поменик“ М. Ђ. Милићевића).

ПАВЛЕ ЊЕНАДОВИЋ,

МИТРОПОЛИТ († 1768.).

Митрополиту Њенадовићу дође један архимандрит и рече му: „Ваша екселенција, имам да вам саопштим једну новост. ал’ не знам шта ћете на то казати“.

„Ја знам шта ћу казати“, одговори митрополит, „ако је добро, рећи ћу: дај Боже да је истина! А ако је зло, рећи ћу: не дај боже да је тако!“

(„Невен“ за 1899.)

ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ.

Незабораваљени српски Сократ Доситије Обрадовић буде једном приликом запитан од једне госпође, докле ће се бавити стиховима. На ово јој Доситије одмах одговори:

Дотле ћу се забављати са стихови и с' Омиром
Док ме љубав и винце не оставе с миром.

Другом приликом замоли га нека веома лепа и умиљата госпа, да јој штогод у једном стиху каже. Доситеј јој с осмејком овако одговори:

У једном стиху, мила госпо, ја ништа не губим
Кад ти у њему казат' могу, да те весма љубим. //

(Арнотов „Магазин за художество“ г. 1838.)

О једном празнику године 1810. ишао је наш славни Доситије Обрадовић са врховним вођом српским Карађорђем у цркву. На путу је била поледица и за то рекне Карађорђе Доситију: „Чувај се, старче, да не паднеш!“ Доситије му на то одговори: „Богме, чувај се ти да не паднеш, јер ја и ако паднем, неће за мене нико ни знати. али ако ти паднеш, чуће цела Европа!“

(Седмица 1857.)

(Доситије Обрадовић.) Године 1807., дакле на четири године пред своју смрт, долазио је Доситије Обрадовић у манастир *Ошово*, да га обиђе после толикога растанка и толиких путовања својих. Кад се у Иригу, оближњем месту, дознало, да ће проћи туда славни Доситије, скупио се силан свет, да види народног мудраца овог. Један честити занатлија дао је по одласку Доситијевом на својој кући урезати плочу са белешком: „*Овуда је прошао Доситије (тога и тога дана) год. 1807*“. Овај је натпис све до год. 1848. стојао на тој кући. — Ово је доказ да су и савременици већ дубоко уважавали Доситија и да је он и у нижим сталежима, у самом народу, још за живота јако уважен и поштован био.

_____ (Јавор за 1882.)

За ручком у некој отменој кући док су остали гости солили јело врхом од ножа Доситије је узимао соли из сланика прстима говорећи: „Ви солите она места, где случајно со падне с ножа а ја овако прстима где хоћу!“

_____ (Јавор 1885.)

Покојни Ђура Станковић, судач у Великом Бечке-реку, послао је „Јавору“ г. 1888. ове анегдоте о Доситију Обрадовићу:

== У једном веселом и раздраганом друштву питају Доситија — надајући се да ће он своје омражене црне колеге бог зна како ружити — за што је он оставио калуђере. „За то“, одговори Доситије доброћудно, „шта они нису хтели мене да се оставе“.

== Хоповски игуман није забрањивао, као што би то други који манастирски настојатељ чинио, да се Доситије непрестаним читањем забавља, ал' опет му је

жао било свећа, које су у Доситијевој ћелији доста пута до зоре гореле, кад је Доситије по целе ноћи провађао у читању. С тога ће једном приликом младога Доситија онако шалећи се укорети: „Оче Ђаконе, ала ти грешиш пред богом, кад ноћи крадеш да послујеш!“ — „Јесте, преподобњејши,“ одговори Доситије, „а ви са свом осталом братијом ни мало не грешите, кад и ноћу и дању дембелишете“.

— У једном веселом друштву запитаће Доситија неки боцкало: „Је л' истина, оче калуђеру, што нам је приповедао наш попа, да су Ђаволи најгора створења и да их је бог зато црне створио?“ Доситије одговори: „И ја сам као калуђер црно божје створење, па како могу против себи равнога говорити?“ — На то се питач покуњи и рече: „Ал баш сад сам се уверио, да ни сви Ђаволи нису тако црни као што изгледају и као што их људи описују“.

— Доситије занимајући се непрестано читањем, да га не би ко узнемиравао тражио је самоћу или гдегод у шуми или забрављен у својој ћелији. Једном оде некуд из ћелије а заборави врата закључати. Братија радознала да види, какве драгоцености сакрива Доситије, кад се увек закључава, појуре у његову ћелију и стану преметати кревет и фијоке од ормана. Међутим се Доситије сети да је заборавио закључати своју ћелију, те се врати и затече братију сву запурену од преметања. Зачућен Доситије не могаше речи да проговори. На то му приђе један брат и рече: „Не бој се, оче Ђаконе, ми смо дошли да ти из шале похарамо драгоцености“. „Не бојим се ја тога“, одговори Доситије, јер су моје драгоцености *књиге*, а те вама не требају, јер ви на тој њиви не сејете, него сте се скупили, да ми њиву изријете!“

— Братија манастирска мрзила Доситија, јер је видела, да је мудрији и бољи од њих, те су сваком приликом гледали да му шкоде или да му се наругају. Једном су ишла два калуђера кроз шуму, где се и Доситије находио, али она двојица се учинише да га не виде, те ће један од њих рећи другоме: „Бога ти, брате, од куда је дошао тај магарац Доситије из Баната *чак-ова-мо* у Срем!“ Онај други доскочицом одговори: „Сам си баш изрекао да је магарац из *Чакова*.“ „И јесте“, упадне им Доситије, „јер је дошао чак у Срем да тражи *себи равне*.“

— Кад су под Карађорђеом позвали Доситија у Србију и поставили га за министра просвете, он изненађен не могавши се тога одрећи с дубоким уздахом рече: „Ето моје велике радости што сам доживео, да се Србија ослободи а овамо сам дочекао несрећу да ја старац боктеришем музама, које ни моћ младог Аполона није у стању пробудити, кад оне и при звезда оружја (у рату) најдубље спавају!“

— Кад је Доситије био у Србији пређе из Аустрије неки пролумпован ђакон и пријави се код Доситија молећи какву службу, па како је код калуђера обичај, да се титулирају „брате“, то и он Доситију рече: „Дошао сам ти, брате, да ми . . .“ Доситије видећи га онако голуждрава поправи га: „Молим вас додајте „у Христу брате“, — ал за то га ипак прими у канцеларију.

Други пут поче се исти тужити, како су рђаво с њим поступала братија у манастиру, а Доситије му прекине говор рекавши: „Знам ја да одбегли слуга неће хвалити господара, код кога је служио.“

(Јавор 1885.)

Доситија Обрадовића су пред смрт упитали:

— Како хоћете да вас опевају: као јеромонаха или као мирјанина?

— Као јеромонаха, одговорио је он.

Тако су га и опевали.

Доситијева је жеља била да се упока код *Хајдучке чесме*, у топчидерском Кошутњаку. А сарањен је код велике београдске цркве. Још за живота саставио је себи овај гробни натпис:

„Овде његове српске кости леже; он је свој род љубио.“

По смрти Доситијевој наређено је било да се његове ствари распродаду. И распродано је све што је имао за непуна два сахата времена.

— Зар све продадoste? упита председник Савета, Младен, Рељу Банађанина, познатог домишљана и шалљивца, који је био на тој продаји.

— Све оде као алва, одговори Реља.

— Чудне ми тековине једнога филозофа, рећи ће на то Младен: — сва оде тако за час!

— Е бога ми, кад на твоју дође ред, рекне Реља, имаћемо посла таман две године!...

А данас нико не зна ни за куће ни за дућане богатога Младена, а Доситијева се свака стварчица чува као каква светиња.

(„Поменик“ М. Ђ. Милићевића.)

ТЕОДОР ПАВЛОВИЋ,

УРЕДНИК „СРПСКИХ НАРОДНИХ НОВИНА“ И „СРПСКОГ
НАРОДНОГ ЛИСТА“.

Теодор Павловић, уредник „Срп. нар. листа“ и Павле Стаматовић, уредник „Српске пчеле“, увек су били у књижевној завади и полемисали су међу собом. Међу осталим расрдио се Павловић и с тога на Стаматовића, што је овај негде написао „Тоша“ уместо „Теодор“ Павловић, те у „Срп. нар. листу“ у уредничкој примедби уз критику Косте Богдановића на „Српску пчелу“ (г. 1841.) вели Павловић и ово: „Тоша Павловић, вели г. Стаматовић. Је ли ово неотесано ачење достојно ученог човека и ђписатеља? Ово је виц г. дра П. Јовановића, професора у Новом Саду. Но овом се није чудити, овај је господин сам прешао од Србљина на Илира, пак сад и других људи имена порепљује; али за што се г. Стаматовић тако радо за злим поводи? Међу тим ја бих се томе тепању могао радовати; јер мене Тошом само моји најмилији сродници и пријатељи зову, и тако могу се надати, да ће ме и г. др. П. Јовановић и г. Стаматовић својим *Тошицом* или *Милчетом* скоро прозвати, а ја бих онда да љубав вратим, г. дру Петру Јовановићу, да овај већ згодно наденутог имена нема, *Петрић* или *Петрушко*, а гдну Павлу Стаматовићу *Павлић*, да је више соједински *Павленко*.“ (Др. Петар Јовановић,

уредник „Бачке виле“, био је једини Србин, који је примио име „Илир“ и писао се „Илир из Бачке“ у илирској „Danica“, а после је покренуо и споменути алманах; звали су га „мачак“ и на то се односи алузија Павловићева, „да овај већ згодно наденутог имена нема“ он би га звао *Петрић* и т. д.)

(Срп. нар. лист за 1841.)

Дође Једном Ђура Даничић у Пешту, па оде да посети Тошу Павловића. Тако би радио сваки Србин, па тако ће и он. А популарнија Србина у оно доба од Павловића није било с ове стране Саве и Дунава. Жалосно је, што га се данас тако мало сећају! Еле, оде Даничић Павловићу. Био је у херцеговачком оделу а говорио је јужним наречјем. Поведи се ту жив разговор. Павловић се интересовао за херцеговачке прилике, па ће га запитати о овом, о оном, а Ђура одговара, па мало што новог могаде рећи. Најзад ће запитати Павловић Ђуру: А молим вас, господине, од куда сте родом? Ђура поносито одговори: „Из *Новог Сада*.“ Павловић се преварио у свом очекивању, па ће му: „*Е, па што се онда бибучете!*“

Е тако је насео код Т. Павловића Даничић својим херцеговачким оделом и јужним наречјем.

(Јавор за г. 1886.)

Тоша Павловић је филозофију слушао у Сегедину, но како његов биограф др. Конст. Пејчић вели у Сегедину је Тоша „и ако еминент бивши бадава у њему време провео“. На позив једног свог милог пријатеља отиде Павловић у Пожун да слуша права, која је г. 1825. и

довршио. Даље прича Пејчић: „Много је пута Тоша сећао се и приповедао, у каквом је изгледу из Сегедина у Пожун, као сушти мађарски ђак дошао, и како му пријатељ одвећ застићеном ни на улицу изићи допустио није, докле му није најпре мамузе са чизама скинуо, врло високе и као крајцара узане потпетице одбио, дугачак до ниже листова фрак пристојно сâм пресекао, дуванкесу из џепова извадио, као мађарске гаће широке панталоне сузио и дугачку на рамена прострту косу тако својом руком сасекао, најпоследње рамена му снизио и руке из џепова у рукавице преместио.“

„Овде је лепи „јуноша“ почео туђу дечицу учећи сам себе издржавати, да би већ изнемогавајућег родитеља свога поштедио.“

(„Житије Теодора Павловића“ од К. Пејчића.)

ДАНИЛО ПЕТРОВИЋ,

ПРОТА НОВОСАДСКИ.

За време пок. Косте Маринковића, о коме је реч под његовим именом, био је прота новосадски Данило Петровић, врло уважена особа. Др. Мих. Полит-Десанчић пише у „Бранику“ (за 1899.) о овоме проти међу осталим и ово: Проти Данилу Петровићу долазио је у посету и сâм „командирендер“ из Варадина, фелд-маршал-лајтнант Сигентал, што је било велико одликовање. Кад би се Сигентал на свом батару провезао кроз Нови Сад, па кад би правио посету проти Данилу, о томе се читав дан говорило у Новом Саду.

Са протом Данилом поп Коста Маринковић није баш у доброј хармонији живео. Једном приликом назвао је проту *волком* (вуком). То је било поводом сватова Мише Стојановића, који је о благовештенском сабору у Карловцима г. 1861. од крвничке руке погинуо. Миша Стојановић био је син богатог проте кикиндскога. Био је при рестаурацији изабран за солгабирова. У оно доба било је то реткост, да поред богатих мађарских немеша у Торонталу Србин постане солгабировом. Миша Стојановић испроси девојку из Новог Сада и дође са великим сватовима у Нови Сад. Ту је било сила вармеђаша. Поджупан торонталски, готово сви солгабирови, који су повели у паради своје вармеђске хусаре.

Требао је поп-Коста да венча младенце. Али Стојановић заборавио донети „известије“, а поп Коста неће да венча без „известија“. Чекају сватови у цркви, а поп-Коста се свукао и отишао кући. Отац Полит-Десанчића отиде епископу Станковићу и замоли га да нареди, да се младенци и без „известија“ венчају. Нашао се код владике и прота Данило. Владика Станковић рече Данилу: „Хајде, прото, иди па одмах венчај, да не чекају опет сватови за поп-Костом.“ Прота Данило венча младенце. Ту је био тас дупком *пун дуката* од вармеђаша торонталских. После венчања вајкао се поп Коста, што он није венчао и без „известија“. Све је говорио: „Аз добри пастир полагају душу своју за овци; приде *воли* и уграби најбољу овцу!“

(„Браник“ за 1899.)

О проти Данилу Петровићу прича се и ово :

Новосадски прота Данило Петровић био је већ у „шлогу“ кад је умрѐо у Новом Саду поп-Коста Маринковић. Прота изда окружницу околном свештенству, да дође на погреб честитоме по Христу брату свом. На тај позив дође и, онда још млади, прота из суседног протопопијата, и таки оде да посети проту новосадског. Млади прота уђе у собу старога проте, поздрави га, али овај ништа не одговори, само се тресе од живчане слабости. Млади би прота да започне разговор, па рече: „О за бога, а шта то би оцу Кости!“ — Сад се и стари прота накани да одговори озбиљним гласом: „Тако ћете ви сви један за другим на онај свет; па на последак ћу и ја за вама!“ Млади прота нађе се у чуду, па обори очи, не знајући шта на то да одговори, што стари прота, већ једном ногом у гробу, па њих младе са-

храњује, а себе на последак оставља. Али кад после диже очи, а он виде, да се стари прота сад још већма тресе, не само од нервне слабости, него и од смеха, што је младога проту довео у неприлику.

Негда било, сад се приповеда. То беше хумор у старија времена.

(„Стармали“ за 1881.)

ПЕТАР II. ПЕТРОВИЋ ЋЕГУШ,

ПЕСНИК ВЛАДИКА РАДЕ.

Кад је пок. владика црногорски Петар Петровић Ћегуш путовао по Италији ради побољшања здравља, повео је са собом Ђуку, управитеља двора. Једном владика бавећи се у Напуљу посети краља, а Ђука га је као секретар пратио. Кад се владика враћао, краљ га испрати чак у ходник. Ту опази Ђуку са сребрним токама, па, опраштајући се и Ђуки се дубоко поклони. Ђука кад виде, да му се краљ клања — укочи се као кип. Кад сиђоше низ степену рече му владика:

„Болан Ђуко! Ти се краљу ни мало не поклони!“

„А бога ми јеси чудан!“ — одговори Ђука — краљ од како се родио, данас први пут гледа Црногорца — па и то зар *погрбљена* да га види!?“

(„Јавор“ за 1884.)

За времена владике Петра I. дође на Цетиње песник Сима Милутиновић, Сарајлија. Владика Петар преда синовца свога Рада (доцније Петра II., песника) Сими да га још боље поучи. И Сима га је учио оном, што ће му као главару Црне Горе требати; а васпитање давао му је са свим шпартанско.

Тим послом бавио се Сима неколико година.

Много се прича о начину, како је тај необични учитељ учио свога ванреднога ученика. Од свега тога причања, биће доста забележити овде само овај случај:

Ученик Раде једном се споречка с учитељем својим Симом о јунаштву у Срба. Раде хваљаше Црногорце као јунаке нада све остале Србе; Симо пак признајући јунаштво Црногорцима, тражаше да се то не одриче ни Србијанцима, које је његова „Србијанка“ већ била прославила.

— Божа ти вјера! рече он на последак, ја сам, можда, најгори Србијанац; али ћу слободно изићи на мегдан најбољему Црногорцу: нити ћу се препанути, ни побјећи. Ко не вјерује, нека обиде!

Рекавши то, изађе из собе.

Мало после зовне га Раде у собу:

— Немам ти ја кад звати најбоље црногорске јунаке, него ево ти мене, па да скрешемо дим у дим, по црногорски, да познаш што је дијете црногорско!

— Немам руке, коју би дигао на Његуша, одговори Сима, него удри ако мислиш да се плашим!

Раде опали један пиштољ.

Опали и други.

Сима стоји не трепћући; а из обе цеви зрна падоше пред Симу не дотуривши до њега.

Раде сад загрли Симу, и каже му, да је само хтео кушати га, а у пиштоље је био усую тек толико барута колико да зрно из цеви изађе.

(„Поменик“ М. Ђ. Милићевића.)

Љубомир П. Ненадовић пише у својој занимљивој радњи „О Црногорцима“ о владици Раду и ово:

У лето г. 1851. владика из Италије, где је ради свог здравља зимовао, не свраћајући у Црну Гору, дође у

Беч, да се састане са царем Николом, који тада беше у Олмицу, да иште помоћи и заштите против Омерпаше, који се спремао да завојшти на Црну Гору. Но цар Никола, ваљда због тадашње своје источне политике, не хтеде га примити. Неко време владика се са здрављем прилично осећао. Болест у његовим прсима није ишчезла, али се беше притајила. Седео је у хотелу „код златног јагњета“. — Ја сам доцније дошао у Беч, јер сам се задржао неко време у Рохићу, а одсео сам у хотелу „Нацијоналу“. Сваки дан извозио се владика у варош и у шетњу, по кад кад звао ме, те сам и ја ишао с њим. Долазио је у литографску и фотографску радионицу Настаса Јовановића, где се сликао седећи у великој столици са црногорском капом на глави и у црногорским хаљинама, које је свагда носио. По тој фотографији, на скоро за тим, издао је Настас Јовановић његову литографсану слику. Та је слика најбоља владичина слика. Такав је исти изгледао последње године свога живота.

Једног јутра перјаник његов Вукало, са сузама у очима, дотрча к мени: „Хајде брзо, хоће господар да умре!“ — Јаки кашаљ беше му дошао, и после сваки дан досађивао. Доктор Шкода, који је долазио и лечио га, нареди те се пресели из гостионице у другу кућу у истој улици. Треба му мирноћа и тишина, за то испред куће на улици морало се неколико кола сламе разастрти, да се не чује кад кола прелазе. Дању је по мало спавао а ноћу никако; непрестано је кашљао. Ретко је кад у постељу хтео лећи; лакше му је било седети у великој столици. Доктор *Јулије Радишић**)

*) Др. Јулије Радишић, којега и Бранко у „Бачком растанку“ као свог пријатеља спомиње, умро је г. 1856. октобра 14. у Новоме Саду у 32. години живота. Осим другога превео је Шилеровог „Фисеска“.

непрестано је био код њега. И Настас Јовановић оставио је сав свој посао, и усрдно старао се о свему, што је око болнога владике потребно било. Измеђ осталих долазио је и *Бранко Радичевић*, владика се радо с њим разговарао. Но то не беше онај Бранко, кога сам пређашњих година познавао. Промену се. Болешљив, зловољан и врло невесео. — Једног дана, било је нас више, владика у великој столици на сред собе, са устуреном главом жмурио је; мислили смо да спава. Доктор Радишић полако запита ме: „Ко је владичин наследник?“ — Ја изговорим само име „Данило“. — Бранко, који сеђаше на далеко од нас, рече: „Ја га нигда нисам чуо“. — На наше велико чудо владика се осмехну, и не отварајући очи, рече: „Ако остане онакав какав је, чуће га цијела Еврспа.“

Једно после подне беше владици врло тешко. Није много кашљао, али га у прсима нешто загушивало. Необично узнемирен говорио је, да му се одмах пусти крв. Радишић није хтео никако, него пошље по доктора Шкоду; али он беше отишао у Баден, и као што рекосе, неће до поноћи доћи. Владика, коме је све теже било, рече Радишићу: „Знадите добро, ако ми не пустите крв, ја не могу зору дочекати.“ — Онда Радишић посла, те дође берберин. Кад су му рукав од руке загнули и све спремили, берберин рече: „Кажите му нека окрене главу на другу страну, да не гледа.“ Владика се насмеја те му рече: „Удри то, рђо лацманска, ти мислиш ово су бечке бабетине, да падају у несвијест када виде крв!“ — После тога одмах му је било боље. Могао је лећи и целу је ноћ спавао. Сутра дан осећао се још боље. У то доба беше умрљо хрватски песник, добри Станко Враз. Сви смо га лично познавали и сви смо га жалили. Говорећи о њему владика

рече: „Кад сам му гођ на његова писма одговарао, увијек испод речи: драги господине Враже! — додао сам још: враг ми није мио нигда, а Враз вазда.“

У Бечу беше велика врућина, запара и врло загушљив ваздух. Лекари наредe, те се владика пресели у Хицинг код Шенбруна. Нису му дозволили да се вози у колима, него је пренесен у носилци. Ту му је одмах било боље. Писао је на Цетиње, да ће се наскоро кренути на пут за Црну Гору. — На једном табаку хартије, небројено пута из дугог времена беше написао: „пробах перо и мастило, ал ми писат' није мило: На другом неком комадићу хартије написао је: „најслађа су људма воћа: „сан, дангуба и лењоћа“. На једним новинама беше написао: „високо ти свуд у нас, главу диже празан клас!“

Из Хицинга кренуо се владика за Црну Гору, поред свега тога што су лекари казали, да је то путовање опасно за његов живот; јер гвоздени пут не беше готов од Љубљане до Трста. Но он је лепо путовао и сретно дошао међ своје планине, које тако дуго није видео. Кад је са лађе угледао Ловћен, подигао је капу и рекао: „Нећемо се више нигда раставити.“

(„Књиге Љуб. П. Ненадовића“ IV.)

МИЛОРАД ПОПОВИЋ ШАПЧАНИН.

У својој приповеци „Монах Ђенадије“ прича Милорад П. Шапчанин како га је једном о божићу у шездесетим годинама, кад је био ћаком у Карловцима, позвао игуман Данило у манастир Врдник-Раваницу, да му буде писар при склапању манастирских рачуна. Ево како Милорад међу осталим пише како се тај посао радио :

Баш у то време падаше онај прелом између старог школско-канцеларијског језика и народног, пречишћеног Вуковим и Даничићевим списима.

Игуман „диктира“, а ја пишем.

— Пишите! Говори својим крупним гласом, подигао главу и гледа ме доброћудно преко наочари... Горе на среди, али крупним словима, кажите: Счет опшчежителнаго манастира Вердника, зовомога Нова Раваница.

Ја запишем.

— Прочитајте! Понови игуман, исто онако гледећи ме. Ја му прочитам:

— Преглед рачуна општег манастира Врдника, названова нова Раваница.

— Какав преглед, какав манастир! Ја сам казао счет, па онда манастир... Узмите другу хартију.

Почнем му доказивати, повлачити разлику између чисто српског и чисто словенског језика. Кажем му

да је рогобатна, врећа ухо та крапава смеса оба језика. Не помаже, игуманова је старија. Узем другу хартију. Кад сам написао као што је рекао, продужиће својим крупним гласом.

— Пишите даље! Овде на среди... Ставите римско један.

Ставим римско један.

— Јесте ли написали?

— Написао сам.

— Дакле пишите ту, не обичним, али ни сувише крупним словима... пишите: Приход од торга.

Ја застанем. Осмелим се упитати га.

— А шта је то трг?

— Трг је трг, вашар.

— Па за што не бих написао: Приход од трга?

— Пиши, како ти ја диктира!

— Писаћу, али не знам само зашто писати ту туђу реч.

— Тако су писали игумани пре мене, па тако и ја.

А кад манастири пређу у ваше руке, пишите како знате.

Пиши дакле од торга!

— Ух, господине, верујте ми, баш не могу.

— А ти, баш кад си тако тврдоглав, запиши: од торга, сирјеч вашара.

Забележим; кад сам записао трг, мене, занесенога пуританца, просто проби зној.

Наста друга категорија примања.

— Римско два! На среди! Виче игуман. Запишем.

— Приход од дародајанија...

— Дародајанија? Зашто не бисте казали од писаније, од добровољних прилога? Напишем „од дародајанија“.

— Сад приход от кимпанов; можеш додати: јеже јест од звона.

Напишем тако.

— А сад приход од „љеса“.

Ја скочим.

— Пиши!

— Не могу!

— Пишите!

— Руку ми одсеците, али даље не могу.

— Врло добро — настави игуман погледавши моје спискове, за данас је доста, продолженије сутра.

Тако је и после ишло до краја.

За време бављења свога у Раваници имао је Милорад са калуђером Ђенадијем да прегледа „хранионицу“ и попише све ствари. Ево како о томе прича:

Најзад наиђосмо на једну велику, четвороугаону, политирану кутију, на којој озго беше прилепљена хартија, а на хартији овај натпис: „Одјејаније последњег епископа костајничког“. Костајничка је епископија спојена са Горњо-Карловачком. Отворисмо кутију и почесмо водити одело, да га прегледамо и побележимо у нови манастирски инвентар.

— Господине, поче Ђенадије, погледавши ме, мислите ли ви некад у калуђере?

— Не мислим.

— И кад свршите школе.

— Никад.

— Немојте се баш ни заричати. Ко зна шта се за планином ваља. Знате л' шта ми паде на ум? Мислим нешто како ли је изгледао костајнички владика у овом оделу. Хајдете да га обучемо; да видимо како бисте изгледали као епископ.

Ја се почнем смешкати, а Ђенадије наваљивати, да на се бацим архијерејски окрут. У први мах се опирах, а после пристадох у шалу. Стадох на дрвено постоље, узобиљим се, као какав стари грчки архијереј, а мој добри Ђенадије поче својим лепим гласом певати оно „Слава оцу“, које се пева при облачењу владике. Ма да беше шала, ипак сам се необично осећао. Обуче ми златоткани стихар, па на њ још скупоценији епитрахил, на врх тога горњу златоткану хаљину и „сакос“, за тим омофор од беле тешке свиле, а на главу ми метне златом и бисером окићену митру. У руке ми даде два сребрна чирака, један са две свеће — дикирион — и други са три свеће — трикирион —. Тако у величанственом архијерејском орнату, почех укрштавати чирацима и благосиљати лево и десно, а Ђенадије једва уздржавајући се од смеха певаше импровизованом епископу костајничком: „тон деспотин“.

Таман дигох свећњаке да поновим благослов, а врата од „хранионице“ отворише се. *На вратима је стајала Милица Стојадиновићева Сркиња*, појеткиња српска, која дође из Врдника села да ме походи, јер сам дан пре и ја њу у селу походио, а за њом отац намесник Кипријан, калуђери Сава и Агатањео. Обли ме свега зној; пред очима ми се смрче, и бог зна шта би било са мном, епископом костајничким, да Ђенадије силом врата не притвори и углави на своје место гвоздену пречагу.

По што смо — што но реч — на врат на нос мене развладичили, још онако узбуђени уграбисмо прилику, кад не беше никога у ходнику, па готово крадом, на прстима смо тамо се на другу страну куће, у ћелију оца Ђенадија.

За Милорада Шапчанина вели А. Хаџић ово:

Никога није мрзио, никоме се није светио, свакоме је праштао увреде: у истини права хришћанска душа.

Такав је остао и до смрти своје!

Кад је већ био на умору, дошао му брат, свештеник Ђорђе, да га болног обиђе.

Кад брат уђе у собу, Шапчанин отвори очи, махну руком брату, да приђе ближе.

— Читај ми молитву, — прошапута.

Брат метну епитрахиљ, отвори књигу и меланхоличним гласом стаде тихо читати молитву.

Кад је почео да чита „јектенија“, Шапчанин управи поглед на сина свога Саву, који онде стајаше, па му рече:

— Одговарај: Господи помилуј! Амин! Шта ћутиш?

По свршетку молитве Шапчанин позове брата, те му пољуби руку, па затражи, те пољуби и крајичак од епитрахиља.

Одмах за тим поново заспи, да се више никад не пробуди.

(„Бранково Коло“ за г. 1896.)

ЈОВАН СТЕРИЈА ПОПОВИЋ.

Пок. Лаза Нанчић („Владимир“) изнео је у „Јавору“ за г. 1885. ове анегдоте из живота Јована Стерије Поповића:

Отац српске драматске књижевности, неумрли **Ј. Стерија Поповић**, волео је да проведе вече у кругу својих ближних пријатеља, а уз чашу доброг вршачког вина, али својој жени никад није казао, куда управо одлази, него ју је обмањивао да је позван владици, па мора тог вечера к њему отићи. Једном је то рекао својој жени у присуству једног свог пријатеља, а кад га је овај на улици запитао, за што жени истину не рече, одговори му Стерија: „Из два узрока, прво што жена не мора све знати, а друго ту сам тактику наследио од мог покојног оца, који је имао обичај, да никад не каже куда ће на вашар, него се увек трудио да сакрије праву мету свог путовања. Једном је путовао у Темишвар на вашар са својим коњима Мишком и Галином, које сам ја у мом „Кир Јањи“ обесмртио. Кад је дошао у Моравицу, стао је ту да храни коње, а слуга је морао окренути кола тако, да је изгледало као да ће из Моравице у Вршац, не пак да иде из Вршца у Темишвар. Кад га је слуга запитао за што то чини, а он му одговори: „Ко нас види, не мора одмах знати, да ја путујем у Темишвар на вашар“. Тако је мој отац

радио, па ето тако и ја. И ја сад путујем на вашар, па моја жена не мора знати на који. Нека држи да ћу на владин, а ја међутим идем на сасвим други“.

— Стерија је често а дуго шетао, нарочито јабучким путем, што води у манастир Месић, али је по неки пут ишао и српским крајевима. Таквом једном приликом стаде пред једну паорску кућу и посматраше велику градину (башту), ко којој се ширио само коров и штир. Пред кућом је седео старац, газда те куће. „Шта гледаш то, господине?“ запита Стерију старац. „Гледам глупост наших Србаља“, одговори му Стерија и показа руком на градину. „Какве би користи могла читава кућа одатле брати, кад би људи вреднији и марљивији били, па сејали ту разно зеље, а овако од толике земље никакве хасне немају“. „Јест' да“, прихвати старац, „али кад бисмо посекли тај коров и штир, онда би кобац видео наше пилиће, па онда збогом печење! Овако се пак могу наши пилићи скрити, те их кобац не може спазити и ми се можемо лепо пилећим месом хранити“. „Бадава, Србин уме своју лењост и немарност да брани“, рече Стерија и оде даље.“

Године 1848. ишао је улицом Стерија са адвокатом Симом Цијуком баш кад су у Вршац долазиле из Сегедина мађарске гардисте, које су Немци свечано дочекали, те је услед тога била велика галама по вароши. Неки Турчин, што је трговао са ножевима, застаде и запита Стерију и Цијука, шта значи ова буна. Ови му одговорише, да се Мађари буне. „А јесу ли питали Москва и јесу ли од њега искали допштења?“ за-

Једну по једну Тавесно испитао. Пре три године у једној земљи из државе Идијос нашао је гљивицу која је дала један златан материјал који спречава развијање неколико туђета различитих врста бактерија које проузрокују болести. Показало се да је гљивица неидентификовани члан стрептомицес фамилије, једно даровито племе које је дало још један чудесни лек: стрептомицин, као и витамин Б-12. Материјал је назван ореофациенс од латинских речи које значе „правећи злато“ а из њега добијена супстанца богате жуте боје названа је ореоманин.

Дошнје др Ернест Макгулош професор бактериологије на колеџу ветерине у Вашингтону и др Ј. С. Кизер истражни микробиолог на Ледерле лабораторијама вршили су исцрпне пробе са златним леком. Они су га давали једној групи кржава у Вашингтону тешко инфицираних стафилококним маститисом. Више од половине лечених ореоманином у облику масти било је излечено.

Др Р. А. Хендершот директор одељења за пољопривреду државе Њу Јерси поднео је извештај о лечењу маститиса код 20 кржава са

IZ LIBURN

Rijeka, aprila

ш/б »Rijeka« и luci

Пролетна сетва

Својим већим делом Одачки срез се простире у углу равнице којан човек! реке Босна и Сава, па уздахнувши. — „Како?“

„Како нисте срећни, кад сте прилику имали свакојаким мамуза видити и са жвркови и без жвркова.“ Ја му на ово ништа не одговорим, но опоменем се басне о роди и њеним жабама и змијама.“

одговорише му они. „Онда одбити ништа“, рече презриво рете се и оде. „Овом је Москва мисли да се без московског а догодити“, рече Цијук смејогодити“, одговори му Стерија

(Јавор за г. 1885.)

Стерија Поповић пишући свога „џу“ имао на уму свога рођеног „рекос“ и велики ципија. Кад је оцу из Беча по вршачким најновију књигу „Кир-Јању“ и и познао себе у јунаку ове ковом: *»Ропши пас да те уједи!«*

(Јавор, 1892.)

Поповић Стерија умро (1856.)

и“ нека посмрчад његова, па „итнице“ и ова његова белешка: неколико година, кад сам се анем се случајно с једним одавде, (Барском језику?) обучава и сила сте били у Пожуну?“ запита ме мом. — „Био сам“ — одговорим

(Седмица за г. 1856.)

Надгробно Јована Стерије Поповића самоме себи. Међу хартијама пок. књижевника српског Јована Хаџића-Светића нашло се једно писмо Ђорђа С. Поповића из Вршца, брата Јов. Ст. Поповића, писано Јовану Хаџићу и у њему један епитаф, за који брат песников држи, да га је Стерија самоме себи написао као надгробни натпис. Ево шта пише брат песников Ј. Хаџићу међу осталим: „Поред тог нашао сам и ово „Надгровије“, и мал' да пред своју смрт за себе је спраљао, јербо је у болести врло очајавао и љутио се на самога себе, говорећи ми: Ја изврћем памет и мозак да залуђавам свет, и кад погледим шта је, *ништа, ништа и ништа*; благословен мирни грађанин занација, који своје послове гледи и слави бога по свом уверењу. „Надгровије“ то гласи:

Ништа из ништа згрувано у ништа
 Даје све ништа;
 Шта желиш више
 Од ишчезлог ништа?
 Пламен кратко траје
 Вечно гаси се.
 Стихотворац, ретор,
 Професор, правдослов,
 У књигама име
 Вечно остаје т';
 Но тело нам ништа,
 Ум такође ништа,
 Све је дакле ништа
 Сенка и ништа.

Писмо Ђорђа С. Поповића, у којем се налази на башка цедуљци овај натпис, писано је 7. маја 1864. (Ђорђе је умр'о 1870.)

(Јавор 1891.)

СТЕВАН ПОПОВИЋ,

ВЛАДИКА ВРШАЧКИ.

У Шематизму епархије вршачке за 1898. годину имају кратки животописи свију досадањих вршачких епископа из пера *Митрофана Шевића*, тада архимандрита хоповског, а сада епископа бачког.

О Стевану Поповићу читамо у овоме Шематизму, да је био добричина и племените душе човек, да су га и Пакрачани и Вршчани волели, а нарочито писац српски Јован Стерија Поповић, који га је у своме „Даворју“ лепо оплакао у две песме.

И као епископ пакрачки и као епископ вршачки имао је да се бори против уније, те је имао тешких дана да издржи.

Али за њ најтежи дани наступиле бурне 1848, и 1849. године. Владика Стевана жигосаше „мађаронством“, те је услед вике и хајке на њ много патио и препатио, и тужно, као ваљда ни један епископ, свршио. Године 1849. јануара 8. долази у Вршац сам патријарх Јосиф Рајачић, те му прво дело по доласку беше, да је владика Стевана лишио управе над вршачким владичанством, из узрока тога, што је владика Стеван нагињао и пријатељио се с Мађарима и посла га у манастир Фенек.

(Говорило се, да кад су Мађари ушли у Вршац, да је сестра владичина махала на њих кроз прозор ма-
рамом, и да је владика звао на ручак мађарске официре).

Патријарх је послао у Вршац архимандрита Патри-
кија Попескула за администратора, док се не извиди
владичин преступ.

Међутим је несретни владика Стеван после кратког
времена поболое се од тифуса и 21. јуна 1849. умрџо
у селу Бежанији, а сутра дан је пренесен у манастир
Фенек и онде га је пакрачки епископ Стеван Крагу-
јевић опојао и сахранио у црквеној гробници.

Јован Стерија Поповић написао му је надгробну песму
и штампао у „Војвођанци“ за 1851. бр. 15. Ту има и
ова строфа:

Архипастир српски верни
Делећ грозне са народом јаде
Кад све гину, своје чувах,
И сачувах, Вршац ово знаде.

У другој песми посвећеној овоме владици прича Сте-
рија, како је владика Стеван служио на Богојављење
1849. службу, те кад хтеде са светњацима да благо-
слови народ, а оно се свих пет свећа наједанпут по-
гасише. Народ се на то поплаши, и тумачио је то
тако, да ће још невоље доћи на народ српски.

А владика к богу богов
Срце дигне сад:
„Иште л', оче, јоште жртве
Гнев праведан твој,
Узми мене и поштеди
Бедни народ мој“.

И тако је и било. На владику су наишле патње, као што горе наведосмо, које га и у гроб отераше. Стерија завршује песму:

Гоњен, мучен он оставља
Беда пуни свет,
То је жертва погашених
Оних свећа пет.

ЈОСИФ ПУТНИК,

ВЛАДИКА.

Владика Јосиф Путник дође једном у двор митрополиту Стратимировићу, чији је он љубимац био. Беше млад, при том омиљен и уважен, те се надаше, да ће и он некада заузети оно место, на којем Стратимировић тада бејаше. Једном стајаше Стратимировић на прозору а дотле је владика Путник у својој соби свирао. Умилни гласи од виолине допираху до Стратимировића. Он је слушао док владика не сврши, а када се и последњи звуци изгубише, викну митрополит: „Јосифе, Јосифе, шта радиш?“ — „Свирам, ваша свестост!“ — „Па докле ће то тако трајати?“ — „Док не постанем то, што сте ви!“ — „Па зар ти мислиш мене још саранити?“ -- Но владика није ово доживео.... њега је Стратимировић испратио до вечне куће.

(Јавор за 1880.)

У писму на архимандрита Стевана Станковића, потоњег митрополита, пише владика Јосиф Путник из Арада, где је био као администратор епархије, међу осталим и ове занимљивости:

„За предупредити хитролукава умишленија влашка, морам више и должеје време у Темишвару проводити, јер Нестор, импостор, ако је и био 27 година у Фруш-

кој и хлебом српским одраћен, опет остао лукави и подмукли Вла, на кога ни најменше ослонити се не можем.

У овој епархији премнога затрудненија ми чине *клерическе школе*. Ексцеси како ових, тако и поповски учинише от мене, иначе по јестеству и воспитанију блага и милосердна чловјека, љута и жестока владику. Сада *затварам, гладом мучим, протеривам, суспендирам, конечно от парохије дижем*, бре и *воштим*. Јер када може прости Вла у бирцу попа за браду повући и на мртво име истући, не знам зашто не владика онаковог бездјелника, чести ни срама не имушча, -- поученија не приемљушча, совјети же благија презирајушча. Ове строгости је наравно следство тужба вишим мјестам, која мене не алтерира, но посла ми задаје, јер морам изјаснителни отговор устројавати; али не марим, јер реузирати неће ни један, а ја или ћу те худе попине дотерати, или ћу их обријати и протерати. Пијанство, крађа и прељудјејаније влада между ними највјашче. Аратос и паратос администрације! К тому, т. ј. овим трудом и фаталитетом додај непресјечне *потајне Кенгелчеве денуцијације*, пак расуди какови је то живот.....

Муницики на крајнеје негодованије архиепископа дошао у Карловце, и морао абије вратити се." (10. јуна 1826.)

(Јавор за 1874.)

Немачки научењак Шлецер се тужио митрополиту Стратимировићу што нема никаква речника ни граматике српскога језика. Вук Караџић пише о овој ствари међу осталим: Стратимировић, да би угоднио Шлецеру, који му је посветио другу књигу Нестора, и којег се

он није стидјео са собом испоредити, говорећи; „Ја смо и Шлецер једини људи у Европи“, договори се са својим дворанима, да начине *српски рјечник*, и то ево овако: да скупе оне ријечи, којијех у рускоме и у славенскоме језику никако нема, па да их уметну међу руске и славенске, и тако Шлецеру да наштампају Српски рјечник; и да би се то лакше учинило, подијеле посао по словима, с којима се кога име и презиме почињало, н. пр. Ликијану Мушицкоме препоруче се ријечи, које се почињу са Л и М, Јосифу Путнику са Ј и П, Стратимировић узме С, и т. д. Послије тога радоснога договора на њеколико дана дође први *Путник*, и, као што је био шалив и слободан господичић, *бацивши пред митрополита хартију*, на коју је био написао неколико ријечи, каже управо, да тај посао није за њега, *и да су га они преварили, будући се највише ријечи почиње са П.*

У том ваља да се и Стратимировић био наситио овога посла, те овај Путников изговор прими смијући се, а остали то једва дочекају.

(„Скупљени граматични и полемични списи
Вука Караџића.“ III. 1.)

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ.

Пок. Ј. К. Сопрон, уредник земунског недељног листа, који је и сам у четрдесетим годинама са Бранком у Бечу у додир долазио, доноси у своме листу једну реминисценцију на Бранка Радичевића, која ће занимати наш читалачки свет:

Да споменемо — вели — овде у кратко један случај из времена 1848. године, кад се Бранко у Земуну бавио, а који случај не треба да се преда заборау већ и с тога, што је и у културно-хисторијском погледу карактеристичан.

Као што је познато г. 1848. су државни органи изгубили овде код нас своју власт, а место њих дође народни одбори. И у Земуну је магистрат престао, те му радња пређе на месни одбор, који је склопљен био од грађана. Патријархална црта карактерисала је онај покрет, те тако се на челу одбора налажаху само стари грађани земунски, и њима се предаде управа вароши. Но они беху при свој револуционарној радњи ипак скроз конзервативни. Они пустише да им бркови, који пре тога обријани беху, опет израсту, да би бар спољашње изгледали као весници новог доба, али су се при свем том држали старог кова, те с тога беху сви противници Вука Караџића и његових присталица. Они беху у свачему конзервативни, па и у правопису, те су слово јоту држали за непријатеља православлѣ, а главни им стуб у писању беше дебело јер.

Једнога вечера састаше се стари грађани, међу њима и неки чланови одбора по обичају у кавани „код анђела“. Седоше за свој уобичајени сто, те претресаху дневне догађаје. Ко је год улазио у кавану није пропустио а да старе ове грађане пристојно не поздрави. Но нађоше се у кавани неки гости, који или не познаваху ову господу, или пак не хтедоше овим законим пулгерима да одају почести. То беху већим делом млади страни људи, и већ и с тога су чланови одбора на њих пажљивије мотрили. Међу младим људима нарочито је оним старцима упадао у очи један млад човек са свога слободњачког понашања. Он их при уласку не поздрави, а тиме је већ наукао на се немилост оне старе господе. Већ по спољашњем изгледу његовом мислили су да је од „горе“ (из Беча) дошао, а по говору му видеше, да мора бити из школе „злогласнога“ Вука. То већ бејаше довољно, да се цели гњев господе оне на тога младића проспе.

— Да хоће бечке анархисте насадити оног шантавог Вука као што ваља! приметиће један од тих старих пулгера.

— Хоће „злодјеј“ да нас пошокчи с оном криворепом јотом, дода други.

— Али човек тај има заслуге за српство; он нам је открио богату ризницу наших народних песама; одговориће трећи, који је свеснији био од оних осталих.

— Јест, јест, за то бих му ја два споменика подигао: на једној страни крст, а на другој вешала, рећи ће онај први, заграбивши из своје тубакере подобру порцију бурмута.

У том тону говорило се и даље о Вуку, и то доста велегласно. Младић онај, који је међутим почео да игра биљара, могао је чути сваку реч, а морао је приметити.

и то, да се хотимице хоће да он чује разговор, те кад један од њих примети, да он у својој кући не трпи никакве Вукове књиге, окрете се младић говорнику и рече:

— Па за слепце и није сунце!

То беше страшно... Тако штогод да се усуди тај жутокљунац да рекне староме „гражданину“ и „совјетнику“. Усуђује се ружити власт. То се не сме трпети!... И за час се створи ту полиција, да по заповести строга господина младића тог затвори, где ће морати провести ноћ са лоповима и скитницама, па ће ту имати времена да размисли, како се ваља понашати према господи! Младић се узалуд опирао затвору, јер није ништа учинио против закона. Полиција га баш хтеде одвести, кад изненада, као *deus ex machina* уђе у кавану госп. И. В. (Игња Васиљевић?) и заузео се за младића приказавши га ономе строгоме господину као свога пријатеља песника Бранка Радичевића, но старкеље се можда ни на то не би обзирале, да нису дознале, да је он син ц. кр. царинарског ревизора Радичевића. И тако повукоше своју заповест натраг и не затворише га.

(„Semliner Wochenblatt“ за 1883.)

Наш велеуважени књижевник проф. Јован Ђорђевић прича, како је са својим другом Мијом Влашкалићем у буну г. 1849. дошао у Земун и како је после ручка 22. априла шетао по вароши, па наставља:

Пред каваном Гаспаридесовом на клупи седео је млад леп човек, смеђ, са фесом на глави, у капутићу угасито кафене боје, у чистој белој, добро уштиркованој кошуљи с великом огрлицом и пушио је на кратак чибук, који је био обмотан црвеном неком материјом.

„Познајеш ли, Јоцо, оног младог човека?“ упитаће ме Мија.

„Не познајем. А ко је то?“

„Нећу ти га казати. Погоди га!“

„Како да га погодим? А јесам ли кадгод слушао што о њему?“

„Да богме да јеси!“

„Онда је то Бранко“.

„Погодио си. Хајде да му се јавимо!“

Приђемо му. Он је Мију познавао и овај ме представи Бранку.

Брзо се познасмо и опријатељисмо. Тек што смо сели на клупу поред Бранка, окрете се он мени и запита ме: „Пушиш ли?“

„Пушим кадгод имам дувана.“

„Ево ти мој чибук, ја нећу више. Али чекај да се охлади. Или не, — Стојане (викне келнеру), донеси ми још један чибук!“

„Хвала Бранко, сад нећу пушити.“

„Како ти је воља. Читао сам вашу „Славјанку“. Знаш шта ми се најбоље допало у твом „кнезу Павлу“? *„Иде коло и без девојака.“*

Насмешим се, али ми у тај пар није било до шале. (Мислио је на родитеље своје у даљини.)

„А знаш ли, који ми се стих допао најбоље код Светозара? Кад оно вила каже песнику: *„Како су вас разметнули мајци!**

Оно *„како су вас разметнули мајци!“* исказао је Бранко тако меким, сетним нагласком, да сам ја тек онда спазио, колико лепоте и нежности у том стиху има.

(„Јавор“ за 1892.)

*) „Спасова ноћ“, стр. 144.

НОВАК РАДОНИЋ, СЛИКАР И КЊИЖЕВНИК.

Новак Радонић бавио се у педесетим годинама нарочито израђивањем портрета, без сумње ради хлеба насушнога. Године 1856. радио је у Бечу у хотелу Лондону добротворе српске Јована и Марију Трандафил, које су слике сада својина „Матице српске“ и красе дворану Матичину, као и остала галерија.

Једном је радио Радонић у Новоме Саду портре новосадског адвоката Косте Николића-Баше. Радонић једнога дана баш у послу а дадиља унесе у собу, где је Новак радио, мало Николићево дете, којем још не беше ни две године.

Детенце погледи случајно у слику, што ју је Радонић радио, пружи ручице према слици и стаде гукати:

— Тата, тата!...

Радонић видећи то рећи ће присутнима:

— Е, сад ми може цела академија казати, да слика не ваља, не марим, критика овога детета мени је нај-меродавнија!

БОРЪЕ РАЈКОВИЋ, КЊИЖЕВНИК.

Године 1861. почео је да излази шаливо-сатирични лист „Комарац“, којему је уредник био Ђ. Рајковић, а главни помоћник Јован Јовановић (садањи Змај). Те године сам ја као ђак трећег гимназијског разреда уређивао у школи писан лист „Зољу“ (коју сам сачувао до данас, ма да нема никакве вредности), а Рајковић је из тога ђачког листа доста ситница прештампавао у „Комарцу“ са потписом „Зоља“ „И. О.“, а и без икаква потписа. Онда сам као ђак ниже гимназије чешће одлазио пок. Рајковићу, који је становао у садашњој Даничићевој улици бр. 4. Сећам се, да је једном Рајковић био због „Комарца“ осуђен на осам дана кућевног затвора, и онда сам му сваки дан одлазио. Но Рајковић је преко дана седео до душе у соби, али чим се смркне, а он је одлазио у гостионицу код „Алексе“, а ту је гостионицу растављао само један сокачић од његова стана (садашња Даничићева улица бр. 2.). У тој гостионици састајали су се у оно време многи заслужни књижевници наши свако вече. Сећам се и због чега је био осуђен Рајковић на осмодневни кућевни затвор (Zimmerarrest). У „Комарцу“ је изишла анегдота, како је неки кириџија возио два пореска „беамтера“ преко транцамента у Срем. Коњи су ишли

врло споро, а један ће „беамтер“ приметити на то кочијашу: „Море што ти твоји коњи иду тако полагаано!?“ — „*Мисле да вуку ђубре!*“ одговори кочијаш. То је већ била страшна кривица штампарска и неки војнички суд у Петроварадину цитира Рајковића (тако је онда било) и осуди га на осам дана затвора, т. ј. да за толико времена не сме изићи из куће.

Уместо прича из његова живота, доносим овде његов чланчић један о другим писцима српским, који ми је он некад за „Јавор“ послао, а то је:

(*Шта су радо јели неки знаменити Срби*). Пок. Ђорђе Рајковић, књижевник наш, написао је године 1880. ове гастрономске податке о неким нашим знаменитим људима:

Црни Ђорђе, и као глава од Србије, није марио за богате софре. Једно пиле, кришка млада овчја сира или мало меда из кошнице, беше му сваколика част. По ручку би пио вина, а до подне узео би мало сувих шљива и по који гутљај ракије из тиквице. — За *Доситија Обрадовића* велс, да је волео тестана јела. Срби из свију крајева, који су радо његове књиге читали, шљали су му на дар и вина и бермета и шљивовице, што је он све умерено пио. — *Јован Мушкагировић*, први скупљач српских народних пословица, који је године 1770. као адвокат новосадски био уједно фишкар фрушкогорских намастира, дао би све сласти овога света за шунку, коју би заливао добрим старим намастирским вином. А употребљавао је и ракију. У једном писму од 3. јуна 1770. пише он реметском игуману, оцу Софронију: „*Ви аки нов игумен шљете ми нову шљивовицу, надјеју сја обаче и старој.*“ — Чувени архимандрит ковиљски *Јован Рајић* особито је радо јео рибу. За време куге 1795. није нико ковао

на Дунаву, те ти нам по нашега првог историка зло! Ја имам у мојој збирци автографа једно његово нештампано писмо, што га је писао под 26. нов. 1795. бездинском архимандриту Максиму Секулићу. Рајић вели у том писму: „*Шалу проводиш, да мени у крило штукe и шарани скачу; а не питаш лови ли ткогод на Дунаву: нисам, не бој се, скоро у кашику штучје чорбе дунуо.*“ Вина се Рајићу могло и омалити, али је тим више разбيراо за „тропфенвермут“, што му га је митрополит Стратимировић чешће шиљао. Кад нема рибе, а нађе се у ћелији „аузбруха“, што га је од споменутог Секулића по гдекад добивао, наш ти нам Рајић онда покваси аузбрухом залагај хлеба, те би то јео у сласт. — Уредник „Бачке виле“ и окружни директор школа сремских *др. Петар Јовановић*, негдашњи мој наставник, добротвор и пријатељ, волео је сир као какав Талијанац. Исто тако и смокве. Кад путујемо на какву учитељску инквизицију џепови од каруца морали би се напунити смоквама. — Уредник „Српске пчеле“ *Павао Сталатовић* особито је радо јео живину: кувану и печену, па да је десет крила у кокоши, он би, чини ми се, морао свако појести. Архимандрит раковачки Лаврентије Гершић послао му је једном у писму по пошти — крило од прженог пилета.

1 — *Павао Соларић* зими би радо на врелој пећи поређао јабуке, те их печене јео. — *Сима Милутиновић Сарајлија* беше један од најумеренијих људи: знао је по читаву недељу дана постити, јер је за осам дана и ноћи без јела и пића написао своју трагедију Обилића. За каву није марио, ал' кад би се једном навадио на њу, трошио би је много. Приповедао ми је пок. Славко Златојевић, мој друг и сушколарац, да је једном, посетивши Симу, затекао истог, где седи на миндерлуку

прекрштених ногу. Опанци на ногама, фес с кићанком завалио, а пред Симом — вели — не чаша, ни шоља, него чинија бле каве и у њу надробљено кућевна хлеба! — Вук *Караџић* је у Бечу свакога петка јео рибе, а попио би за њом и по коју чашу добра сремска вина — дар од Лукијана Мушицкога. Иначе најмилије јело вуково беше свињско месо, али тако, да се кртина од закланог свинчета изуди, а да се кости с оно меса, што остане на њима, испребијају и осуше; тако и ребра и глава; сланина да није дебела, а изнутра да има крине. Тако је Вук још у Тршићу гледао, где се срећује свињско месо. Честити Србин Стојшић из Ирига, отац данашњег не мање честитог проте панчевачког Саве Стојшића, обично би то по вуковој нарудбини дао средити код своје куће, сложио би у један сандук, те отпратио на Спирту у Земун, од куда је после путовало у Беч нашем Вуку. Зими је Вук после вечере мешао шљивовицу, коју му је Мушички шиљао из Шишатовца, с руским тејем, и то му је било најмилије пиће.

(„Јавор“ за 1880.)

ПАВЛЕ СИМИЋ,
АКАДЕМСКИ ЖИВОПИСАЦ.

У једном друштву, у којем је био и Паја Симић, сликар, поведе се реч о његовој слици мајске скупштине из 1848. године. Сви су се похвално изјашњавали о њој и хвалили вредноћу и вештину сликареву.

На то ће приметити Сима Берић, богослов из Мола, да и опет није баш сасвим доста пажње поклоњено при изради те слике.

„А по чему судите ви тако?“ — запита га Симић.

„По томе, што сам и сâм био на тој скупштини, а на слици не могу нигде да се нађем!“

„А где сте ви од прилике стајали?“ — запитаће Симић даље.

„Па стајао сам баш за леђима овога и овога — па већ каже он иза чијих леђа.“

„Е, онда сте ви пријатељу и сад тамо (т. ј. на слици), само се не видите, јер сте иза његових леђа“, — рећи ће Симић.

(„Стармали“ за г. 1887.)

За време, док је Павле Симић сликао цркву у Шапцу, сликао је неког богатог Цинцарина.

Кад је портре било готово, те га је Цинцар требао да плати, хтеде овај од погођене своте нешто да за-

кине, пак поче Симићеву послу замерати, говорећи да портре није верно и да га нико не може познати.

„Знате ли шта“, рече му Симић, „ја ћу овоме портрету додати још магареће уши, па ћу га обесити на моју капију. Познаду ли вас мимопролазећи, платићете ми погођену своту; не познаду ли вас — платићу ја вама што будете хтели.“

Цинцар је срдит отишао, ал за добра пò сахата послао је погођену своту и искао своје портре.

ПАВЛЕ СОЛАРИЋ,
КЊИЖЕВНИК СРПСКИ.

Из живота Павла Соларића занимљив је његов одношај према Герасиму Зелићу, архимандриту, књижевнику и добротвору народа српског. Архимандрит Герасим Зелић написао је своју врло занимљиву автобиографију и дотерао до године 1817. Те године пође Герасим у Италију у неку бању, па понесе са собом и своје „Житије“ са намером, да га у Млецима преда Павлу Соларићу, да га овај уреди за штампу, да га, као што вели Зелић „славни учени Соларић препише и сачини по његову слаткоречју и на штампу издаде.“ У Млецима се погоди са Соларићем, да он то дело препише, удеси и штампа, а да му Зелић за то даде 200 талира орлаша. Но како је Зелић имао само 1 фонтинту и 4 крајцаре пензије на дан, те није имао готових новаца да даде Соларићу по погодби, то он прода *скупоцену бурмутуцу са брилијантима*, коју је добио од *Наполеона* неком приликом на дар, и тако преда Соларићу новце, а овај њему облигацију. Али Соларић није могао да одржи своју реч: он нити преписа, нити издаде „Житије“ Зелићево, па после три године пише он 9. октобра 1820. Зелићу и тужи се како је болестан и јадикује у писму, како му је тешко, што је Зелићев дужник, а не може да му плати, и моли га да га пре-

чека, он ће штедети и биће му највећа брига, да се одужи. На ово писмо одговори му Зелић врло племенито и међу осталим вели ово: „Ја Вам сада чисто кажем, да Вас више от данас нећу чекати ни један час; *него Вам ји ја даривам и поклањам на вјеки*, от који Вам у овој шаљем Вашу Ерцевуду (облигацију) за Ваш мир и спокојство и с овијем да се уверите, *да ја више љубим Соларића, него 200 талира орлаша*, знајући ја, да сви философи и списатељи књига бједно живе на овом свијету; дакле, љубими мој, више се за ово не печалите и т. д.“ Ово опроштење дуга учинило је веома јак утисак на сиромаша Соларића. Он пише архимандриту Зелићу (8. новембра 1820.) писмо, у којем вели међу осталим: „Ноевр. 8. р. около подне, нашло ме је куњајућа на софадину после грознице писмо Ваше од 20. окт., које почем сам прочитао и све видио, *остао сам од нечајаног презјелног удивленија за неколико минута као дрвен*; за тим бризделе су ми *врुће сузе од крајњег умиленија и гљубочајше благодарности*“. Наставља за тим даље тако и прича, како је то приповедио кап. Пери Обиловићу, своме пријатељу, и овај му је рекао: „Онај муж и Србин (т. ј. Зелић) на особиту чест Србљем, има велику душу: он је био без сумњенија вавјек истини љубитељ своји снародника; а садашњи његов к Вама (Соларићу), трат *достојан је вечитог воспоминанија међу Србљи*.“

У истом писму пише Соларић да болује од „*конвулзивна кашља*“, који га „*загушује*“ и лекари му забранише, да ради на каквој „*књижевној работи*“, те вели да је принуђен да пошље Зелићу рукопис на траг и т. д.

Два месеца после овога писма умро је Павле Соларић (6. јануара 1821.)

(„Бранково коло“ за 1896.)

Кад је умро Павле Соларић, онда су „Српске новине“, што их је у оно време издавао и уређивао Димитрије Давидовић у Бечу, године 1821. на страни 22. донеле у црном оквиру овај оглас: „С неописаном жалошћу јављам пропочитајемом Роду, да је многозаслужни наш списатељ г. Павле Соларић, ученик покојнога Доситеја, лицем на богојављеније наше у Мљеткама (Венецији) *умрео*, не навршивши ни 40 годину трудољубивога, и Роду свом посвећенога живота свога. *Давидовић.*“

(„Српске новине“ за 1821.)

ПАВЛЕ СТАМАТОВИЋ,

ПРОТА НОВОСАДСКИ И КЊИЖЕВНИК СРПСКИ.

Стаматовић је у буни 1848. и 1849. отишао у логор Книћанинов за војнога свештеника. Ту се спријатеље јунак Шумадинац и родољуб прота.

Стаматовић је у логору био свакад весео и расположен. Од Книћанина није се одмицао.

Једном ударе Мађари јаком силом на Томашевац. Стаматовић је био уз Книћанина код топова.

На Книћанинову заповест груну српски топови на Мађаре, а Стаматовић весео повиче:

— Кити, кити, Ружо!

У то севне с мађарске стране, и Книћанин викне:

— Сагни се, прото!

Тане звизне преко њихових глава, а Стаматовић, ма да је био доста дебео, хитро паде на обе руке метанисати вичући:

— И молим ти сја, боже наш!

Тој досетци Книћанин се је после често слатко смејао.

(„Поменик“ М. Ђ. Милићевића.)

Павле Стаматовић је врло радо стране речи доводио на српски и словенски корен, и био је у томе врло вешт. Тако је њему Сегедин био „Соједин“; Gelán-

der: „гледнидер“ и т. д. То је он већином озбиљно узимао, али је кадикад то и у шалу прелазило.

Змај-Јовановић приповеда о Стаматовићу и ово: Године 1852. поведе он нас неколико тадањих ђака да по Бечу шетамо. Шећући се опазисмо једну фирму, на којој је писало: Karl Stein. Ми запитамо проту да ли ће то бити прави Немац? Не сећам се шта је рекао о имену Karl, али о презимену му рече ово: „Ви то презиме само рђаво читате; ви га читате као једно-сложну реч, а ја је читам као двосложну, па онда излази српско презиме *Стејин*, (Ste-in).

„Невен“ за 1899.

МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋЕВА, СРПКИЊА.

Године 1861. била је **Милица Стојадиновићева**, појеткиња српска, приказана кнезу Михаилу и кнегињи Јулији, који су је врло лепо примили, и кнегиња јој пошље као спомен златан накит за груди — брош — Јовановићев „Јавор“ од г. 1862. (бр. 1.) доноси и писмо, којим је кнегиња свој дар пропратила; оно гласи: „Љубезна Милице! Ваш књижевни рад стекао вам је у српској литератури лепо име и у српском читајућем свету одлично уважање. Признавајући и ценећи Ваш труд на пољу српске литературе и желећи да и у будуће свагда останете одушевљени за напредак и душевни развитак нашега народа; шаљем Вам један спомен као знак моје благонаклоности. *Јулија*. (у Београду 28. окт. 1861.)

Овај накит, што га је Милица добила од кнегиње Јулије имао је своју судбину. У крајњој невољи хтеде га Милица године 1878. у Београду продати и обрати се тога ради проф. Јовану Бошковићу, који брош тај преда народном музеју као спомен и од Милице и од кнегиње Јулије. Преговори текоше дуже а Милица умре међутим. Новцем за брош сахранише српску списатељицу и исплатише јој дугове.

(„Из српске књижевности“ од М. Савића.)

Милица се није хтела удавати, она је љубила само *Сриство*. Имала је прилику да се уда за једнога Немца, али није хтела ни пошто. На једно писмо тога про-сиоца њезинога Немца, одговорила је Милица српски: „Не могу, не смем Вас љубити.“ Узалуд ју је и Вук наговарао да пође за тога Немца, она га није послушала. Вук јој пише: „Не пуштајте Ви тога Вашега Нијемца ако му не налазите друге мане осим што није Србин. И ја сам се оженио Немицом, но за то ни једну длаку нијесам мање постао Србин, него што сам прије био или што бих био да сам узео макар какву Српкињу, а Ви још можете придобити нову заслугу у Српству ако мужа свога којом срећом наговорите, те прими наш закон.“

А ево шта она о томе пише песнику Љубомиру Не-надовићу „.....после су ми (Немци пријатељи у Бечу) говорили да им сна будем, али моје српско срце није могло на тај предлог пристати, јер нема овај свет ни титула ни блага, за које би ја отпадница од мог рода била, па ма моја будућност како суморна у моме на-роду била, као што ће и бити.“

НИКА СТОЈАНОВИЋ.

На гласу ботаничар, у Новом Саду, познавао је је сваку биљку, писао о биљу и састављао лепе хербарије. Наш Змај-Јовановић написао је некад у своме листу једну шаљиву истиниту причу, у којој Ника Стојановић игра улогу, а уз Нику сам Змај, па Ђура Јакшић, као сликар, др. Јован Андрејевић, Нова Радонић, Ђока Поповић-Даничар и др.

Ево доносимо овде ту причу из прошлих времена :

„Ја знам да ми мој чика Ника неће замерити, што ћу да приповедим овде шалу, којом сам се у мојим несташним годинама с њиме нашалио.

Кад сам 1851. године у Бечу ћаковао, прохтело се нашем пиктору и појети побри Ђури Јакшићу да нас, пријатеље своје молује.

Брат Ђура је био најстрожији критичар своје радње, па тако су и сечена многа рембрандско-почетничка недоношчад; тако су и паљене стотинама једрих самониклих песмица, којих ми је и данас жао.

Прво је саликовао брат' Стеву Дракулића, ал овај не дочека да „Јакша“ салик са федермесером и маказама доврши, већ га пола недовршена однесе кући, за које се Ђура дуго срдio на њега.

После је саликовао мене. У први мах ме је најбоље потревио, ал' дотле је брисао и дотеривао, док нисам

дошао сасвим налик на Данила Медаковића, кога Јакша онда ни познавао није. Залуд су му говорили и брат Нова и „мађарон“ Ђока, да је лице врло налик, само што сам мало ћелавији; али то Јакшину бритву не задржа, пресече ми платнено лице од ува до ува, од чела до грла.

Кад сам дошао о феријама кући у Нови Сад понесем и тај салик, па га покажем и мом чика Ники, који је увек говорио, да нема молера, од како је покојни Арса умрљо.

Чекај, чика Нико, намајсторићемо ми тебе!

Салик је био сасвим природне величине — и моја несташност узме маказе и исече из платна главу. Сад примакосмо један сто до близу дуvara, метнусмо портре на сто и наслонисмо га нуз дувар, а ја кроз исечену рупу проолих своју сопствену главу, — а моји другови довешће чика Нику у мало сумрачну собу, да још једаред салик види.

Чика Ника дође на три корака до портрета, т. ј. управо до мене, па једнако маше главом.

„Ни налик, кажем, ни налик! Ни близу на њега!“

„Ал' гледајте само како је то лепо израђено!“ рече му, мислим, покојни Јова Андрејевић.

„Та јесте, јесте, ал нема његовог подобија!“

„Ал' чика Нико“ — прихватиће мој Мита, „метните руку на срце, па кажите истину, није ли сасвим налик, — та ено канда се мало и смеши!“

(До душе кад се онда нисам растопио од смеја никад нећу.)

Јок, — не да се чика Ника ни осолити.

Опет неко рече: „Та загледајте се само, — ено тек што није проговорио:

„Та бадава ви са вашим Јакшићем, није то ни вид'ло Арсиног посла!“

Сад је на мени био ред да отворим портретска уста и патетичким гласом да возопим: „Чика Нико! Чика Нико! Се аз, приди и вижд!“

Е сад да сте видели мога чика Нику како је плануо старачким гњевом, како нас је накитио и изгрдио, какву нам је лекцију читао, — ми! дечурлија! са старим човеком да правимо комедију!!

Месец дана није нам у кућу завирио. А опростио ми није, догод му не обећах, да ћу му чим излишних новаца узимам, послати Лајнисову ботанику.

(„Змај“ за год. 1868.)

КОРНЕЛИЈЕ СТАЊКОВИЋ.

За бављења Корнелија Станковића, чувеног српског композитора, у Београду бејаше онде руски конзул *Александар Е. Влангалија*, човек ванредно добра срца и необично простране образованости.

Влангалија је Станковића веома уважавао; врло често га призивао у свој дом, и врло радо делио с њим своју господску трпезу.

Добри и гостољубиви домаћин често би призивао и друге конзуле, другове своје, у вече на чај, па би таквом приликом, као пријатељ уметности, замолио Станковића, да одсвира што год из нашег црквеног певања.

Једнога вечера г. Лонгворт, енглески конзул, моли Станковића, да одсвира штогод озбиљно из наших црквених песама.

— Екселенција! одговори уметник, ништа озбиљније нема од нашега *петого гласа!* И поче свирати:

„Собезначалноје слово оцу и духови...“

Лонгворт се сав занесе у мисли слушајући ту пуну религиозне тајнености песму.

Иза тога рече, да би волео чути и штогод весело.

— О, и тога има, одговори уметник. Ево ово се пева кад се је крстио богу син, и груну свирати:

„Во Јордање крештајушту сја тебје господе!“

Енглез се одмах осмену веселим гласима радосне песме, и с истинским задовољством отпљеска уметнику кад сврши.

(„Поменик“ М. Ђ. Милићевића.)

РАДА ПЛ. СТРАТИМИРОВИЋ,

АДВОКАТ И ВАРОШКИ КАПЕТАН У НОВОМ САДУ
И КЊИЖЕВНИК СРПСКИ.

Писао је г. 1857. „Осветљење урбарских питања“, превео је Сиглигетијева „Војничког бегунца“ и писао је у Павловићевом „Српском народном листу.“

Био је човек врло шаљив и о њему се приповедају занимљиве приче из живота му.

Тако причају, како су једном дошле визирџије к њему, да измере колико има вина у подруму, ради плаћања потрошарине.

— Добар дан, господине, имате ли вина?

— Имам, одговори Рада, изволите унутра. Одвед визирџије у собу, где на столу беше у боци још нешто вина, што је остало од ручка.

— Ето, то ми је вино! вели Рада.

— Не треба нама то, него имате ли пића у бурету?

— Имам и у бурету, изволите на двориште.

И Рада покаже у авлији под олуком буре са кишницом.

— Па то није пиће, имате ли ви пића у бурету?

— Ко каже да то није пиће? Богме моје патке и гушчићи пију по цели дан!

И тако не могоше изићи на крај.

Ово се већ заборавило. После буне, кад се вратисмо у Нови Сад — прича један пријатељ Радин — онда блажисмо своје јаде чашицом вина, шалом и смејом.

Онда је још живео покојни Ланг, негдашњи биров, човек стар и ром на једну ногу. А пок. чика Рада (Стратимировић) био је капетан, човек млад, лак и генијално досетљив.

Чика Рада иде некуд пијацом и то брзим кораком, — а за њим егуца пок. Ланг, али не може да га стигне. За то му из далека виче:

— *Langsam, amice!*

Рада не чује, или неће да чује.

Онај опет виче:

Langsam, amice!

Онда се Рада окрене, и рече:

— Та за бога, није нужно да вичете *Ланг сам*, ми сви знамо да сте ви *Ланг*.

(„Стармали“ за 1880.)

Змај-Јовановић је у младости својој веома волео вештине, такозване „кунстове“, па му је чика Рада Стратимировић често морао да показује и да прави „кунстове“.

Једанпут дође чика Рада Змајевим родитељима и како је услед неког мамурлука био жедан захте му се да пије воде и викне Јоци (Змају):

— Јоцо донеси ми чашу воде да ти покажем један „кунст“!

Јоца, отрчи брзо и донесе чашу воде, коју чика Рада узе и испије до дна.

— Па да видим „кунст“ чика Радо! рећи ће радознали Јоца.

— Е гле ти њега! одговориће Рада, а зар то није „кунст“?! Кад си ти видео чика Раду да попије пуну чашу воде!!

АН СТРАТИМИРОВИЋ,
МИТРОПОЛИТ.

...дању часне једне старине из Новог
...исао је г. Александар Сандић у „Јавору“
...важљиву белешку о томе, како је Стра-
...стао митрополитом.

...рпски саборисао у Темишвару г. 1790.
...вић беше владиком темишварским; спахија
...Марко Сервијски буде у владике на стану,
...мени“ архимандрит Рајић у гостионици „*Kold*
...“ („Dreikronenhaus“ у бечкој улици).

...елутог владике Петровића кућу је држала се-
...у рођена. Сервијски је повео био са собом свога
...еног синчића Ђорђа (од којег купи владика
...и кућу у Новом Саду за 40.000 фор. и поклони
...пој, ако бог да, српској академији) и уз сина Ђорђа
...особитог хусара, да дете чува и двори по тадашњем
...чају немешкоме.

...очи оног дана, кад ће бити избор митрополита,
...де владика Петровић давати сјајну част депутирцима.
...служитељи владичини постављали сто у трапезарији
...а очин маза Ђорђе ту се десио, па из несташлука
...бе те тргне за један крај од чаршава са стола и по-
...па се неколико тањира. На грдњу послужитеља у
...мајица, сестра владичина, па видивши шта је, ћуш-

спахичића Ђорђа (други веле да је на то наишао баш сам владика Петровић и у љутини рекао Ђорђу: пас му мајци.) Ђорђе удари у плач и у дреку. На ту вику наиђе и спахија Марко, па разабрав шта је, а на крај срца будући, окрене се свом хусару с речима: „Носи наше ствари „код три круне!“

Бадава се домаћица, сестра владичина, правдала и извињавала Марку; бадава се и сам владика вајкао и ублажавао гњев Марков: аја — оде Марко и без вечере владичине.

Чим се смести у реченој гостионици, таки заповеди гостионичару, да преправи господску вечеру, па на част позове остале депутирце. Договорив се најпре с „ви-сокоученим“ Рајићем — рећи ће о вечери својим гостима осим другог и ово: „Владика Петровић је стар човек, може брзо и умрети (као што доиста за тим после девет месеца и умре), зашт’ да се онда на ново прави трошак народу ради новог сабора за бирање митрополита; већ ми имамо за то ето човека млада, а при том и врло научена, члана гетинског универзитета, — па боље да њега изаберемо сад за митрополита“. Сви таки погоде, да мисли владику будимског Стевана Стратимировића.

И тако спахија Марко обрлати и на своју руку окрене готово свеколике депутирце.

Кад се сутрадан састане сабор да бира митрополита, у седници тој председаваће по старешинству најстарији архимандрит, а то беше бездински, ког су иначе звали *Бабо.м.*

Пошто изврше предходне церемоније и метну табакe кандидатске на сто, устаће председник Баба, те ће са *свим торжаствено* рећи: „С нама бог разумејте јазичи и *покорате се*, јако с нама бог — виват Петровић

архиепископ!“ Неколико депутираца устану одмах и приђу к табаку Петровићеву да се потпишу. Кад ал’ на то се дигне „високоучени“ Рајић, те ће још торжаственије завапити: „Страха же вашег не убојим сја, ниже смутим сја, јако с нами бог — виват Стратимировић архиепископ!“ И сви депутирци к’о један приђу по том к табаку Стратимировићеву и потпишу се.

И тако Стеван Стратимировић кроз ћушку Ђорђа Сервијског поста митрополит.

(Јавор г. 1874.)

Стеван Стратимировић, митрополит и ђенерал Цан.

Митрополит Стратимировић и петроварадински заповедник Чолић живели су братски међу собом и беху интимни пријатељи. У то време доћи ће ђенерал Цан за заповедника у Петроварадин. После неколико дана рећи ће Чолић ђенералу Цану, да би ваљало да оде у Карловце, те да се представи српскоме митрополиту. Но Цану не буде то право, него ће рећи: „Каквом митрополиту! Немам ја с рацким поповима никаква погледа!“ — „Море није он рацки поп, него је он глава српске цркве, то што је и папа у римској цркви; уз то је он царски тајни саветник и т. д.“ На оваке речи Чолићеве реши се Цан да оде Стратимировићу у посету. Међутим пише Чолић Стратимировићу, да ће му за који дан доћи нови ђенерал Цан у посету, па да гледи како ће га дочекати, јер га је назвао „рацким попом.“ У том оде Цан у Карловце. Међутим је митрополит већ наредио своме собару, да пази кад ће Цан доћи и да изађе у свечаној ливреји пред њега. Тако собар и учини, те кад зачу звуку сабље на степеницама изиђе плен-парадно пред ђенерала, а овај га упита, где је

соба његове ексцеленције. Собар му рече, да га мора најпре пријавити, а дотле му ваља чекати у предсобљу. Ту је ђенерал чекао и разгледао слике по зидовима. Дотле је митрополит наредио, да му се донесе из цркве сав орнат, што га носи кад служи у цркви. Собар пријави ђенерала, а Стратимировић виче у соби громогласно: „Нек чека!“ Прође добро по сахата, а ђенерал упита собара може ли ући. „Ексцеленција су изволела рећи да пречекате.“ — Опет прође по сахата, а ђенерал позове момка и пошље га да га опет пријави, јер мора се вратити у град ради званичних послова. У том избија на саборној цркви дванаест часова. Момак не знајући шта ће — јер ни ђенерал није мачији кашаљ — уђе опет и пријави Цана ђенерала, и овај се међутим приближи вратима, не би ли што чуо, а разумевао је пољски, те по томе и нешто мало српски. Митрополит се оштро продере на момка: „Нека чека, а ако не може, нек иде без трага!“ Сада тек виде Цан где је, и коме је дошао. Међутим митрополит обучен сав у орнату, с митром на глави и са штаком у левој руци а у десну узео велики крст, позатвара прозоре а даде упалити собни полијелеј, па сео на сред собе на велику фотељу. Већ изби пола један сахат. Зазвони, собар уђе, а митрополит ће јаким гласом: „Нека дође тај!“ Ђенерал чим отшкрину врата а он узмаче натраг смотривши старца Штсву, где седи као свети Никола, па ће ословити собара, немачки: „За име божје, ко је то?“ — „Његова ексцеленција, изволите само!“ Чим уђе ђенерал поново ослови га седи старац: „Ко сте Ви, и шта желите?“ Цан једва изговори ко је и за што је дошао и по кратком разговору рече Цану „рачки попа“: „Сад можете ићи!“ Ђенерал безобзирце доле, па дошав у град исприча Чолићу где је био и како је прошао.

Чолић се потајно смејао вештини митрополитовој и наседнућу Ђенераловом.

(Јавор г. 1883.)

Примедба. Кад је ово изишло по други пут штампано у „Бранику“ о Божићу г. 1898. приметише ми неки, да се то није десило са митрополитом Стратимировићем, него са Јосифом Рајачићем. Један виши официр ми је и то казао, да то није био Ђенерал Цан, него кнез Рајс, који је добио „од горе“ налог да походи српског митрополита у Карловцима.

Стеван Страшимировић, митрополит. За митрополита Стратимировића веле да је био веома строг, но и праведан. Свештеници су га се врло бојали. Једанпут дође к њему у Карловце неки поп из Лике својим послом и митрополит га застави на ручак. Сиромах попа од страха није скоро ништа окусио. То примети митрополит те му рекне: „Оче, зашто ти не једеш?“, а сиромах попа одговори: „Ма жље је кози брстити, кад је вук гледа“.

Пред истога митрополита Стратимировића изађе неки познати попа из Срема пијан, а митрополит му рекне: „Та ти си, оче, пијан!“ — „А ко би и имао куражи да изиђе трезан пред Вас!“ одговори попа.

(Јавор 1882.)

Ђорђе Рајковић пишући животопис Павла Кенџелца и причајући, како је и њега митрополит Стратимировић гонио, вели међу осталим: „Заиста је чудно, да су учени људи и литерати, као Кенџелац, Харић, Болић и тужни Мркаљ, били под Стратимировићем гоњени“

запостављани, дочим су *levis armaturae Cicerones*, који би у намастиру морали до века клепати, постали за његова времена владике! Тако се н. пр. архимандрит крушешолски Димитрије Крстић, негдашњи ћурчија, сунчао на особитој митрополитовој милости“. За тим да се види какав је био тај Крстић приповеда Рајковић ово:

„Приповедају, да је једном митрополит у Карловцима о ручку запитао Крстића: „Оче архимандрите, јесу ли мајстори готови с новом оградом манастирском?“ Крстић одговори: Ваша екселенција, јутрос, т. ј. до мог поласка амо, нису били још сасвим готови.“ — „А колико фали?“ — „Не фали много: за колико од прилике може *цеторо јунади* напоредо проћи.“ По Крстићу дакле јунад — *figura geometrica!*

(„Летопис“ књ. 124.)

Године 1807., када се појавила Тицанова буна у Срему, највише је Тицан издавао налоге и упутства из Врдника. Априла 8. стигао је митрополит *Стратимировић* у манастир Врдник, да би побуњенике умирио, али у томе успео није. Тицан закуне своју чету, те неке људе разреди на своја места, неке да поседну пут, који води у Карловце, да се не би могао митрополит вратити у свој двор, а самом митрополиту поручи, да му се није слободно враћати у Карловце, него да остане у манастиру Раваници као заробљеник.

Полазећи митрополит Стратимировић у Врдник, да умири побуњени народ, те дошавши до прве страже на крај села Врдника, повиче стража на њега: „Стој!“ Каруце стану, а митрополит проговори: „Шта је то християни моји, та ја путујем у Беч, кроз туђе *народе*, па ме нигде тако не предусретоше, као ви деца *моја!*“ Стража га опколи са пушкама, а један стражар

рече: „Јесте тако, оче наш, али на теби је свила и ка-
дифа, а ми смо голи и боси, па ти нећеш наш терет
цару да кажеш.“ На ово митрополит ништа не одговори,
већ викну на кочијаша: „Терај!“ Кочијаш пукне бичем,
шест коња скочише упропнице, савише на страну и
полетише. У исти мах један врднички сељак пукне на
митрополита из пушке. Митрополит се на убијцу окрене
са речима: „Хеј, брајко, пукло ти срце до сутра!“ И
за дивно чудо, тај је човек здрав-читав сутра дан умрло.

О томе је увек причала и жена покојникова. У томе
је часу митрополит анатему на Врдник бацио и никад
више у Врдник дошао није, нити је анатему опорео.
Митрополит Станковић, знајући за овај случај, дође у
цркву врдничку и дивним словом каже народу, како су
и за што су више од 30 година лишени архијерејског
благослова, и да им је он сад дошао, да им даде бла-
гослов и да скине анатему.

(„У Фрушкој Гори“ од М. С. Српкиње III.)

За времена митрополисања **Стратимировићева** био је
у Петроварадину генерал-командирендер славонске кра-
јине барон Сигентал.

Сви су главнокомандујући, који у Петроварадину слу-
жише, долазили више пута на посету митрополиту,
коју им је он савесно враћао.

Барон Сигентал остане једаред таквом приликом код
митрополита на ручку.

Карловачки пекар не имајући конкуренције пекао је
своје кифле и земичке као од беде. Више га је пута
опоменуо мајордомо митрополитски на то, и позивао
га је, да се боље узме на ум, јер ће кад-тад доћи на
њега какав солдачки „Donnerwetter“, па ће га скупо

стати. Но пекар помисли, ако је Стратимировић рацки митрополит, није полицајкомесар, па док са овим добро стоји, не могаше му нико ништа.

Али на његову несрећу главно-командујући генерал примети при ручку код митрополита, да је пециво испод сваке критике.

„Зар нема у Карловцима лепша пецива?“ запита. „Код нас у Варадину и кифле и земичке тако су добре, да их у Бечу нема бољих.“

„Е, код нас је овако“, одговори митрополит, „наш господин пекар држи ваљда да му нема суда, па остаје једнако при злочестом пециву, премда сам га већ више пута опоменути дао, да смо ми и бољег пецива видели!“

Генерал оћути; али се видело, да га то неугодно дира.

После ручка даде дозвати к себи капетана-градоначеоника карловачког, и рекне му:

„Господине капетане! Ако на столу његове екселенције господина митрополита наћем ја то рђаво пециво, кад други пут онамо доћем, приправите се да за осам дана примите ваш Blau-Bogen“.

Ово је значило, да ће доћи у пензију.

Кад генерал оде похита градоначеоник у магистрат даде дозвати к себи полицајног комесара, и пре него што му овај назове добар дан, повиче на њега:

„Госп. полицај-комесару! Господин главно-командујући наложио ми је данас, да тај пекар не сме више тако злочесто пециво давати за стџ његове екселенције господина митрополита. Ако се том за кратко време не доскочи, то да ће он мене у пензију. А ја ћу пре вас на пречац из службе истерати, него да мене у пензију баце. За то вам кажем озбиљно, да зовнете пекара, па да му оштро заповедите, да добро пециво шиље у двор, јер ћу вас бога ми одмах отерати, ако

први пут, кад у двор одем, не нађем, да је по мојој заповести учињено“.

Полицај оде, и пошље тај час по пекара, да му га доведу. Како се овај укаже на вратима, оспе га славна полиција најгрубљим картачима.

„Јес' чуо ти Петеру! Ако ти мени сутра не пошљеш у митрополитски двор добро и лепо пециво, ја ћу ти на сред пијаце двадесетипет врућих оцепити; па ће се то репетирати сваки дан, кад не буде учињено што ти заповедам. Пре него што мене из службе отерају волим видети тебе, да на мацку под батинама умреш. Јес' чуо? Па добро запамти! Ту нема шале. Или ја морам касиран из полиције или ти мртав у полицију, ако твоје пециво остане као што је било до данас. Рехтс ум! Марш!“

„Сутра у 9 сахата визитирам ја у персони пециво, које у двор шаљеш.“

Полицај-комесар знао је да ни градоначеоник неће познавати шале у овом послу, те се на уречено време нађе у дворској кухињи.

Али пециво не може бити боље.

Одмах рапортира то градоначеонику, а овај не дочека да генерал дође у Карловце, него тако после два три дана, кад се увери о сталности промене код пекара, седне на кола, оде у Петроварадин и јави генералу, да је учињено по заповести.

(„Калувер“ дра Јов. Суботића.)

ДР. ЈОВАН СУБОТИЋ.

Једнога дана дође породици пок. Јована Суботића једна госпођа из пријатељске породице и у осталом разговору веома се тужаше, како јој је угинуло псе-танце, које је врло лепо било и које је она неизмерно волела. Др. Суботић оде у другу собу и за час напише и преда госпођи ради утехе ове стихове:

Била је мала, лепа је била,
К'о да је жива бела свила,
Пуна памети, пуна милина,
Звала се — Јасмина.

(Јавор за 1891.)

Јован Суботић написао је и своју автобиографију, која до сада још није штампана, но која ће се штампати у „Летопису“ Матице Српске што скорије. Добротом и допуштењем секретара Матичиног извадили смо и доносимо овде из те занимљиве автобиографије ове црте из живота Суботићевог:

Кад је Јов. Суботић слушао филозофију у Сегедину био је особито добар ђак у математици.

Из онога доба има у том животопису Суботићевом ова белешка:

Било је у другој години филозофије, кад се предавала геометрија. Сахат је био после подне. Ја добро

ручао код мога газде пок. Гавре Лаушевића, који је био полицајмајстер у Сегедину, и врло добру трпезу имао, као и сви други магистратлије онога времена.

Лето је било, врућина у школи ужасна. Као сињи камен село ми нешто на мозак, заспао бих, ма се никад не пробудио. Али у професора био је рђав обичај, да предају скоро читав сахат, па онда викну онајвише мене, да кажем све у кратко, што су они све опширно разлагали.

Не смем дакле да заспим, јер пре бих дао главу, него да погазим образ, па да не знам потпуно, кад би ме прозвао. Борио сам се са сном и борио, али сан је био барем у стародревно доба бог, ко ће се с богом хрвати? Савлада ме сан и нестале ми испред очију и катедре и професора и табле, на којој је показивао.

Нисам могао задремати дуже од минута-два.

На једаред тргнем се. Школа ћути, као да су сви ђаци помрли. Професор стоји код табле и пита ове: *Ubi erravi?* (Где сам погрешио?). Сви ћуте као заливени. Сад он избечи очи на мене: *No, domine Subotić, ubi erravi?* (Но, господине Суботићу, где сам погрешио?).

Ајао, у зао час, та ја сам био заспао, па не знам ни шта је радио, ни јели погрешио! Еј болан Јоване, сад ћемо се грдно осрамотити. Да кажем да сам спавао? Тим би само срамоти мојој додао увреду учитеља. Сад помажите сви свеци велики и мали!

Табла је била пуна бројева, свакојаких елемената геометријског рачуна. Мислим да је био задатак из тригонометрије.

Упнем све жице мозга и духа, бацим један поглед на таблу, прећем за секунд-два сав рачун до среде. То је морао бити чудесни поглед, није друго, *несо је*

морао у њему сам мој дух бити. У исти мах покаже прстом на среду рачуна и проговорим: Ту је погрешка

Професор пође за мојом зеницом, стави креду слу чајно баш на исто место, у које сам ја гледао и за пита: Нис! (Овде?). „Ту, ту,“ одговорим ја. „У чем стоји погрешка?“ Ја му нажем. Почне он с нова рачунати и доиста баш на истом месту нађе и сам погрешку. Сад не памтим више, каква је то погрешка била. Али је ту била.

Он је поправи и рачун изиђе чист и сјајан. Мож се мислити, како је скочио мој математички реноме. Али ја после тога напора душевног мало што ниса наново заспао, тако сам био малаксао.

Сва ова операција трајала је два минута.

— Јован Суботић пише у своме животопису и ов из карловачког му ћачког живота :

У мају г. 1833. претрпи гимназија читав потрес. С неколико пријатеља договоримо се, да дајемо мајалес Јавимо директору Јакову Грчићу, но он се неда ни ослити. Али настојању и аукторитету мом...да, аукторитету, јер сам већ био у Карловци „славан човек“, ког је знала сва гимназија, сви Карловчани, па и сам митрополит Стратимировић.

Али се управитељ бојао, да не буде каквих изгрета па ће онда устати на њега и Карловчани и митрополит

Ја се подјемчим за ред, и тако се преправи јагањац и другога јестива пецива.

Добијемо добра вина, те хајде једног красног мајског јутра на чаробно Стражилово.

Изиђемо с песмом, коју сам нарочито за тај марш написао.

О вакацији те године нађем код мога брата Василија Пелицев „Handbuch der schönen Literatur.“ То је

била кошница за мене пуна свакојака меда. Ту нађем теорију свију врста песништва, а уједно и велики број песама од сваке врсте.

Двадесет песама находим сада у рукописима од године 1834. најразличнијег и садржаја изгледа, међу њима песме, оде, елгије и чак једна хероида Ефросина Галији.

Од ових су још те године штампане „Растанак“, „Блажени живот“ и „Живот пољски“. (У „Летопису“ књ. 37.)

Боже, каква је то сласт била видети штампане своје духовне производе. То се не да описати. Наравно у првој младости, јер ја сам онда био у 18. години. Ово је особити род осећања, кога само онај може знати, који га је имао.

Кад је године 1837. издала „Матица српска“ моје песме под именом „Лира“, ушле су само две од ових сиротица у ту дружину; а кад сам сам г. 1858. издао прву књигу мојих „Дела“ онда је немилостива очина рука и ове две кукавице које кроз прозор, које на врата избацила. Једна једина одржала се у устима народа и ушла је у збирку мојих лирских песама, а то је она: „Зашто да се ја бринем.“

САВА ТЕКЕДИЈА.

О постанку Текедијна завода. Аца Бојић, син некадањег проте Бојића из Осека, познат је већ од више десетина година и у нашим крајевима као врло вешт имитатор туђега гласа и туђих манира, тако да се — кад у друштву имитује говор какве познате личности — свако диви тој вештини и верности. (Он је приказивао 1860. године у дворани код „Јелисавете“ у Новом Саду Стеријиног „Кир Јању“ оно вече, кад су зидови почели да пуцају и кад је публика поплашена бегала на поље у највећем страху и забуни.)

Тај Аца Бојић је причао једном приликом нашем омиљеном песнику Лази Костићу о постанку Текедијанума по причању свога оца ево ово:

У Пешти је живео врло имућан и добро образован трговац, Србин *Миша Јовановић*. Он се беше оженио из уважене породице Станковића у Будиму и добио је мираза 100.000 фор. После некога времена, а још за живота свога основао је Миша Јовановић закладу од 12.000 фор. и дао је срп. православној општини пештанској с том наредбом, да се та главница има оставити под каматом дотле, док се не удвостручи, па онда да се отуд издржава српски учитељ и црквењак у Пешти, а уједно да се отуд додаје на плату свештенику пештанском. Исти Јовановић је осим тога дао

магистрату пештанском извесну суму у сиротињски фонд, те с тога није делио просјацима, него их упућивао на магистрат, где је он за њих оставио потпоре.

Једнога дана у средини тридесетих година изненадно дође Миши Јовановићу у посету Сава Текелија. Јовановић се зачуди тако отменом госту, екселенцији и уваженом Србину Сави. Сава му рече да има с њиме разговора, и замоли га, да пође с њим у шетњу. Пођу шетати крај Дунава. Текелија ћути, ништа не говори. Миша чека и чека, да чује шта жели Сава Текелија од њега, али Сава шеће и озбиљно ћути. На послетку ће га Јовановић нестрпљиво запитати:

— Екселенцијо, ви сте ми изволели рећи, да имате са мном нека разговора.

Сава Текелија застаде и рећи ће озбиљно:

— Пријатељ-Мишо, ви сте мене осрамотили!

— Шта за бога! А како то молим вас? — одговори упрепашћени Миша.

Текелија извади из шпага једно писмо, покаже га Јовановићу и рече:

— Ево видите писмо од Лукијана Мушицког. Он мене овде назива добротвором народним и честита ми, а ја нисам ништа учинио. *Ви* као обичан трговац ево већ двадесет година, како сте основали вашу закладу, а Мушицки мене назива добротвором. Но ја овај прекор Мушицког не могу поднети, него ћу да поправим, што сам пропустио.

За тим Сава оде и одмах после тога купи за 70.000 фор. ову кућу у улици Зеленог дрвета у Пешти, те оснује свој завод, који је до данас на пут извео и усређио толике синове српске, а народу српском поклонио толике умне раднике и пријатеље.

(„И. О. у Бранковом колу“ за 1895.)

Сава Текелија као балдија. Др. Ј. Суботић у говору свом, што га је држао приликом стогодишњице великога мецената српског Саве Текелије године 1861. приповеда и ову занимљиву појаву из његовог живота, а и Сава у својој автобиографији („Летопис“ књ. 120.) прича о томе тако исто: Кад се Сава из Русије вратио нађе своје родитеље у Будиму, куда бијаху из Арада побегли, кад су оне јесени Турци у Банат продрли. И он дакле отиде тамо и ту баш месојеђе затече. Обуче се у сјајно татарско одело, узме лук и стрелу, метне личину на образ и оде на бал. Лепа ова слика побуди општу позорност и највише даме, грофице Алмаши, Радаји и Хадик стану се за њега интересовати мислећи, да није који познати из Оријента дошао. Питају га ко је и од куда је: каже им да је Турчин и да само турски зна; но понашање његово, вештина у вишим играма карата и лепа уметност у игрању минета оборило је истину речи. Замоле га, да и сутра дан у Пешту на бал дође и он се обећа. Сутра дан искупи се баш тога ради прекрасно друштво дражесних госпођа из високе аристократије на балу. Кад млади лепи Турчин у салу ступи — дочекају га синоћне познате госпође и представе га другима као знанца од јучерањег бала, жалећи да се не могу његовим забавама користити будући да само турски говори. Но како се зачуде, кад им онај неми Турчин лепим једним европским језиком обзнани, да је преко ноћ све језике, који се у том друштву говоре, научио, и тако им француски, италијански, шпански, мађарски, српски и т. д. лепо и чисто одговарати стане. Може се мислити, како је то све духове заузети морало: сви погађаху: Ко је? и најпосле се скоро сви у томе сложе, да то нико други бити не може, него Естерхази, који је био елчијом у

Цариграду. Треће вече у Будиму познаду га, али га је прошла забава са свима пријатељима и име му се тога ради по свима вишим круговима у лепом виду разнесе. (То је било год. 1788. и Сава је онда био у својој 27. години.)

(„Албум у спомен стогодишњице
Саве Текелије“ г. 1861.)

У својој „Автобиографији“ прича Сава Текелија и ову епизоду за време народног сабора у Темишвару:

„Ја сам у свачему противан био комесару, а особито кад је он хтео да свака црква даје годишњу контрибуцију за оснивање фонда за свештенике, а ја знајући невољу гдекоје црквене општине, казао сам комесару, да ја немам пуномоћ да примам терете, него да их збацујем. Видећи комесар да не може ништа успети, сазове Јована Чарнојевића, Путника и мене са намером, да нас приволи на контрибуцију, но ја се био обукао у бандеритске хаљине; он видевши мене тако обучена узе и припаса сабљу говорећи оној двојци: Гледајте како иде к мени Текелија! Кад сам му приступио он под сабљом рече (немачки): „Како можете у овим хаљинама к мени доћи? Зар ви не знате, да те хаљине цар не трпи!“ Он је то с таквим гневом изговорио, да се сав тресао. Ја му рекох: „Мени је непојамно, да угарски краљ не трпи угарско одело!“ Он: „Али не тако револуционарно!“ и тако је још више говорио, па заврши: „Ви не смете пред мене у тим хаљинама изићи!“ Ја му на то: „Ја сам мислио, да је ваша ексцеленција овамо дошла, да наше молбе његовом величанству поднесе, а не да нам хаљине кроји!“ На то се комесар разлути и оде у другу собу, а ја одем кући. То је било једне суботе и ја одем у Арад, те донесем немачке ха

љине и дођем у понедељник у седницу у чарапама и ципелама, косу у „харбајтлу“, шешир „шатоба“ под пазухом, и тако сам лепо био обучен у немачком оделу, што је свима пало у очи. Комесар видећи ме тако обучена рече епископу Петровићу, који је до њега седео: „Der Tököly macht mir seine Finessen“ а после седнице саборске приступи к мени и рече: „Боље вам стоји то народно одело!“ А ја на то: „Обукао сам га, да се вама допаднем“.

После неколико дана позове ме комесар на доручак и прими ме веома усрдно. Пита ме шта радије пијем каву или чокуладу. На мој одговор да ми је све једно даде ми донети чокуладу и сам ме стаде послуживати. Мени је та услужност била непојмљива и чекао сам шта ће даље бити; онда ме он са особитим скоро молећим гласом поче наговарати, да и ја порадим на томе, да се контрибуција на цркве уведе. Но ја сам се извињавао говорећи, да би ја морао искати пуномоћ од оних, који су ме на сабор послали. У то беше време, да се иде на седницу. Ту је комесар опет покушао да изради контрибуцију, но ја никако склонити се нисам могао“.

(„Летопис“ књ. 120.)

У својој „Автобиографији“ приповеда Сава Текелија и овај занимљиви доживљај из својега живота:

„Када је била француска принцеза у Бечу, која је измењена била за депутирте француске у војсци ухваћене, отишао сам једанпут у Шенбрун-башту са секретаром Славијем, мојим другом, ал' ето ти три принцезе француске, Клементина, после удата за наследника аполитанскога и Амалија, обе цара Франца сестре. По дужности скинемо капе, ал' ја намигну на њих.

То се њима допало, пак пођоше за нама. Друг мој рече: хајдемо, да се уклонимо, и тако узесмо друго алее, ал оне опет за нама. Стара хофмајстеровица примети, али их није могла одвратити, јер ја нисам престао очима разговарати. Мој друг уплашен вели: Мани се, можемо зло проћи! И тако мене одведе у алее, које у Хицинг село води, но принцезе опет за нама. Друг мој рече: Хајдемо у тепих-фабрику, ту сам — вели наручио један тепих, не би ли се опростили ових принцеза, али оне и у фабрику дођоше за нама и тако се састанемо. Ту је био разапет тепих, кога је још цар Леополд дао правити. Ту се мој друг плашио с њима бити и мене мађарски непрестано одзивао, но ја сам се пустио у разговор с њима и рекао другу, да ћу ју уштинуту. На то он од стра изишао из собе, ја их мало протрео и лагано Клементину опипао, на које ме онда добрим оком погледала, но мој друг опет ушао и мене звао на поље и тако ја принуђен би оставити принцезе, које ме жалосним погледом испратише, и тако су и оне за нама изишле мало после. Друг мој све се клонио, ја му рекох: Зар принцезе немају чувство љубави, да бежимо од њих? Он рече: Оне имају, ал ти можеш зло проћи. — Једанпут отишао сам у театар, где је била Амалија с њеном оберхофмајсторовицом. Ја сам могао из трећега штока у њену ложу видити. Она једанпут погледи горе, ја јој се поклоним и она мени учини комплимент, те баба одма пружи главу, да види коме се принцеза клања. Но ја одвратим одма главу на другу страну. То принцези тако смешно било, да се јако смејала, па опет погледа горе. Ја опет намигивао, а како се баба помоли, ја одма главу на другу страну и тако док је год трајао театар очима

смо се разговарали с великим немиром бабе. Кад се свршио театар устане принцеза и мени опет „букл“ учини а баба врешко пружи главу да види коме, али дознати није могла. Дакле дрзновен младић може се и с принцезама шалити.

(„Летопис“ књ. 120.)

ГРИГОРИЈЕ ТРЛАЈИЋ.

Одески професор В. И. Григоровић држао је једном предавање о заслугама Срба за Русију, па говорећи о Тлиши Трлајићу прича, како је приликом отварања једне правничке школе држао Трлајић предавање (г. 1806.) у присуству цара Александра, митрополита Амвросија, кнеза Лопухина и других, и међу осталим прича В. И. Григоровић:

31. августа исте године отворена је та школа, предавањем, што га је држао професор Трлајић о енциклопедији права — у присуству цара Александра Павловића, митрополита Амвросија, кнеза Лопухина, тадашњег министра правосуђа, свих сенатора и свих чланова законотворне комисије.

За време предавања пришао је цар катедри, па је стојећи слушао запетом пажњом. Кнез Лопухин држао је, да ће предавање бити досадно цару, па је напоменуо, да се скрати, али цар даде знак, да се предавање не прекида. И тако је стојећи до краја саслушао предавање.

Кад је Трлајић довршио, запита га цар:

— Ви сте Србин?

— Србин сам, ваше царско величанство.

— Јесте ли давно овде? — продужи цар.

— Већ шест година, — одговори Трлајић.

За тим се цар разговарао и с другим присутним особама, па се опет обратио Трлајићу с питањем:

— Је ли вам српски језик олакшао разумевање рускога језика?

— Веома ми је олакшао, — одговори Трлајић.

— А је ли велика разлика између српског и руског језика?

— Није тако велика, — рече Трлајић.

— Но разлика је у изговору, примети цар, и то рекав оде у дворану, где га је чекао руски хлеб и со.

Отпративши цара, вратише се сви почасни гости натраг у дворану, па кликнуше сви једнодушно: **Живио Трлајић!***

(„Летопис“ књ. 120.)

(*Слика Трлајићева.*) Професор и књижевник српски Јован Ђорђевић пише године 1884. ово: Свима нам је познато име **Глише Трлајића**, који је пре неких осамдесет година из питоме Бачке отишао за професора историје у далеку Русију у Харков, и који је својим предавањем и понашањем умео задобити љубав и поштовање и својих другова и својих ученика, а уједно на се привући и пажњу руског императора Александра I.

Слика овог знаменитог Србина налазила се у манастиру Војловици близу Паңчева, као својина ондашњег игумана Арсенија Продановића. Слика је на хартији била плајвазом израђена, по свој прилици као једини егземплар у целом нашем народу.

* У „Летопису“ за 1825 год. књ. 3. има штампано писмо Трлајићево матери својој (2. септ. 1806.), у којој јој прича како је с царем разговарао горњом приликом.

Онде сам је видео у октобру 1862.

Од оног доба протекло је доста година. Стари је игуман умрљо. Пријатељи народне ствари, којих у Панчеву има у довољном броју, нека не пожале труда, да распитају за ту слику, и да у којем год листу јаве, шта је с њоме.

(„Авала“ за 1884.)

ДР. ЈОВАН ХАЦИЋ-СВЕТИЋ.

Познато је, како је др. Ј. Хаџић-Светић год. 1836. добио позив од кнеза Милоша, да пређе у Србију и да ради онде на земаљским законима.

Занимљиво прича Хаџић, како се до тога доба радило у Србији на законима. Ради тога била је одређена комисија, у којој беху Лаза Зубан, Ђока Протић, прота Жујовић, Лазар Теодоровић и неко доба Вук Стефановић-Караџић. Ево како прича Лаза Зубан о томе послу: Кад је кнез Милош од нас захтевао, да на делу закона радимо, ми нисмо смели никако казати да тога посла не разумемо, јер он то није трпео и одмах би казао: па зашто вас плаћам, кад не знате, јер код њега је морао сваки свашта знати.

Речена комисија узела је француске законе, те их преводила не знајући, у чему се савршенство њихово састоји и да ли се сударају с нашим народом и нашим обичајима.

Даље приповеда Лаза Зубан: Чудили смо се, кад смо наишли у грађанском законнику на „*сервитут*“, јер смо по граматичном смислу држали, да је то *роштво*. Бавећи се око тога *роштва* позовемо једног Пољака, који се десио онда онде у Крагујевцу, и кога смо држали да је човек вешт у законима, те га запитамо, шта је код Француза „*сервитут*“, а он нам одговори:

„Wissen Sie das nicht? und Ihr wollt Gesetze schreiben! Servitut ist eine Dienstbarkeit, und Dienstbarkeit ist Servitut. Adieu!“ — Па се окрене и оде. — Тако смо — вели Зубан — са свима страним речима пролазили. Тако кад наиђосмо — вели — на реч *хишотека* мучили смо се доста око ње, док се — вели — ја нисам досетио, да то мора бити штампарска погрешка место *апотека*. О овој *хишотеки* и *апотеки* тако је Хаџићу већ пре тога једном приповедао Вук Караџић у Бечу да се тако догодило.

По овоме могло се већ напред судити, да оваквим силама израђени закони нису могли издржати суд критике, нити су удешени могли бити према српској земљи и народу.

(„Огледало српско“ 1864. II.)

ГЕОРГИЈЕ ХРАНИСЛАВ,

ВЛАДИКА БАЧКИ.

Кад је Хранислав био још професор у Карловцима возио се он једанпут на каруцама у неки ма-настир. Док је био на путу почеше се купити црни облаци и наједанпут стаде севати и грмити и пусти се велики пљусак. Хранислав устаде и скочи из каруца, те оде далеко и прикрије се у неки шипраг, докле год је трајала грмљавина.

Кочијаш се томе чудило, што Хранислав побеже од каруца, те на пољу кисне, а могао је седети под заклоном, те узе своју торбу и седе он у каруце под стреху, извади из торбе што је имао за јело, те је лепо био и сух и сит.

Кад престаде салаука врати се Хранислав мокар као моча и рећи ће уздишући кочијашу;

— Благо теби, Јово, кад не знаш физику! У физици стоји, да гром најчешће пада на гвожђе, а на колима има много гвожђа, те сам побегао, да ме гром не убије. А ти лепо остао сух и весео. Благо теби, кад не знаш физику!

Кад је Хранислав после смрти митрополита Станковића администрирао митрополију дође му једна општинска депутација из Карловаца и замоли га у име општине,

да на Богојављење служи архијерејску службу у Карловцима.

— А како сте ви дошли преко Дунава? запита Хранислав.

— Прешли смо преко леда, јер лед је стао.

— А има ли, бога вам, греде тамо испод леда?

— Нема, одговорише изасланици.

— Хе, господо и браћо, онда вам ја не могу доћи. Јер да се лед под вама пробије, па да се подавите, свет би казао: Шта ћемо, послала их је општина, па су морали ићи преко леда! А да ја пропаднем кроз лед, свет би рекао: „А ко га је терао да иде преко леда, да је остао код куће, не би се удавио!

